

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографски)

на

XIV^{то} обикновено Народно събрание

Трета редовна сесия.

XIII заседание, сряда, 3 ноемврий 1910 г.

(Открито отъ председателя г. д-ръ П. Ораховацъ, въ 3 ч. 8 м. слѣдъ пладне)

Прѣседателътъ: (Звъни) Засѣданието се отваря. Моля г. секретаря да провѣри отсъствающитѣ г. г. народни прѣдставители.

Секретарь В. Александровъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Алиний Аврамовъ, Добри Алексиевъ, Георги Арабаджиевъ, Демиръ Атанасовъ, Константинъ Батоловъ, Василь Бенчевъ, Димитъръ Бончевъ, Дончо Велевъ, Петко Войниковъ, Милошъ Дановъ, Ангелъ Дюлгеровъ, Владимиръ Дяковичъ, Никола Дяковичъ, Василь Здравевъ, Юрданъ Ивановъ, Тодоръ Икономовъ, Дани Илиевъ, Александъръ Каназирски, Георги Кермедчиевъ, Димитъръ Константиновъ, Георги Копринаровъ, Рашко Маджаровъ, Димитъръ Манонловъ, Василь Мантовъ, Асѣнъ Милчевъ, Тодоръ Михайловъ, Кольо Нетковъ, Дончо Палазовъ, Стефанъ Паприковъ, Димитъръ Пенковъ, Петъръ Петровъ, д-ръ Стефанъ Поповъ, Никола Поповъ, д-ръ Еньо Разпоповъ, Ибрямъ Реджебовъ, Стефанъ Родевъ, Петъръ Рѣковъ, Иванъ Саллабашевъ, Тодоръ Статковъ, Стефанъ Стефановъ, Ангелъ Тараторовъ, Петъръ Тодоровъ I, Петъръ Тодоровъ II, Недѣлчо Тоналовъ, Христо Тричковъ, Алексин Филиновъ и Гани Черневъ)

Прѣседателътъ: Отсъствуватъ 47. Има нужното число, за да се смѣта засѣданието за законно.

Съобщавамъ на Събранието, че прѣседателството е разрѣшило отпущъ на слѣдующитѣ г. г. народни прѣдставители: на старозагорския г. д-ръ Еню Разпоповъ — 6 дена, на разградския г. Гани Черневъ — 4 дена, на анхиаляския г. Михаилъ Бакърджиевъ — 1 день, на бѣлоградчишкия г. Атанасъ Гузалски — 8 дена, на еленския г. Драганъ Поповъ — 1 день, на свищовския г. Георги Булевъ — 1 день, на ловчанския г. Петко Войниковъ — 1 день, на радомирския г. Димитъръ Константиновъ — 2 дена, на берковския г. Тодоръ Михайловъ — 4 дена, на казанлъшкия г. Дончо Велевъ — 4 дена, на орѣховския г. Минко Михайловъ — 10 дена, на търновския г. Александъръ Поповъ — 6 дена, на сливенския г. Христо Дограмаджиевъ — 2 дена и на горноорѣховския г. Коста Сидеровъ — 3 дена.

Освѣнъ това, постѣпило е заявление отъ сливенския народенъ прѣдставителъ г. Стефанъ Стефановъ,

съ което иска да му се разрѣши 6 дена отпущъ. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които сж съгласни да му се даде исканиятъ отпущъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Постѣпили сж заявления отъ ломския народенъ прѣдставителъ г. Никола Поповъ и отъ севлиевския г. Йонко Гунчевъ, съ които молятъ да имъ се разрѣши безсроченъ отпущъ, по болестъ. При заявленията сж приложени и медицински свидѣтелства. Моля г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни да имъ се разрѣши исканиятъ безсроченъ отпущъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието разрѣшава.

Постѣпили сж слѣдующитѣ запитвания:

Отъ силистренския народенъ прѣдставителъ г. Вѣлчо Георгиевъ къмъ г. министра на финанситѣ съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„Въ дѣня на изборитѣ, станали на 11 юлий т. г., помощникътъ акцизентъ началникъ въ Дупница Димитъръ Стоимировъ, за да угоди на правителствения кандидатъ С. Сарафовъ, както всички други държавни служачи и чиновници отъ всички вѣдомства, е възпрѣпятствувалъ на избиратели отъ опозицията да си упражнятъ избирателното право, за която цѣль е било заведено углавно дѣло № 44/1910 г.

„Виновността на горѣпоменатия помощникъ акцизентъ началникъ е била доказана и е билъ осѣденъ отъ Кюстендилския окръженъ съдъ.

„Като съобщавамъ това на г. министра на финанситѣ, питамъ го, намира ли за нужно да го държи още на служба и слѣдъ произнесената противъ него вече присѣда?“

Отъ сжщия народенъ прѣдставителъ запитвано къмъ г. министра на вѣтрѣшнитѣ работи: (Чете)

„Прѣзъ 1895 г., тогавашното правителство позволи на 10.000 души арменци да влѣзатъ въ България, едни отъ които се заселиха изъ градоветѣ, а други се промѣкнаха между земледѣлското население.

„Тия послѣднитѣ, разпрѣснати по разнитѣ села, далечъ отъ полицейската властъ, възползувани отъ занятieto си „дюканджилъкъ“, сж могли да опростятъ много сѣмейства, на които по разни непростени и незаконни начини сж имъ отнети нивитѣ. Явяватъ се на публични търгове, безъ да иматъ това право,

конкуриратъ земледѣлците и не ги оставятъ да си взематъ едно парче земя, за да си прѣхранватъ сѣмействата.

„Подобни арменци има наврѣдъ изъ Аккадѣнларско, а може-би наврѣдъ и изъ цѣла България, които отварятъ по едно дюкянче съ капиталъ отъ 50—60 л. и въ разстояние на 10 години ставатъ притежатели на 600—800 декара земя.

„Съ своитѣ подкупи тѣ сж могли да нанесатъ рѣда на цѣлото земледѣлско население по насъ. Двама отъ тия арменци имаме и въ нашето с. Балтаджи-ени-кѡй, брата Томасиянъ, които, освѣтъ дѣто ограбиха земята на населението, но въ врѣме на неплодородие продавали горчиво брашно на населението съ тройна цѣна.

„Като излагамъ горното, питамъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи, не памира ли за нужно да произведе една тщателна административна или финансова ревизия, въ които да се констатира: 1. арменците, заселени по селата, отъ колко години сж тамъ; 2. съ какъвъ капиталъ сж дошли въ селото отъ началото; и 3. какво имъ е положението днесъ. И слѣдъ като се убѣди въ тѣхното бързо обогатяване, вслѣдствие причинитѣ, изложени по-горѣ, не мисли ли да сезира Министерския съвѣтъ, та и камарата, съ едно прѣдложение, съ което да се уреди тѣхното положение, тѣй, както сж сторили ромѣнитѣ съ еврейския елементъ.“

Постѣпили сж питання до г. министра на трговията и земледѣлството; но понеже той отсѣтствува, питаннята се отлагатъ.

Има питане до г. министра на вътрѣшнитѣ работи; но понеже и той отсѣтствува, то и това питане се отлага за слѣдующето засѣдание.

Пристѣпваме къмъ дневния редъ — избиране комисия за провѣрка на неприкосновенитѣ запаси на армията.

Има думата г. министъръ-прѣдседателъ.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ моля народното прѣдставителство да се съгласи да избере за членове на комисията, която ще има да провѣрва неприкосновенитѣ запаси на армията, г. г. д-ръ Стоянъ Даневъ, Василь Милевъ и Петъръ Пешевъ.

Ще моли тази комисия, ако бѣде избрана отъ народното прѣдставителство, да извърши своята задача — това е желателно — до разглеждането на бюджета.

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ, щото комисията за провѣрка на неприкосновенитѣ запаси на армията да се състои отъ указанитѣ отъ г. министъръ-прѣдседателя лица, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събраието приема.

Вториятъ пунктъ отъ дневния редъ е продължение доклада отъ провѣрочната комисия по допълнителнитѣ избори, станали на 11 юлий т. г.

Има думата г. Манолъ Златановъ.

Обаждатъ се: Отсѣтствува.

Прѣдседателъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Александъръ Стамболийски.

А. Стамболийски: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Вие чухте петима оратори досега да се изкажатъ по избора на г. Гешова — по казанлъшкия изборъ. Сжщо и комисията даде мнѣнието си. Болшинството отъ комисията е за анкетирането на тоя изборъ, а меншеството — за утвърдението му. Повечето отъ г. г. ораторитѣ се изказаха за утвърдението на избора, понеже фактитѣ, които се изнасятъ въ контестацията, сж неоснователни. Ораторитѣ, които искаха анкетира-

нето му, и които подкрѣпваха комисията, сж г. г. Милевъ и Кжневъ. Г. Милевъ доста страстно говори и не ме очуди фактитѣ, че той се яви за анкетирането на този изборъ. Г. Милевъ е вашъ добъръ другаръ, но той никогашъ не може да се отърве отъ онѣзи партизански дриязги, които намиратъ мѣсто само по площадитѣ. Винаги, когато се сражава съ противникитѣ си тукъ, той е подъ впечатлѣнието, подъ влиянието на оная борба, която обикновено се води въ прѣдизборнитѣ дни. Той страстно говори и искаше анкетирането на избора, и самъ се изказа, защо е така разгорещенъ. Той ни каза, че е родомъ отъ Казанлъкъ и че е взелъ живо участие въ прѣдизборнитѣ борби. Нѣщо повече: той даже е увѣрявалъ своитѣ приятели тукъ, че изборътъ е сигуренъ за демократическата партия. Той е човѣкъ съ болно сърце въ тая борба и затуй азъ, па и вие, трѣбва да си обясните, защо и отъ дѣ произлиза неговото разгорещаване. Ако г. Милевъ имаше достатъчно основателни факти, за да подкрѣпи мнѣнието си за анкетиране на избора, той нѣмаше да ги прѣмѣлчи тукъ, той нѣмаше да лансира обвинения голослови, а щѣше да посочи конкретни факти. Той ни посочи за нѣкакъвъ кметъ, безъ да посмѣе да му каже името; той ни каза за сѣдии, които сж съгледали, какво избиратели били подкупувани, безъ да има смѣлостта да посочи имената на тѣзи сѣдии; и най-сетнѣ, г. Милевъ, който е участвувалъ въ избирателната борба, не е ималъ смѣлостта да подаде даже и едно заявление, не е ималъ смѣлостта да подпише една контестация и да я изпрати тукъ, въ Народното събрание.

Д. Митовъ: Той не е избирателъ тамъ.

А. Стамболийски: Може да не е избирателъ, г. Митовъ, но той е билъ тамъ, той е ималъ на разположеніето си демократическата армия, която се е състезавала съ народняцитѣ; той е могълъ да застави своитѣ приятели да изгълнятъ своя дългъ, ако наистина сж съзрѣлъ, че е имало масови подкупничества, както той се изрази. Но той не е ималъ факти; нѣмаше ги и онзи день, когато говорѣше така разгорещено.

Г. Кжневъ доста обширно говори и разсждава по този изборъ, или въобще по прѣглеждането на избора, и, колкото бѣ правъ въ разсжденията си, толкова бѣ неправи въ изводитѣ, които правѣше отъ тѣзи разсждения. Когато той се докосна до подкупничествата, каза: „Възможно е да е имало подкупничества, но това не е въ състояние да измѣни резултата на избора, и заради туй азъ не мога да се съглася да се анкета изборътъ.“ По-подирѣ пъкъ той изтъкна, какво по врѣме на изборитѣ имало уволнени войници, които сж вземали участие въ тѣзи избори, и заради туй тѣ сж опорочени. Отъ друга страна изтъкна, какъ народната партия си е послужила съ измѣненіята въ новия избирателенъ законъ, за да отнеме възможността на нѣкои кметове да дадатъ гласа си, и поради тѣзи маловажни факти, поради тѣзи маловажни нѣща, той искаше анкетиране на избора. Сѣ пакъ азъ не вѣрвамъ, че г. Кжневъ, който бѣ така логиченъ и симпатиченъ въ своитѣ разсждения, не вѣрвамъ, казвамъ, и той да е убѣденъ, или да е увѣренъ, че съ изводитѣ, които направи отъ тѣзи разсждения, е убѣдилъ нѣкого да се съгласи за анкетиране избора.

Какви факти, г-да, се изнасятъ, които опорочаватъ избора, споредъ мнѣнието на нѣкои г. г. оратори, споредъ мнѣнието на болшинството въ комисията? Посочватъ се въ контестацията нѣколко лица, на които е давано подкупъ. Г. Димчевъ изнесе извѣстни удостоверения отъ нѣкои и други общини, съ които доказа, че отъ подписавшитѣ лица нѣкои не сжществували. Възможно е да има отъ подписанитѣ лица такива, които да сжществуватъ. Но азъ се питамъ,

кой е подписалъ контестацията? Азъ си задавамъ онзи въпросъ, който и г. министърътъ на вътрешнитѣ работи си зададе: кой е подписалъ контестацията? Трима души, отъ които единиятъ е неизвѣстенъ, и двама уволнени чиновници, собствено единъ уволненъ чиновникъ и единъ ходжа. Азъ не мога да се съглася съ много аристократическия възгледъ на г. Теодорова, какво Народното събрание трѣбва да обръща внимание на лицата, които сж подписали контестацията, да-ли тѣ сж почтени, да-ли тѣ сж хора извѣстни и пр. и пр. Не; може човѣкъ да не бѣде извѣстенъ, и пакъ да бѣде единъ поредъченъ човѣкъ, а може да бѣде единъ голѣмъ грѣшникъ, може да бѣде и послѣдниятъ гаменъ, но когато съзрѣ извѣстни прѣстапления, извѣстни беззакония, той, като български гражданинъ, има право да ги посочва. Въ този случай, обаче, азъ ще се съглася съ г. Теодорова. Защо? Изтъкна се и отъ други оратори, па и вие знаете, че най-живо участие въ Казанлъшкия изборъ взе социалистическата партия. Широкитѣ социалисти бѣха хората, които всецѣло централизираха силитѣ си въ тази околия. Тѣ въ редъ броеве на в. „Камбана“ изтъкваха, че въ Казанлъшката околия народняцитѣ сж упражнявали въ прѣдизборнитѣ дни масови подкупничества. Тѣ обвиняваха, но нито подъ една статия нѣмаха куража да се подпишатъ; тѣ обвиняваха въ подкупничество народняцитѣ, тѣ бѣха участници, тѣ бѣха живи свидетѣли въ тази борба, но тѣзи хора нѣмаха смѣlostъта да подадатъ една контестация, нѣмаха смѣlostъта да се подпишатъ подъ нея, да се подпишатъ подъ ония факти, които се посочиха въ колонитѣ на в. „Камбана“. Тѣзи доблестни борци, които осмѣдаха опозицията въ Народното събрание, нѣмаха достатъчно характерностъ . . .

И. Хаджиевъ: И куражъ.

А. Стамболийски: . . . и куражъ, както казва г. Хаджиевъ, да излѣзатъ да се подпишатъ подъ туй, което тѣ твърдѣха, а се закриха, като всѣки страхливецъ, задъ полата на единъ ходжа. (Смѣхъ) Този ходжа, може-би, както казва г. Милевъ, да е ученъ, да е грамотенъ, но азъ смѣтамъ, че и г. д-ръ Джидровъ, кандидатътъ на социалистическата партия, е не по-малко ученъ отъ ходжата; нѣмаше нужда той да се закрива задъ гърба на единъ уволненъ чиновникъ, който може да бѣде заставенъ отъ своитѣ жизнени интереси да подпише една такава контестация; нѣмаше нужда да се закрива задъ единъ ходжа, който може да има нѣкакъвъ интересъ да подпише извѣстна клеветническа контестация, а трѣбваше пръвъ да даде една контестация, трѣбваше и тѣзи, които редактиратъ в. „Камбана“ и които взеха живо участие въ този изборъ, да имаха доблестъта да подпишатъ, да потвърдятъ това, което лансирваха, изнасяха въ колонитѣ на в. „Камбана“. Тѣ, обаче, не сториха това; тѣ дезертираха, тѣ не смѣяха да подпишатъ контестацията. И зашто? — питахъ азъ нѣкои отъ тѣхъ — зашто, казватъ, мѣчно се доказватъ тия работи. Ние сме убѣдени, казватъ, че народняшката партия не може безъ подкупничество, но не може да се докаже това. Е добръ, когато тѣзи, които сж участвували въ борбата, когато тѣзи, които сж били живи свидетѣли на тази борба, на тѣзи подкупничества, ако е имало такива, не могатъ да установятъ, не могатъ да иматъ смѣlostъта да докажатъ това нѣщо, какъ ще има възможностъ Народното събрание да извърши тази провѣрка, тази анкета? Па, най-послѣ, ако тѣзи хора сж били увѣрени, че дѣйствително е имало подкупничество, зашто не подадоха до съдебнитѣ власти, до прокурорския паркетъ извѣстни заявления, та да се провѣрше досега всичко? Увѣренъ съмъ, че тѣ нѣматъ никакви факти. Още когато прочетохъ тази контестация и когато видѣхъ, че тя не е подписана отъ социалиститѣ

и че провѣрочната комисия въ своето болшинство е искала да прави анкета на тоя изборъ, азъ си казахъ: ако Народното събрание се съгласи да направи анкета, ще издаде на народняшката партия единъ оправдателенъ вердиктъ. Въ обществото се е сложило убѣждение, че народняшката партия е правила подкупничество. Но дайте факти, г-да! Не съмъ азъ, който ще я защитавамъ, не. Азъ цѣня достойнството на нашитѣ обществени сили, азъ цѣня достойнството и на народняшката партия, но ако има факти, не съмъ азъ, който ще ги прѣнебрѣгна. Най-сетнѣ, сега борбата противъ личния режимъ е вече свършена и нѣма зашто да паднѣ народната партия. (Смѣхъ) Ние можемъ спокойно да я хванемъ за яката и да я опозоримъ, но нѣмаме факти — нѣмаме ги ние, нѣмате ги вие, нѣматъ ги и тѣзи, които сж подписали контестацията, и тия, които се състезаваха въ борбата.

Г. г. народни прѣдставители! Прѣждеговорившиѣтѣ господа, слѣдъ като се изказаха за анкетирането на избора, апелираха къмъ вашата съвѣсть. И азъ ще апелирамъ къмъ вашата съвѣсть и ще искамъ да бѣдете справедливи. Вие трѣбва да си кажете думата. Но, г-да, не забравяйте опитността на вашата съвѣсть. Вие имате вече установена практика, вие не единъ път сте се произнасяли по подобни избори и по подобни клеветнически контестации. Спомнете си избора въ Разградската околия, дѣто се малтретираха избиратели, кждѣто се бѣха командировали нѣколко околийски началници въ цивилна форма, нѣколко стражари и пр. и пр.; въпрѣки посоченитѣ тогазъ факти, вие утвърдихте този изборъ. Спомнете си новозагорския изборъ, дѣто сжшо така полицията изнасилваше избирателитѣ, но вие утвърдихте и този изборъ.

И. Инджовъ: Не е вѣрно.

А. Стамболийски: Спомнете си горнеорѣховския изборъ.

С. Бърневъ: Тамъ нѣма подадена контестация.

А. Стамболийски: Въ допълнителния изборъ има подадена контестация.

С. Бърневъ: И въ допълнителния изборъ нѣма подадена контестация. Направете справка.

И. Инджовъ: Ако си излѣзълъ да давашъ декларация на г. Теодора Теодоровъ, то е друга работа.

А. Стамболийски: Г. Инджовъ! Ако бѣше ми дошло на умъ, че ти си избранъ тамъ, нѣмаше да споменавамъ новозагорския изборъ, зашто, само като си спомня за тебе, мога да заключа, че полицията не е имала участие въ избора.

И. Инджовъ: (Възразява нѣщо)

Прѣдседателъ: Моля, г-да, не прѣкъсвайте оратора. Продължавайте, г. Стамболийски.

А. Стамболийски: Но има по-важни факти, г-да. Азъ си спомнямъ бѣлоградчишкия изборъ. По него бѣше подадена една контестация отъ единъ виденъ, отъ единъ поредъченъ човѣкъ, г. Влайкова, лидеръ на радикалитѣ. Въ тая контестация той казваше така: (Чете) „Кандидатътъ Атанасъ П. Гузалски, избранъ на 25 т. м., си е служилъ и сж подкупилъ, разбира се, за прокарване на цѣлата правителствена листа. Така, освѣнъ дѣто навредъ по селата той широко си е служилъ сж черпене на избирателитѣ — несъмнѣни доказателства за това има за селото Бѣло-поле, дѣто на всички присѣтствуващи въ кръчмата той е поръчалъ по едно шише ракия — но

сещият е раздавал и пари на избирателитѣ. Така, Велко Геновъ, отъ с. Костичовци, е раздавалъ бюлетини на правителственитѣ кандидати, въ които бюлетини билъ свитъ и по единъ левъ. Свидѣтель Велко Р. Цвѣтичовъ, който е изповѣдалъ това прѣдъ Кира Тодоровъ отъ с. Александрово.

По-нататъкъ г. Влайковъ изброява редъ такива подкупничества. Когато бившиятъ министъръ на вътрѣшнитѣ работи г. Такевъ отговаряше на тази контестація, той казваше: „Дѣ сж заявленіята до прокурора: дѣ сж актоветѣ отъ сѣдебнитѣ власти, дѣ сж ошлукванията до министерството и пр. и пр.? Нѣмаме ги, слѣдователно, не е имало такива подкупничества, вие не можете да вѣрвате на такива голословия“. Сжщо и при този изборъ азъ ще ви кажа: гласувайте по този изборъ по съвѣсть, недѣйте ни дава, обаче, основание да вѣрваме, че вашата съвѣсть въ нѣкои случаи, когато се разглеждатъ избори, които сж приятни на правителството, гледа прѣзъ майчински очила, а когато се разглеждатъ избори, които не сж приятни на правителството, гледа прѣзъ мащенски очила. Недѣйте ни дава подозрѣние да смѣтаме, че съвѣстѣта нѣкога е майка, нѣкога е мащеха. По-нататъкъ, по-врѣме на допълнителнитѣ избори, г-да, вие знаете, че имаше една контестація противъ балчишкия изборъ, дѣто бѣше избранъ г. Бончевъ. Въ тази контестація се изтъкваха факти, факти провѣрени отъ самата полиция, и до насъ бѣше изпратено едно полицейско дознание, което удосто-вѣряваше, че фактитѣ сж вѣрни, а тѣзи факти сж слѣднитѣ, нажсо изброени.

Н. Холевичъ: Г. Стамболийски! Тия факти сж раз-слѣдвани, и сждѣтъ прѣкрати туй дѣло.

А. Стамболийски: Моля! Изборѣтъ е миналъ, нѣма защо да се опасявате. (Чете) „Кулишъ Карамузовъ, отъ Каварна, на 60 години, българинъ, православецъ, неграмотенъ, подъ сждъ и слѣдствие не сѣмъ билъ, на въпроса: взелъ ли сѣмъ отъ каварненския жителъ Иванъ Гочевъ пари да гласоподавамъ за сродника му Димитъръ Бончевъ, който бѣ кандидатъ за народенъ прѣдставителъ въ допълнителния изборъ, произведенъ на 12 т. м., отговарямъ: въ избирния день съ нѣколко избиратели бѣхъ въ двора на Иванчо Гочевия ханъ. Самиятъ Иванчо Гочевъ, като ме забѣлѣза, извика ме въ стаята, дѣто се помѣщава казанѣтъ му, даде ми 2 л. и една бюлетина, като ми каза: „Ще пуснешъ тая бюлетина, която е за Димитра Бончевъ“, и азъ гласоподавахъ за него, като взехъ даденитѣ отъ Иванчо Гочевъ 2 л.“

Такива факти има и по-нататъкъ. (Чете) „Тодоръ Митковъ, изъ с. Малкочъ, Балчишка околия, на 30 години, българинъ, православецъ, неграмотенъ, земледѣлецъ, на въпроса: Иванчо Гочевъ даде ли ти пари и колко, за да гласоподавашъ за Димитра Бончевъ въ избора на 12 т. м., отговарямъ: въ избирния день дойдохъ отъ село въ Каварна съ братята си Злати Митковъ и Панайотъ Митковъ, Александъръ Кирановъ и Дончо Драгановъ; всички бѣхме въ каруцата на брата ми Злати Митковъ; спрѣхме въ двора на Иванчо Гочевия ханъ; като слѣздохме отъ каруцата, дойде при насъ Иванчо Гочевъ, каза ни „добръ дошли“ и се дръпна на страна. Слѣдъ това азъ из-лѣзохъ самъ, поразходихъ се изъ града, върнахъ се пакъ въ хана на Иванчо Гочевъ, който, като ме видѣ, извика ме въ стаята, даде ми 2 л. съ една бюлетина и ми каза да гласоподавамъ за Димитра Бончевъ, и азъ отидохъ да гласоподавамъ.“

Това е полицейско дознание, г-да. Когато това полицейско дознание бѣ пратено и до мнозина отъ насъ, когато се прочете тази контестація, вие не дадохте вѣра на фактитѣ, вие казахте: „Това е голо-словие, това сж партизански дразни, на тѣхъ не трѣбва да се дава никаква вѣра.“ Е, когато днесъ се изнасятъ факти, и факти невѣроятни, факти непод-

крѣпени, не само отъ полицейско дознание, но и отъ авторитетни лица, факти неподписани отъ онѣзи, които живо участвуваха въ тая изборна борба, пита-мъ ви, ще дадете ли вашия вотъ, за да се анке-тира изборѣтъ? Не. Не можете вие да рѣшавате единъ пътъ така, а другъ пътъ иначе, заради туй, защото въ Казанлъшкия изборъ е избранъ г. Гешовъ.

Нѣкой отъ мнозинството: Ама споредъ Вашето разбиране не може да бѣде така.

А. Стамболийски: Г. г. народни прѣдставители! Казахъ ви, че ние вече имаме установена практика да не даваме вѣра на голословия. Азъ ще ви моля да се съгласите съ меншеството на комисията, да утвърдимъ избора, защото иначе ще създадете по-дозрѣние у насъ и въ цѣлото общество, че карате партизански работата. Допущахъ въ генералнитѣ из-бори, които станаха прѣзъ м. май 1908 г., да имаме партизанство — тогавъ всички бѣхме участвували въ прѣдизборната борба и носѣхме по нѣщицко отъ партизанщината — но днеска, слѣдъ 2½—3 години, азъ мисля, че цѣлото народно прѣдставителство се е отър-сило отъ тѣзи дребнавости и малко по-спокойно ще по-гледне на работата. Азъ мисля, че, за достойнството на самия парламентъ, ние трѣбва да се поставимъ на мѣстото на истински сѣдин и да погледнемъ на работата така, както трѣбва да се погледне. А когато ние погледнемъ здраво, когато ние погледнемъ безъ всѣкакво прѣдубѣждение на работата, ще се убѣ-димъ, че факти, които да ни заставятъ да анкетир-аме казанлъшкия изборъ, не сжществуватъ. Онова, което се посочва, е неоснователно и, като неоснова-телно, не сж искали да го подпишатъ нито приате-литѣ на Милевци, нито приятелитѣ на социалиститѣ, нито самитѣ кандидати. Ето защо, азъ ще ви моля, чисто и просто да гласуваме за утвърждението на избора.

Прѣдседателътъ: Има думата народниятъ прѣд-ставителъ г. Александъръ Христовъ.

Обаждатъ се: Нѣма го.

Прѣдседателътъ: Отсѣтствува.

Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Ми-шевъ.

Д. Мишевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣд-ставители! Не е въ мой обичай да вземамъ участие въ дебатитѣ по провѣрката на изборитѣ. И сега нѣ-маше да взема участие по избора, за който е дума, както пропуснахъ да взема такава и въ избора, който мина вече прѣзъ камарата — босилеградскиятъ — ако, както въ първия изборъ, така и въ този, който се разглежда, не се засѣгатъ нѣкои въпроси, по които считамъ за дългъ да кажа нѣколко думи и да подчеркна нѣкои дефекти въ схващанията и въ за-ключенията, които се правятъ по тѣхъ.

Прави впечатлѣние, г. г. народни прѣдставители, че изборѣтъ въ Казанлъкъ за народенъ прѣдстави-тель е единъ отъ рѣдкитѣ избори, въ които сж взели участие 6—7 партии. На този изборъ сж се явили повече отъ 10.000 избиратели. Значи, въ Казанлъкъ е станало сражение, взели сж участие партиитѣ, които сж поставили свои кандидати, водили сж борба при пълна свобода, безъ всѣкакво насилие отъ страна на администрацията. Ще рече, всички партии, които сж участвували въ избора, сж имали пълна свобода да контролиратъ редовността му, имали сж въ сж-щото врѣме и свободата да си изпѣлнятъ дълга, ако сж забѣлѣжили нѣкаква допусната незаконность или нѣкаква нередовность. Въ повече отъ 40 и нѣ-колко села сж били секциитѣ, дѣто е ставало гласопо-даването. Онзи день докладчикътъ искаше да избори изборнитѣ секции, но ние не го оставихме да направи

това; ние се задоволихме само да ни се каже, да-ли въ тѣзи секции е имало нѣкакви контестації, нѣкакви оплаквания противъ изборитѣ. Той казва, че въ деня на изборитѣ почти въ никоя отъ изборнитѣ секции не е имало нито контестація, нито пъкъ нѣкакви оплаквания за нередовности или насилия — нередовности допуснати отъ страна на бюрата, които сѣ произвеждали избора, насилия, дошли отъ страна на властѣта. Това бѣха думитѣ на г. докладчика. И той, който принадлежи на меншеството въ комисията, изказва мнѣние да се приеме изборитѣ за редовенъ. Болшинството отъ провѣрочната комисия, болшинство, което се състои отъ седемъ души срѣщу петъ, е съвършено на противно мнѣние — то намира, че изборитѣ така, както е прѣдставенъ въ книгата, е нередовенъ и, слѣдователно, трѣбва да стане по него анкета. За да дойде до такова заключение и за да се яви съ такова прѣдложение прѣдъ насъ, прѣдъ Народното събрание, то се основава на една контестація, подадена въ законния срокъ и подписана отъ трима избиратели. Каза се тукъ отъ нѣкои отъ г. г. ораторитѣ, които говориха по този изборъ, че единиятъ отъ тримата, които сѣ подписали контестаціята, билъ чиновникъ, уволненъ по нередовности-или злоупотребления.

С. Савовъ: Нѣма удостоверение за това.

Д. Мишевъ: Г. Стоименъ Савовъ! Азъ казвамъ онова, което казаха господата, които говориха по избора; азъ не говоря за удостоверение.

Н. Козаревъ: Този чиновникъ е уволненъ съ заповѣдь № 618 отъ януарий т. г., г. Стоименъ Савовъ.

Т. Теодоровъ: (Къмъ С. Савова) Г. министърътъ може да Ви каже.

Д. Мишевъ: Моля ви се, азъ казахъ, повтарямъ пакъ, че нѣкои отъ господата, които говориха тукъ, подчертаваха, че единъ отъ контестаторитѣ билъ уволненъ за злоупотреби, другиятъ билъ членъ на окръжния съветъ — нѣкакъвъ турчинъ, мохамеданинъ, бей — а третиятъ е неизвестно лице.

Н. Козаревъ: Нѣма го въ избирателния списъкъ.

Д. Мишевъ: Сжщо така господата, които говориха отъ тая трибуна, подчертаха и това, че контестаціята се подава отъ три лица съвършено непознати, и искаха да наблегнатъ на обстоятелството, че тѣзи лица, тѣй не познати, тѣй неизвестни въ обществото, едва-ли иматъ морално право да се явяватъ да контестиратъ редовността на единъ изборъ, за който нито въ една секция нѣма подадена контестація за нередовности. Друго би било, казаха тѣ, ако тази контестація бѣ подписана отъ лица, които се ползватъ съ известностъ, отъ лица, които иматъ извѣстно значение въ обществото. Направи се бѣлѣжка отъ сжщата тази трибуна, че, когато се касае за избиратели, не може да се дѣлятъ избирателитѣ на учени и неучени, на богати и сиромаси, на хора съ известностъ и съ неизвестностъ, на почтени и непочтени — всички избиратели сѣ равни, всички избиратели иматъ право да подаватъ контестації, да констатируютъ нередовноститѣ въ изборитѣ и да си издигатъ гласа срѣщу тѣзи нередовности. Азъ съмъ съгласенъ напълно съ това мнѣние. Но, г. г. народни прѣдставители, азъ искамъ да бѣда докрай справедливъ и изчерпателенъ. Като признавамъ, че избирателитѣ, отъ какъвто рангъ и да бѣдатъ, тѣ сѣ равни, отивамъ още по-нататъкъ: азъ искамъ да дира туй равенство въ избирателитѣ и въ друго отношение, дира го и въ съзнанието на дълга и въ доблестѣта да изказватъ своето мнѣние. Да, г. г. на-

родни прѣдставители, азъ искамъ — и ми се струва, че туй е правото — отъ всѣки единъ избирателъ, каквото положение и да има — а особено отъ онзи, който стои по-високо въ обществото, който е по-добъръ подготвенъ, трѣбва да се иска и нѣщо повече — азъ искамъ отъ всѣки избирателъ доблестъ, характеръ, който ако не стоятъ у него по-високо, отколкото у онѣзи, които сѣ контестирани въ случая, поне да стоятъ на еднакво равнило. Това налага логиката, това налага и дългътъ, това иска и моралътъ.

Вземамъ кандидатитѣ, които сѣ си положили кандидатуритѣ за народни прѣдставители въ Казанлъшкия изборъ; всички сѣ уважаеми лица, лица, които се ползватъ съ извѣстностъ не само на мѣстото, но и въ страната — нѣкои иматъ извѣстностъ и съ своето перо. Е, г. г. народни прѣдставители, ако тѣзи г. г. кандидати или тѣхнитѣ застъпници сѣ забѣлѣжили, нередовности, незаконности, ако тѣ сѣ забѣлѣжили това, което се изнася въ контестаціята, именно, че нѣкои отъ партияитѣ, които сѣ участвали въ избора, сѣ си служили съ подкупъ, питамъ азъ: защо нито единъ отъ тѣзи господи, тѣй високо-стоящи, не излѣзоха да констатируютъ това, не го направиха въпросъ прѣдъ сѣдилищата и прѣдъ Народното събрание?

Х. Дограмаджиевъ: За да подчертаятъ, че изборитѣ сѣ станалъ редовно.

Д. Мишевъ: Моля Ви се. — Ще ми позволите, г. г. народни прѣдставители, да илюстрирамъ мисълѣта си. У насъ, отъ тази трибуна, и въ печата, и по стѣгдитѣ всѣки пакъ се говори, повтаря се: „Ние сме страна, която е подложена морално; ние сме страна, въ която управлява една воля; ние сме страна, която търпи единъ личенъ режимъ“. Това се повтаря отъ стѣгдитѣ, това се повтаря въ печата, това се казва и тукъ, отъ тази трибуна. И често слушаме ние туй нѣщо. Азъ искамъ да бѣда всѣки пакъ, доколкото моята слабостъ на човѣкъ ми позволява това, безпристрастенъ оцѣнителъ на проявитѣ въ нашия животъ. Не може, г. г. народни прѣдставители, и не го допускамъ за честѣта на България, за достойнството на българския народъ, не може нѣкаква неотговорна властъ или нѣкаква сила да прѣчупи оногызъ, който стои правъ. Човѣкъ съ характеръ, човѣкъ съ доблестъ никаква сила не може да го прѣчупи, той всѣки пакъ ще стои правъ и всѣки пакъ ще говори истината, защото само така той ще си изпълни дълга. Но, ако у насъ има държавници съ прѣчупени грѣбнаци, ако виждаме дефекти въ нашия общественъ и политически животъ, нека да имаме доблестѣта да диримъ грѣшкитѣ не тамъ, дѣто всѣкогашъ сме навикнали да ги диримъ, а най-напрѣдъ да ги диримъ въ себе си; нека видимъ, да-ли ние не даваме поводъ, да-ли ние не се прѣчупваме, прѣди да искатъ да ни прѣчупятъ, и да-ли ние, когато е трѣбвало да се изправимъ срѣщу едно посѣгателство, когато е трѣбвало да си изпълнимъ дълга, ние не сме манкирали, не сме се прѣчупвали прѣди да се опитатъ да ни прѣчупятъ.

Х. Дограмаджиевъ: (Възразява нѣщо)

Д. Мишевъ: Г. Дограмаджиевъ! Азъ казахъ, че ще наведе примѣръ, за да илюстрирамъ мисълѣта си. Това и правя.

Прѣдседателътъ: Моля на прѣдмета, г. Мишевъ. Продължавайте.

Д. Мишевъ: Ама не ме оставятъ спокоенъ, г. прѣдседателю.

Н. Козаревъ: (Възразява нѣщо)

Д. Мишевъ: Азъ нѣмамъ неприятель; другъ нѣкой може да има неприятель.

Въ случая, г. г. народни прѣдставители, имаме уважавани мѣже, които сѣ си положили кандидатурата. Азъ искахъ да излѣзѣхъ тия господа съ контестацїи тукъ и въ сѣдилищата и да посочатъ злоупотрѣбитѣ, които сѣ направени при изборитѣ, да посочатъ лицата, които сѣ си служили съ подкупи, защото, ако има нѣщо лошаво, нѣщо коруптирано, нѣщо, което може да раздруса нашата страна, това е, както се и каза онзи день, подкупничеството. Пие всички викаме срѣщу подкупничеството и го порицаваме. Е добръ, когато го порицаваме така силно, питамъ азъ: защо въ единъ изборъ, като казанлъшкия, дѣто се казва, дѣто се говори, дѣто се твърди, дѣто се изнасятъ имена, че е имало такова подкупничество, защо нито единъ не е ималъ доблестъта да отиде на мѣстото, да улови подкупника за ухото, да състави актъ и да-изнесе това? Или ако това не е могло да стане въ деня на избора, защо го не направиха до днесъ. А тѣзи господа можаха да направятъ това. Говоря туй въ отговоръ на онѣзи уважаеми г. г. оратори, които стоятъ, и сѣ право, за равенството на избирателитѣ. Азъ, като признавамъ, че трѣбва да има равенство, дия това равенство и въ характера и въ изпълнението на дълга. Въ случая, нека ми бжде позволено да кажа, застѣжниците не сѣ си изпълнили дълга. Но ще се каже: има една контестацїя. Да, има една контестацїя, азъ признавамъ; но, г. г. народни прѣдставители, тази контестацїя се дава отъ трима души. Въ тази контестацїя се изнасятъ факти, които, ако не се обезцѣнятъ, сѣ много печални. И ако стане едно слѣдствие и се докаже, че дѣйствително има истина въ тѣзи факти, които се изнасятъ, тогазъ ние не можемъ, освѣтъ да бждемъ благодарни на господата, които сѣ подписали контестацїята. Но питамъ азъ, г. г. народни прѣдставители, нема отъ десетъ хиляди избиратели въ Казанлъшката околия трѣбваше ние да намѣримъ въ единъ бей примѣръ за поука, примѣръ за доблестъ, примѣръ за характеръ?

Т. Теодоровъ: Въ единъ ходжа.

Д. Мишевъ: Не, азъ го наричамъ тѣй, както е: азъ не искамъ да обиждамъ хората.

Т. Теодоровъ: Само че не е бей.

Д. Мишевъ: Както и да е, г. г. народни прѣдставители, по въ една околия, дѣто въ изборитѣ участвуватъ десетъ хиляди избиратели, дѣто има толкова именити кандидати за народни прѣдставители, които поддържатъ толкова партии, дѣто се кръстосватъ силитѣ на толкова партии, да излѣзе да защитава законността на изборитѣ — кой? отговорете си — и да обърнатъ гърба на незаконността — кой? отговорете си — ето това е печалното, ето това е грозното, което азъ намирамъ въ този изборъ.

Т. Теодоровъ: Не въ избора, а въ контестацїята.

Д. Мишевъ: Да, въ контестацїята на избора, защото послѣдната е въ свѣзка съ самия изборъ.

К. Мирски: Г. Мишевъ, позволете. Ако Вие сега говорите, за да корите социалъ-демократитѣ, вземете прѣдъ видъ, че тѣхъ ги нѣма тукъ.

И. Хаджиевъ: Тѣ иматъ единъ защитникъ въ лицето на г. Мирски. Той е единъ отъ най-големитѣ камбанари. (Прѣреkanie между г. г. И. Хаджиевъ и К. Мирски)

Прѣдседателъ: Г. Мирски! Дайте възможность на оратора да довърши мисълъта си.

Д. Мишевъ: Г. г. народни прѣдставители! Нѣмамъ въ мисълъта си да коря. Дѣлжа да заявя, че азъ нѣмамъ въ обичая си да укорявамъ или да позоря когото и да било и, въ случая, като говоря, азъ не виждамъ нѣкоя партия. Азъ говоря общо: говоря и за насъ — демократитѣ, говоря и за народняцитѣ, говоря и за социалиститѣ, говоря и за радикалитѣ, говоря за всички. Ако е въпросъ за социалиститѣ, азъ признавамъ това, което се каза тукъ, отъ тая трибуна, че социалиститѣ сѣ организирани въ Казанлъшката околия и че иматъ послѣдователи. Азъ признавамъ туй, па дори отивамъ по-далечъ — азъ го изтъквамъ за похвала, азъ го посочвамъ дори като примѣръ. Социалиститѣ работятъ и, ако сѣ успѣли въ Казанлъшко, достигнали сѣ го съ своята организация като партия, достигахли сѣ го съ своята организация като хора, които проповѣдватъ извѣстни идеи въ обществото. Не трѣбва нито да ни е криво и нито да ни е обидно, ако се каже цѣлата истина, ако се каже, че социалистическата партия е единствена, която работи съ проповѣди всѣки день, всѣка недѣля по стѣгдитѣ и по събранията, социалистическата партия е единствена, която сѣ вѣстници и съ списания работи между народа, хвърля своитѣ идеи, сѣе ги. И кой може да я обвинява за това? Въ България има свобода и всѣки е воленъ да работи въ кръжа на законитѣ. Ако има нѣкои да се осмѣждатъ, то това сѣ онѣзи, които не сѣ организирани и които не излизатъ съ перо и съ проповѣдь противъ идентѣ на социалиститѣ, които се считатъ за разрушителни.

К. Мирски: Но и тѣ не сѣ дали контестацїя; то е печално.

И. Хаджиевъ: Защото не сѣ имали куража на единъ ходжа, затуй не сѣ дали контестацїя.

Д. Драгиевъ: Ходжата ги е надминалъ по смѣлость.

Прѣдседателъ: Моля, г-да!

Д. Мишевъ: Г. г. народни прѣдставители! Г. г. ораторитѣ, които говориха по казанлъшкия изборъ, за-сегнаха и моралната страна на избора. Тѣ разгледаха въпроса, да-ли избраното лице има качества на избираемостъ, сѣщо и този за материялното право на избраното лице — да-ли то има достатъчно число гласове. Като разгледаха двата тия въпроса, спрѣха се главно на моралната страна на избора. А именно по тази точка е спорътъ, по тази точка именно трѣбва да хвърли свѣтлина, за да си обяснимъ, да-ли дѣйствително по нея нѣма да се поставимъ въ противорѣчие съ законитѣ, съ морала и съ дълга.

Г. г. народни прѣдставители! Нека не мислимъ, че онова, което ще рѣшимъ тукъ, че онова, което вършимъ въ камарата, е нѣщо съвършено. Ние можемъ да се произнасяме по извѣстенъ изборъ, можемъ да одобряваме извѣстенъ изборъ и можемъ да мислимъ, че съ произнасянето по избора нанасяме побѣда на тогозъ или оногозъ — така могатъ да мислятъ мнозина — но не трѣбва да се заблуждаваме, че нашето рѣшение е и най-правото. Нека не забравяме, че надъ насъ има другъ сѣдия по-високъ — има общество, което не е задължено, нито да сѣди съ нашата логика, нито да прѣцѣнява фактитѣ съ нашияте везни. Ние можемъ да нанасяме побѣди, но нашиятъ побѣди могатъ да бждатъ само пировски, побѣди надъ насъ самитѣ, особено, когато се туримъ съ тѣзи побѣди въ конфликтъ съ морала и съ законитѣ, особено пъкъ когато свѣсъта на партизанна надминава тази на народния прѣдставителъ. Тукъ, въ Народното събрание, особено когато излизаме на трибуната, ние не принадлежимъ и не трѣбва

да принадлежимъ на партии. Ние трѣбва да помнимъ едно, че сме прѣдставители на народа, а не на партии. На трибуната ние свещенодѣйствуваме: изпълняваме дълга си спрѣмо отечеството, законитѣ, морала и поколѣнието. Нека не мислимъ, че само ние ще бждемъ сѣднѣи въ случая. Има сѣднѣи по-високъ отъ насъ — той е обществото, той е народътъ. Единъ изборъ одобренъ тукъ още не значи, че това, което ние сме направили, е дѣло безъ дефекти. Не, много пѣти единъ изборъ може да бѣде приетъ, но въ него да остане нѣщо, което да шокира съвѣстѣта на обществото или най-малко, на политическитѣ противници. Ще илюстрирамъ мисълѣта си съ единъ примѣръ — ще посоча моя изборъ въ Видинската околия. Той се утвърди отъ Народното събрание, по него нѣмаше контестація, но азъ бѣхъ принуденъ въ печата да се занимавамъ съ него и дори до тази минута азъ се занимавамъ съ него. Монитѣ противници — радикалитѣ — излѣзоха съ едно обвинение, че въ известна секция азъ съмъ си служилъ съ напитки. Азъ обляхъ чрѣзъ печата, че ако излѣзе единъ отъ монитѣ противници съ подписа си да каже, че съмъ далъ нѣкъдѣ сантимъ за напитки или че съмъ си послужилъ съ неморални сръдства въ избора, азъ съмъ готовъ веднага да си сложа мапдата, нѣма да чакамъ сѣда на Народното събрание.

Е. Начевъ: Ама това въ опозиционно врѣме ли е ставало, г. Мишевъ?

Прѣдседателъ: Моля Ви, г. Начевъ.

Д. Мишевъ: Азъ говоря за моя изборъ.

Е. Начевъ: Знамъ, че за Вашия изборъ говорите.

Д. Мишевъ: Господата, монитѣ обвинители, бѣха принудени да излѣзатъ въ печата да се корегиратъ. Но съ това не се свърши работата. Тѣ излѣзоха да обвиняватъ, разбира се, не печатно, а устно, че съмъ си служилъ съ неморални сръдства. И понеже азъ съмъ членъ въ едно дружество, което не пропуска тѣзи работи тѣй, азъ сложихъ въпроса въ дружеството. Поискахъ и искамъ противната страна да излѣзе съ доказателства и да докаже неморалнитѣ сръдства, съ които съмъ си служилъ. Това не е безъ интересъ за обществото. То е единъ контролъ.

И. Хаджиевъ: Г. прѣдседателю! Видинскиятъ изборъ е утвърденъ много по-рано.

Нѣкои отъ мнозинството: На прѣдмета, г. Мишевъ.

Д. Мишевъ: Азъ съмъ на прѣдмета. Азъ ви казвамъ, че онова, което вършимъ тукъ, не е свършено, защото обществото има право да се занимае съ него.

Х. Дограмаджиевъ: Което рѣшаваме тукъ, то е рѣшено вече; нѣмаме референдумъ, както въ Швейцария.

И. Хаджиевъ: Общанието на единъ мостъ или болница не може да се каже, че е рѣшение.

Прѣдседателъ: Моля, г-да, не отвлечайте вниманието на оратора. Продължавайте, г. Мишевъ.

Д. Мишевъ: Азъ, г-да, много рѣдко се явявамъ да говоря и се чужда защо ме прѣкъсвате. Най-сетнѣ азъ тѣй мисля. Може-би криво да мисля, и затуй, когато съмъ говорилъ, никога не съмъ искалъ да убѣждавамъ, но съмъ гледалъ да не се туря въ противорѣчие съ себе си и съ закона. Азъ не мисля да убѣждавамъ никого, и сега, като говоря, не апелирамъ къмъ ничия съвѣст. Моето желание е едно — да

кажа онова, което чувствамъ, онова, което схващамъ и което считамъ за свой дългъ да кажа, понеже въ избора се засегнаха много въпроси, които не трѣбва да минатъ тѣй мълкомъ.

И. Хаджиевъ: Гледай само да не бждемъ въ противорѣчие съ етиката.

Прѣдседателъ: Моля, говорете по прѣдмета, г. Мишевъ; не обръщайте внимание на прѣкъсванията.

Д. Мишевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ контестаціята, която е приложена къмъ дѣлото, изброени сѣ редъ факти, въ които се говори, че една отъ партиитѣ, които сѣ участвували въ избора, а именно народната партия, си е служила съ подкупъ. Тѣзи факти, не сѣ събрани въ самия денъ на избора, но еднѣжъ тѣзи факти изнесени тукъ прѣдъ насъ, ние не можемъ да ги минемъ мълкомъ; не можемъ да не обрѣнемъ внимание на тѣхъ. Г. Къневъ, нашиятъ уважаемъ подпрѣдседателъ, анализира отъ трибуната всички изнесени факти, той ги разсортира и се спрѣ на нѣкои отъ тѣхъ, като каза, че не можемъ да ги минемъ безъ внимание. Не съмъ азъ, който ще искамъ да опѣнимъ тѣзи факти, не съмъ азъ, който ще настоявамъ да влѣземъ въ ролята на сѣднѣи. Намъ ни се казва, че сме били жури, че сѣднимъ по съвѣст. Менѣ се чини, че ние сме нѣщо повече отъ жури, защото на журия му се прѣдставятъ известни факти анализирани, известни въпроси, на които той отговаря; той е пасивенъ, той слуша и, като слуша, докато се разглежда дѣлото, додѣто ставатъ дебати, най-сетнѣ му се задаватъ въпроси, на които той отговаря. Голѣма е разликата между журитѣ и насъ — не съмъ юристъ — възможно е да грѣша — но, повтарямъ, голѣма е разликата между журитѣ и насъ. Фактитѣ, които се изнасятъ, ние имаме право да ги обсъждаме, да критикуваме опѣнкитѣ по тѣхъ, да ги анализираме и да правимъ изводи и, слѣдъ като направимъ всичко туй, тогазъ вече да се произнесемъ. Значи, ние сме нѣщо повече отъ жури. При всичко това, ние не трѣбва да се занимаваме съ самитѣ тѣзи факти, не трѣбва и да ги опѣняваме. Това е работа на сѣда, къмъ който трѣбваше да се обрѣнатъ контестаторитѣ или ония, които протестиратъ съ депешѣ сръщу твърденията на контестаторитѣ. И, разбира се, ако Народното събрание мисли, че факти, като тѣзи, които сѣ изнесени сега, не сѣ изнасяни по-рано, при други избори, и че, ако сѣ изнасяни, съ тѣхъ е постѣпвано сѣщо тѣй, както сега, тогазъ не остава, освѣнъ тази контестація да се проводи на компетентната властъ да провѣри всичко това и да съобщи на Събранието; казвамъ, това трѣбва да стане, ако подобни факти при други избори не сѣ изнасяни. Ако ли пъкъ сѣ изнасяни тождествени факти, остава да постѣпимъ сѣщо така, както въ други случаи. Г. Стамболийски напомни единъ-два избора, посочи нѣкои факти; азъ не помня да-ли това сѣ всички факти, които сѣ изнесени по изборитѣ въ Бѣлоградчикъ и Балчикъ, но допускамъ, че тѣ сѣ всички. Той ви каза рѣшението на Народното събрание по тѣхъ. Сега имаме контестація, въ която се твърди, че имало избиратели подкупени, уличаватъ се и подкупници. Между лицата, които се уличаватъ, че сѣ си служили съ подкупъ, има съ видно положение, видни търговци. Понеже схващатъ, колко тежко е обвинението, тѣ съ телеграми протестиратъ сръщу контестаторитѣ, които ги обвиняватъ, че сѣ си служили съ подкупъ. Нѣкои отъ тѣхъ, ако паметѣта не ме лъже, търговецътъ Тодоръ Христовъ, като протестира, сѣщеврѣменно се обръща къмъ правосѣдието. Струва ми се, че, ако не се обрѣналъ къмъ правосѣдието, той трѣбва да се обрѣне, па не само той, но и всички онѣзи лица, които се посочватъ тукъ, трѣбва да излѣзатъ прѣдъ

сжалищата и да докажатъ, че не сж се унизили да си служатъ съ подкупи. Да, тѣхното име и положение налагатъ да докажатъ, че, когато гражданитѣ си изпълняватъ най-свещения дългъ, не сж корумпирани избирателитѣ. Азъ си спомнямъ думитѣ на г. Кжнева за българския избирателъ. Нашиятъ избирателъ стои толкова високо, че не е способенъ нито да се подкупя, нито пъкъ да позволи нѣкому да си служи съ подкупъ. Това бѣха думи, които се казаха по босилеградския изборъ. Азъ така сжщо гледамъ на нашия избирателъ. Азъ не допускамъ, че въ нашата страна може да си позволи единъ кандидатъ да отиде да подкупи избирателя. По-нататъкъ се каза: ако дори допуснемъ, че избирателтъ е подкупенъ, не можемъ да знаемъ за кого той е гласоподаватъ, понеже гласоподаването е тайно. Слѣдователно, ако речемъ да прѣслѣдваме подкупения и подкупника, ние не знаемъ за кого първиятъ е гласоподаватъ. Г. г. народни прѣдставители! Азъ не съмъ съгласенъ съ тѣзи заключения. За мене е важенъ фактътъ — ако той разбира се, е истиненъ — че има кандидати, които сж си служили съ подкупи, и избиратели, които взематъ подкупъ. Да-ли избирателтъ ще остане вѣренъ на своитѣ обѣщания и ще гласоподава за онзи, който го е подкупилъ, или не, за мене е безразлично. Азъ подчертавамъ корупцията, и съмъ противъ нея. И въ случая не само демократическата партия, но и дѣсницата, и лѣвицата, и центърътъ — всички трѣбва да се възправимъ срѣщу всѣкого, който се опитва да подкупва, и срѣщу всѣкого, който се подкупва, безъ да се гледа, да-ли подкупениятъ е гласоподаватъ за кандидата, отъ когото е билъ подкупенъ. Въпросътъ е да не допуснемъ едно зло въ нашитѣ избори, да не допуснемъ корупция, която ще донесе състресения въ страната. Ние сме народъ бѣденъ. Ние ще бждемъ богати само тогава, когато стоимъ строго за нашитѣ права, когато скрупулно изпълняваме всѣки граждански дългъ и когато всички единодушно, лѣвица, дѣсница и центъръ рѣка о рѣка затворимъ вратата на Народното събрание за всѣкого, който се е опиталъ да корумпира избирателя. И азъ вѣрвамъ, че народната партия, която се възмущава отъ хвърленото обвинение не по-малко отъ насъ и която е дала доказателства, че работи най-добросъвестно заедно съ насъ срѣщу корупцията на бившия режимъ, та и въ случаи заедно съ всички партии ще излѣзе срѣщу корупцията, ако има такава. Но, г. г. народни прѣдставители, ние не трѣбва да забравяме още едно нѣщо. Ако не се прѣслѣдватъ онѣзи, които си позволяватъ да мансиратъ обвинения за подкупи, ако останемъ равнодушни къмъ тѣхнитѣ опити да ни заблуждаватъ, ние пакъ нѣма да си изпълнимъ дълга. Ние еднѣжъ завинаги трѣбва да дадемъ примѣръ, че клеветникътъ нѣма да бжде чутъ въ Народното събрание и че, който и да билъ той, за каквато цѣль и да го прави, той трѣбва да бжде наказанъ отъ правосъдието, трѣбва да бжде отбѣлзанъ и отъ обществото. Само по този начинъ ще запазимъ чистотата на нашитѣ права, и избирателитѣ ще бждатъ запазени отъ корупция. Само по този начинъ ще отбиемъ и дързостта на ония паднали личности, които, по едни или други съображения, си позволяватъ да съчиняватъ обвинения.

Г. г. народни прѣдставители! Ще свърша. Азъ съмъ за утвърдението на избора, но наедно съ това съмъ и за проверката на изнесенитѣ факти, не защото съмъ убѣденъ, че тѣ сж вѣрни, но защото едни обвинения, които се изнасятъ прѣдъ камарата, трѣбва да бждатъ проверени отъ компетентната властъ, та всѣки да се тури на мѣстото си. Ако тримата, които излизатъ съ обвинения, сж клеветници, ако задъ тѣхъ се криятъ други, които и да бждатъ тѣ, нека излѣзе това наявѣ, та другъ пътъ да не смѣятъ да смушаватъ Народното събрание и обще-

ството. Ние не трѣбва да бждемъ снизходителни нито къмъ ония, които си служатъ съ подкупи, нито и къмъ ония, които се подкупватъ, нито пъкъ и къмъ ония, които си служатъ съ шантажни контестации. Ние трѣбва да прѣслѣдваме опититѣ срѣщу морала, отдѣто и тѣ да идатъ.

Х. Дограмаджиевъ: Я кажете, за анкета ли сте или противъ?

Д. Мишевъ: Азъ се изказахъ.

Х. Дограмаджиевъ: Трѣбва да искате или утвърдението на избора или анкета, защото тѣзи двѣ нѣща сж несъвмѣстими.

Д. Мишевъ: Г. Дограмаджиевъ! Не съмъ азъ, който се боя да си изкажа мнѣнието.

Х. Дограмаджиевъ: Изкажете се, тогава.

Д. Мишевъ: Азъ бѣхъ много ясенъ. Повтарямъ, защото го не чухте: азъ съмъ за утвърдението на избора, но фактитѣ, които сж изнесени, искамъ да бждатъ проверени отъ компетентната властъ.

Х. Дограмаджиевъ: Вие си противорѣчите. Имайте доблестта да кажете, че сте противъ анкетата, а за утвърдението на избора.

Д-ръ Л. Дѣяновъ: Но тѣзи двѣ нѣща сж несъвмѣстими едно съ друго: не може да искате и едното, и другото.

Прѣседателтъ: Г. Мишевъ! Говорете на Събранието; каквото имате да кажете, кажете го нему.

Д. Мишевъ: Азъ говоря на Събранието, и се изказахъ много ясно.

Т. Теодоровъ: Ние разбрахме.

Н. Мирски: Вие сте за утвърдението на избора, а слѣдъ утвърдението, да се прати заявлението на прокурора.

Д-ръ Л. Дѣяновъ: Не е така, джанъмъ!

М. Златановъ: Даже и тъй да е, не е лошо. (Глъчка)

Прѣседателтъ: Моля, тишина, г-да. Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Теодоръ Теодоровъ.

Т. Теодоровъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Вземамъ думата по контестираия изборъ на г. Гешова и ще кажа веднага, че, при всичко че г. Гешовъ е водачъ на нашата партия и за мене съществува единъ дългъ да кажа всичко, което може да бжде въ негова полза, азъ не по-малко отъ нашия уважаемъ подпрѣседателъ г. Кжневъ нѣма да забравя ни минута, че съмъ народенъ прѣдставителъ и че всичко това, което ще ви кажа, бждете увѣрени, нѣма да изхожда отъ партизански съображения, а ще изхожда отъ съображения на дълга.

Отъ мнозинството: А-а-а! (Смѣхъ)

Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Когато г. Кжневъ ви каза това, вие го повѣрвахте, вие не се смѣхте. Вие допущахте, слѣдователно, че г. Кжневъ може за минута да забрави, че е демократъ, да забрави, че г. Гешовъ е неговъ противникъ, вие допущахте това, и вѣрвахте, че той може да говори като искренъ човѣкъ, като народенъ прѣд-

ставител, а вие се смѣте, когато азъ ви заявявамъ сжщото това. Позволете ми да ви направя оня укоръ, който би билъ умѣстенъ, като кажа, че вашето поведение не е последователно въ двата случая. Вие именно съ това показвате, че, прѣди всичко, сте партизани: когато вашъ приятелъ каза, че не е партизанинъ и че говори като народенъ прѣдставителъ, вие го вѣрвате, а когато единъ противникъ ви казва това, вие не го вѣрвате. Значи, вашето мѣрило не е едно и сжщо. Но азъ нѣма да апелирамъ къмъ вашата съвѣсть, за да прѣцѣните, да-ли това, което азъ ви казвамъ, е искрено или не; азъ ще говоря отъ тази трибуна не само заради васъ, а ще говоря заради българския народъ, защото тя е трибуна на българския народъ, тя е трибуна, отъ която трѣбва да се говори, прѣди всичко, на него. Надъ вашитѣ рѣшения, надъ нашитѣ мнѣния стои общественитѣ сждъ, и къмъ него азъ ще апелирамъ, за да ми каже той, истина ли е туй, което азъ ви казвамъ сега, или е партизанска измислица.

С. Бабаджановъ: Сами се опровергахте, г. Теодоровъ.

Т. Теодоровъ: Когато, г. г. народни прѣдставители, да влѣза въ тази зала вчера или онзи день, въ миналото засѣдане, мнозина отъ васъ, болшинството, ми дадоха да разбера, а нѣкои и изрично ми казаха: „Рѣшението на комисията, прието съ осемъ гласа противъ петъ, съвсѣмъ не отговаря на даннитѣ по дѣлото — изборътъ на г. Гешова ще бѣде утвърденъ; да се не съмнѣвате въ това: то е наше общо мнѣние.“ Нѣкои отъ васъ ме приканваха даже да не влизамъ въ залата и да не говоря, защото, ако съмъ влѣзълъ въ залата и ако съмъ вземълъ думата, съ това съмъ щѣлъ да раздразня нѣкои отъ васъ и по този начинъ щѣлъ съмъ, може-би, да побъркамъ на взетото рѣшение. Това ми казваха, като ме молѣха даже да отидемъ да работимъ въ една комисия, защото изборътъ скоро ще мине и ще се свърши. Изглежда, че тѣзи ваши приятели сж се лѣгали, . . .

Нѣкои отъ мнозинството: Кои сж тѣ?

Т. Теодоровъ: . . . че тѣзи ваши приятели сж мислили криво, защото изборътъ на г. Гешова е вече прѣдметъ на двудневни обсъждания. И азъ, който вземамъ думата, питамъ се: защо става всичко това? Отъ любовъ къмъ истината ли, отъ желание да се изобличи и прѣслѣдва прѣстѣпленieto ли, или това става въ защита на морала? Не, г. г. народни прѣдставители, азъ сега ще ви докажа, че всичко това става само отъ злоба, че всичко това става отъ партизанска страсть, че всичко това става отъ завистъ и злѣчка противъ избраника.

Отъ мнозинството: А-а-а!

Т. Теодоровъ: И, може-би, азъ ще ви докажа, че този вашъ приятелъ, който дойде тукъ да се рисува, че ще говори като човѣкъ и народенъ прѣдставителъ, той именно не прѣстана нито една минута, нито една секунда, да бѣде единъ пристрастенъ и страстенъ партизанинъ.

Имаме, г. г. народни прѣдставители, една контестация по избора на г. Гешова. Винаги, последователно въ продължение най-малко на 15 години, всѣки може да вземе рѣчитѣ ми въ Народното събрание и ще констатира, че, и когато съмъ билъ въ дѣсницата, и когато съмъ билъ на лѣвицата, азъ съмъ проповѣдвалъ една и сжща теория за условията, при които ние тукъ трѣбва да допусхаме анкета на изборъ, да утвърдимъ единъ изборъ или да го касираме. И недавно по избора на г. Стоимена Сарафовъ, който се гледа онзи день, за касирането на който изборъ азъ бѣхъ, или поне за анкетирането му въ извѣстни

отношения — не за анкетирано, а за изискване слѣдственото дѣло — азъ пакъ си позволихъ да припомня тѣзи общи черти, и тѣхъ ще приложа и сега. Азъ бѣхъ последователенъ въ всичката си дѣятелностъ въ разглеждането на всички избори, безразлично, да-ли сж били тѣ отъ правителствена или отъ опозиционна страна, да-ли сж били за наши или за други партизани. Винаги съмъ твърдѣлъ и ще продължавамъ да твърдя, че, за да може единъ изборъ да се подложи на контестация, първото условие е да бѣде подадена тя въ срокъ. Туй го има тукъ. Второто условие, винаги съмъ твърдѣлъ и сега пакъ твърдя, е това, че контестацията трѣбва да има изгледъ на сериозенъ актъ: първо, тя трѣбва да изхожда отъ нѣкои лица, които съ своята собствена морална личностъ да даватъ колко-годѣ основание, че има мѣсто да имъ се вѣрва, че има мѣсто да се провѣрва, че има мѣсто Народното събрание да се занимава два дена или единъ день съ тѣхното казване и речване въ писания отъ тѣхъ актъ. Г. г. народни прѣдставители! Въ миналата контестация, по избора на г. Стоимена Сарафовъ, азъ ви казахъ, че тамъ се съдържа туй първо условие. Защо? Защото въ нея имаше подписа на едно лице, което е било нѣколко години тукъ народенъ прѣдставителъ, занимавало е почетното мѣсто на подпрѣдседателъ на нашата камара и въ настояще врѣме е единъ членъ на барото, адвокатъ при Кюстендилския окръженъ сждъ, именно г. Кознички. Партията му има голѣми грѣхове, които азъ, може-би, най-сетнѣ отъ всинца ви ще забравя и простя; той самъ, може-би, има много такива политически грѣхове — не искамъ да обсъждаме това тукъ, не му е тукъ мѣстото; укорихъ го даже за нѣщо, което той неправилно, невѣрно бѣше изказалъ въ своята контестация; но ви казахъ, че все таки личността на г. Кознички, кандидатъ на друга една боряща се въ избора партия, който е получилъ едно голѣмо количество гласове въ сжщата тая околия, неговиятъ подписъ е достатъчно основание и достатъченъ поводъ, за да се занимаемъ ние съ авансираниѣ въ контестацията му факти. Но, г. г. народни прѣдставители, вие, може-би, по други съображения — ще дойдемъ и тамъ — не дадохте никакъв ходъ на тази контестация, вие я оставихте безъ послѣдствие, понеже утвърдихте избора. Сега азъ ще взема мѣрилото на г. Мишева, което е мѣрило на всѣки единъ човѣкъ, когато прѣцѣнява дѣятелността на други единъ човѣкъ, да го видя, мѣри ли той съ единъ и сжщи кантаръ на всички, или мѣри фалшиво: на одного прѣтеглява съ ексикъ драмове, а на други тегли съ драмове, които сж по-тежки, отколкото означената тежестъ. Ако човѣкътъ е такъвъ и ако вие го уловите, че не мѣри два пжти съ едни и сжщи везни, е добръ, ще му кажете, че той е мошенникъ, че той не с правъ човѣкъ, че той е измамникъ, защото той не може, не бива два пжти да мѣри съ различни везни; и, слѣдователно, и въ единия и въ другия случай трѣбва да помислите, че неговиятъ везни, неговата мѣрка е калпава и че неговата съвѣсть е сжщо такава. Тоя е елементарниятъ човѣшки моралъ: да прослѣдите човѣка, да го видите, въ едно и сжщо положение явява ли се той да дѣйствува еднакво. Туй е мѣрилото за оцѣнката на човѣка. Но дойдете ли да прѣцѣнявате сждия, за него вече това е *conditio sine qua non*. Сждията не може два пжти при еднакви данни да рѣши противно, защото, когато направи това, той е единъ недостоенъ сждия. А журито, за каквито вие анонсирате Народното събрание, журито, въ каквото вие се възвеждате при всѣки единъ изборъ, благодарение теорията, проповѣдвана отъ вашия покоенъ водачъ г. Каравеловъ, отъ журито, което е сжщо така единъ сждъ, и то сждъ най-свършенъ, по свършеннитѣ понятия, отъ него се изисква сжщото, защото журито, освѣнъ по строгитѣ прѣдписания на закона, дѣйствува и по не по-малко строгитѣ прѣдписания на човѣшката съвѣсть, а чи-

стата, непорочната, кристалната съвѣсть на журито не може да се мѣнява споредъ хората, тя не може, когато се прѣдстави радославистъ, да издава едно рѣшение, когато се прѣдстави демократъ — друго, и когато се прѣдстави народникъ — трето. Касае се, прочее, за вашата съвѣсть, касае се за достойнството на вашата присѣда, па вашето рѣшение. Въ тоя случай и г. Мишевъ бѣше правъ, бидейки самичъкъ членъ на едно стическо дружество, да се попита: „Я помислете, г-да, какъ ние сме постѣпвали другъ път, когато сме имали такива факти прѣдъ очитѣ си; какъ тѣ сж минавали прѣдъ очитѣ ни, когато сж ни ги натѣквали, да-ли ние не зажумѣвахме, да-ли не си затуляхме ушитѣ и не минавахме нататѣкъ? И ако дѣйствително ние при други такива случаи сме направили нѣщо, сме провѣрили нѣщо, да направимъ сжщото, да провѣримъ и тукъ. Но ако това не сме направили, когато се касаеше за нашитѣ приятели, казваше той, сега не зная какво трѣбва да направимъ тукъ“. И азъ ще се поставя на тази тема, г. г. народни прѣдставители, и ще ви цитирамъ цѣлъ редъ констестации, които бѣха подписани отъ хора почтени, съ многочислени подписи отъ познати лица, и на които вие не дадохте ходъ. Вие не ги удостоихте съ вашата провѣрка, вие не искахте да се занимавате съ тѣхъ. И нитамъ азъ: защо? Защото вие намѣрихте, ще кажете, нѣщо, което ви показваше, че, колкото да сж сериозни и почтени хората, колкото тѣхнитѣ имена да ни даватъ една извѣстна гаранция, че изложеното въ констестацията не ще е написано току-тъй, колкото тѣ да ни даватъ единъ поводъ, не пълно основание, но единъ поводъ да се занимаваме съ работитѣ, ние все таки намираме нѣкои данни, отъ които се убѣждаваме, че нѣмаме основание да направимъ анкета и минавахме по-нататѣкъ.

Азъ ще ви цитирамъ сега какъсѣ и набѣрже — безъ да ги чета — ще ви цитирамъ констестацията, макаръ да захванемъ отъ вчера, на г. Стоимена Сарофовъ. Въ нея се каза, че 64 души държавни чиновници сж отишли на мѣстото и сж агитирали; не сж отишли да си пуснатъ гласа, а сж отишли да агитиратъ, и сж отишли отъ тритѣ съседни околии: отъ Радомирска, Дупнишката и Кюстендилската, и ви наброява именна. И нѣщо повече: казва ви този човѣкъ: „Азъ съ подписа си отидохъ при прокурора и авансиралъ тѣзи данни прѣдъ слѣдствената властъ, рискувайки да понеса углавна отговорностъ, да вѣдза самъ въ затвора, ако това нѣщо не излѣзе истина“, защото вие знаете много добръ, че по нашитѣ главни закони — тукъ можешъ да пишешъ констестация и да кажешъ каквото искашъ, но, ако я подадешъ на прокурора и послѣ се окаже, че това, което си авансиралъ тамъ, е лѣжа, авансираното е прѣстѣпление, ти ще подпаднешъ, подиръ прѣкратаването на дѣлото, подъ углавна отговорностъ, по чл. 201 на наказателния законъ, за набѣдяване, за *dénonciation calomnieuse*, за лѣжлива, клеветническа денонсация. Тукъ такива послѣдствия нѣма. Но г. Кознички ви казва: „Азъ заведохъ углавно дѣло“, и тия които поддържаха констестацията, ви казаха: „Углавно дѣло, дѣйствително, има заведено, прокурорътъ го е разслѣдвалъ, той е прѣдставилъ своето заключение за прѣкращение на дѣлото, обаче, сждѣтъ не го е прѣкратилъ още, и отъ васъ искаха да почакате нѣколко дена, докато той си изгълни длъжността; искаха отъ васъ да почакате нѣколко дена, прѣди да санкционирате избора на вашия другаръ — и нашъ другаръ сега — да чуете мнѣнието на компетентния сждъ по тѣзи работи. Вие не искахте. Петъ души вдигнахме рѣка, за да искаме да се почака резултатътъ на туй слѣдствие, да видимъ какво ще стане съ констестацията на Величко Кознички, и когато ние петъ души вдигнахме рѣка, мнозина се изсмѣха, а почитаемиятъ подпрѣседателъ г. Кжневъ искаше г. прѣседателътъ да констатира, че само петъ души сж вдигнали рѣка, а да не казва

меншество, като мислѣше да ни осмѣе съ малкото число: какви простаци сж тѣзи петимата, които въ туй Събрание смѣятъ да искатъ резултата на едно углавно слѣдствие върху едно формално прѣдъявено обвинение въ прѣстѣпление. Азъ съмъ доволенъ, че г. прѣседателътъ каза „меншество“, а не каза, че сж петъ души, защото това щѣе да бѣде укоръ за това Събрание, че въ него, при такива данни, само петъ съвѣсти сж се намѣрили, които сж мислили, че тукъ трѣбва да се почака съ резултата по слѣдствието. Добръ, повтарямъ, че той каза „меншество“, та да се мисли, за честѣта на Народното събрание, че числото на ония, които сж мислили като мене, тогава е било по-голъмо.

Х. Дограмаджиевъ: Не, всички други мислѣха по-право отъ Васъ, защото Вие забравихте разпорежданията на чл. 124 отъ избирателния законъ.

Т. Теодоровъ: Ние говорихме тогава, г. Дограмаджиевъ, два дена, та нѣма нужда да се повръщаме сега. Азъ имамъ сега само два часа за говорене.

Г-да! Вие, може-би, минахте по-нататѣкъ, защото г. министърътъ на правосѣдието — който е билъ на избора, на когото въ безпристрастието вѣрвате, мислите го, че той ви говори не вече като демократъ, като партизанинъ, а като единъ министъръ, който забравя партизанството — ви каза, че наистина окръжниятъ управителъ е билъ тамъ, че наистина финансовиятъ началникъ е билъ тамъ, че наистина началникътъ на митницата е билъ тамъ, че наистина околийскиятъ началникъ е отишълъ тамъ, но тѣ, понеже били отъ тѣзи села, отишли само да гласоподаватъ, по никакъ не и за да агитиратъ и никакъ не за да упражнятъ морално или неморално влияние. Той повѣрвалъ това, каза ви го, и вие го повѣрвахте охотно въ качеството на жури и съ съвѣстѣта на жури казахте, че тѣй ще да е работата: всички тѣзи 64 души чиновници, мнозина отъ които бѣха акцизни и горски стражари, ще да сж отишли тамъ само да гласоподаватъ, слѣдователно, нѣма защо да чакаме слѣдствието — да минемъ по-нататѣкъ. Вашата съвѣсть на жури ви позволи да допуснете това нѣщо и да минете по-нататѣкъ. Тѣй азъ си обяснявамъ вашето онзидневно рѣшение да утвърдите избора на г. Сарофова.

Имахте и другъ единъ случай миналата година въ допълнителнитѣ избори, дѣто кандидатъ за народенъ прѣдставителъ бѣше, отъ една страна, г. Людскановъ, вашъ демократъ, ако се не лѣжа, по-напрѣшенъ или дотогавашенъ прѣседателъ на вашето бюро въ Балчикъ, близъкъ приятелъ на г. Кжнева, който, претендиралъ се тогава, че заедно съ окръжния управителъ сж помагали нему, сж желали той да се избере, и отъ друга страна, имяхте кандидатурата на г. Бончева, тоже демократъ. Г. Бончевъ се бѣше избралъ съ 54 гласа болшинство; г. Людскановъ бѣше пропадналъ съ 54 гласа меншество. Г. Людскановъ бѣше ви наброилъ съ подписа си — демократътъ г. Людскановъ, не *le premier venu*, не човѣкъ отъ улицата, а човѣкъ, когото бѣхте облѣкли съ пълното довѣрие да прѣдставлява вашата партия въ този градъ и да насажда вашитѣ принципи и вашия политически моралъ въ тази мѣстностъ — той ви каза съ подписа си: „Г. г. колеги, г. г. народни прѣдставители, г. г. демократи, азъ твърдя, че повече отъ 20 подкупа се направиха въ тѣзи избори, и имената на подкупенитѣ сж Иванъ, Драганъ, Стоянъ, Христо, подкупиха се въ еди-кой хотелъ, подкупиха се въ еди-кой ханъ, плати пари еди-кой си, свидѣтели бѣха еди-кой си; моля ви, направете анкета; разликата въ гласовѣтѣ е само 54“. Вие какво направихте, г. г. народни прѣдставители, тогава? Вие вземахте ли за поводъ подписа, несъмнѣния подписъ на вашия прѣседателъ на бюрото г. Людсканова, на когото и вашиятъ подпрѣседателъ

на камарата симпатизираше, който ви каза, че за него той беше ходил да агитира на мѣстото, беше произнесъл десетина рѣчи — вие вземахте ли неговия подпис за достатъчно основание, когато той ви посочва, казахъ, повече отъ 20 подкупа на лица, за да пратите това нѣщо на анкета? Не. Г. Мирски, г. Такевъ и още нѣкои други, обосноваха достатъчно излишността на такава една анкета и казахъ: „Нѣма нужда отъ нея“. Нѣщо повече, г-да — г. Людскановъ не беше се задоволил само съ казането си и подписа си; г. Людскановъ не беше апелиралъ, не беше опрѣлъ своитѣ доказателства само върху своята морална личност и върху авторитета, който има прѣдъ васъ, като демократъ, а той се беше основалъ още върху едно формално полицейско дознание, при което демократическата полиция, прѣдставена отъ единъ околийски началникъ, демократъ руг sang, беше провѣрила неговитѣ данни и беше констатирала редъ подкупи...

Н. Чолаковъ: Г. Теодоровъ! Прѣдъ сѣда Вие защищавали ли сте едно полицейско дознание, както го защищавате тукъ? Азъ мисля, че Вие сте човѣкъ, който познава, както сѣдебната процедура, така и доказателствата, прѣдставени прѣдъ единъ сѣдъ.

Т. Теодоровъ: Г. Чолаковъ! Ако не бѣхъ ограниченъ въ врѣмето, щѣхъ да Ви отговоря, но, понеже имамъ само два часа на разположение, азъ Ви слушамъ съ глухото си ухо, и тъй ще направя съ всички други, които като Васъ биха ме прѣкъсвали по-нататъкъ.

Този господинъ, казвамъ, беше подкрѣпилъ твърдението си съ едно полицейско дознание, и хората, които се посочваха, че сж получили рушветъ, или хората, които се посочваха за свидѣтели, че видѣли, когато се давало рушвети, бѣха подписали полицейското дознание, че казаното е вѣрно. Какво направихте вие съ това изявление на г. Людсканова, подкрѣпено съ полицейско дознание и съ подписитѣ на лица, които се посочваха за свидѣтели? Вие си заглушихте ушитѣ, вие занижахте прѣдъ тѣзи обвинения, вие минахте по-нататъкъ, за да утвърдите г. Бончева и онеправдаете г. Людсканова — не само затова, но и за да потычите и всѣкаква мисълъ, че въ оградата на Народното събрание констатиращи, несъмнѣни факти на подкупишество, подкрѣпени съ полицейско дознание, скрѣпени съ подписа на кандидата-съревнователъ демократъ, не могатъ да намѣрятъ мѣсто, тъй не се слушатъ. Това вие направихте. Искате ли да ви цитирамъ повече примѣри отъ сѣщия родъ?

Р. Яневъ: Не щемъ вече.

Т. Теодоровъ: Пожалете. Мога да ви цитирамъ маса контестации, като напр. тази противъ избора на г. Милева. Противъ този изборъ имаше двѣ контестации, отъ които едната, която имамъ тукъ на рѣка, с отъ неговия противникъ г. д-ръ Никола Радевъ, който тоже не е човѣкъ, на подписа, на името на когото да не може да се дава значение, който може съ своето удостовѣрение, съ своитѣ твърдения публично и прѣдъ Народното събрание да даде основание за една провѣрка. И вие имахте, паразели съ тая контестация, и друга контестация, противъ сѣщия изборъ, подписана отъ застъпницитѣ на зародната партия въ различни пунктове, отъ застъпницитѣ, които сж видѣли фактитѣ на мѣстото, и отъ маса други избиратели. Да, въ нея се изброяваха факти за побойца, извършени отъ полицията и околийския началникъ, въ нея се изброяваха факти за обирание на бюлетини отъ агитаторитѣ на г. Радева и за нуждата да отиватъ прѣзъ нощта сръшу избора да печататъ нови бюлетини, защото онѣзи

имъ ги ограбила полицията; въ нея се посочваха три лица, които сж били арестувани въ секциитѣ си и закарани незаконно въ Хасково, за да ги освободи прокурорътъ на другия денъ, когато изборътъ е билъ вече свършенъ и когато тѣ не сж могли да отидатъ на мѣстото си; въ нея беше посоченъ — азъ я имамъ тукъ на рѣка — фактитѣ, че околийскиятъ началникъ издалъ една заповѣдъ: въ навечерието на избора и въ деня на избора не позволява да се събиратъ на едно мѣсто повече отъ четирма души. И това било свободна изборна агитация! Повече отъ четирма души не бивало да се събиратъ на едно мѣсто и да ги гони полицията, като ги види събрани на едно мѣсто! Азъ искахъ провѣрка на тѣзи обвинения. Тамъ се говореше, че нѣкои били облѣчени въ кожуси и ги били, за да се вдига шумъ, и ги карали да викатъ „о-ле-ле“, за да се плашатъ избирателитѣ. (Смѣхъ) А г. Милевъ тукъ сега, когато се иска да се провѣрятъ фактитѣ по избора на г. Гешова, казваше: „То е за честта на г. Гешова“. Азъ го попитахъ: ами за Вашата честъ, защо не искахте да се провѣрятъ всички тѣзи скандални факти, а се съпротивлявахте?

С. Тенчовъ: Това сж сѣ лъжи, г. Теодоровъ.

Т. Теодоровъ: Слушамъ Ви съ глухото си ухо.

С. Тенчовъ: Всички контестации за хасковския изборъ сж лъжливи. Въ Хасковската околия никой пътъ не сж правени такива свободни избори, както въ наше врѣме. Отъ Вашата група ходиха агитатори по трима и четирма.

Прѣседателъ: Г. Тенчовъ! Седнете си на мѣстото и не прѣкъсвайте оратора.

Т. Теодоровъ: Заповѣдайте подиръ малко тукъ и говорете, ако обичате два часа.

Но да оставимъ да цитираме примѣри отъ другитѣ избори. Ето бихъ могълъ да взема казанлъшкия изборъ, г. г. народни прѣдставители, при общитѣ избори. Противъ казанлъшкия изборъ имаше шестъ контестации отъ шестѣтъ секции, и всѣка една контестация е подкрѣпена съ редъ факти. Ето ви първата, която е отъ избирателитѣ на първата секция въ Казанлъкъ, подписана приблизително отъ около 25 души; ето ви втората контестация, която е подписана отъ застъпника на партията, Миревъ; ето ви третата контестация, която е подписана отъ четири лица; ето ви четвъртата контестация отъ четвъртата секция, която е подписана отъ 20 лица; вие имате пета контестация, която е подписана отъ около десетъ лица; вие имате шеста контестация, която е подписана отъ Слави Славовъ, бившъ народенъ прѣдставителъ, отъ Маню Райновъ, Христо Тончевъ, Димитъръ Скордевъ, Колинковъ и др., хора познати, съ добро положение и добро име въ Казанлъкъ, отъ първитѣ казанлъшки граждани. Когато ние ви посочихме тѣзи шестъ контестации, заедно съ собственорѣчното окръжно на мюфтията въ Казанлъкъ, който беше пратилъ едно окръжно послание до всички религиозни турски общини и ги призоваваше да спомогнатъ на почитаемото правителство, когато прѣдставихме прѣдъ васъ тѣзи контестации, за да провѣрите маса факти на прѣстѣпления и насилия отъ властта, вие направихте глухо ухо и минахте по-нататъкъ, като утвърдихте изборитѣ.

Досега беше въпросътъ за демократи избраници и демократически избори, които, види се, порочни не могатъ никога да бѣдатъ, а сега да дойдемъ на народняшкия изборъ на г. Гешова въ Казанлъкъ. По него имаме контестация. Каква контестация имаме, г. г. народни прѣдставители? Най-напрѣдъ ще ви кажа, че въ 48 пункта, дѣто сж ставали избори,

въ 48, слѣдователно, избирателни секции вие нѣмате 48 контестації, както имхате шесть контестації въ шестѣтъ секции на казанлъшкия изборъ прѣзъ 1908 г. Вие нѣмате въ деня на изборитѣ абсолютно никакво заявление, никакво оплакване нито отъ единъ избирателъ. Едно само оплакване въ едно село и то противъ вашъ полицейски стражаръ.

Р. Яневъ: Защото демократическата партия е произвела избора, затова нѣма оплаквания.

Т. Теодоровъ: Рангеле, слушамъ те съ глухото си ухо. (Смѣхъ)

Г. г. народни прѣдставители! Като констатирамъ този фактъ, който е рѣдкѣ въ нашитѣ парламентарни борби — щото на 48 мѣста да има избори и да се сражаватъ седемъ политически партии, между които такава активна и неопрощающа никому нищо партия, като социалистическата, и вие да нѣмате нито едно оплакване — говори ли ви това нѣщо за редовността на избора, буди ли това вашата съвѣсть на жури, свидѣтелствува ли то за нѣщо въ вашето убѣждение? Азъ не знамъ, това ще покаже само вашето рѣшение. Но за всички, които не сж прѣдупрѣдени, които не искатъ да хвърлятъ калъ въ лицето на почтени хора, които не искатъ да хвърлятъ върху своитѣ политически противници калъ, взета отъ най-долу, за всички онѣзи, които сж въ тази ограда и вънъ отъ тази ограда, ще бжде ясно, че казанлъшкиятъ изборъ ще е станалъ редовно и правилно; инакъ туй мълчание, това неоспоряване, това неконстатиране или нѣмане на оплаквания прѣзъ цѣлия изборенъ день и по-рано не може да се обясни въ тази България, която вие познаваме, съ тѣзи седемъ политически партии, които се бѣха втурнали въ борбата, и не на шега. Да, въ него день дѣйствително нѣма оплакване въ всички 48 мѣста, въ него день всичко станало мирно и тихо. Въ него день нѣма съставенъ нито единъ актъ за подкупъ, нито единъ актъ за нелегална агитация, нито единъ укоръ противъ народняцитѣ; до него день има само телеграмата отъ г. Милева до правителството: „Тукъ 1.000% сме сигурни, че вие печелимъ“, до него день има телеграмата въ в. „Камбана“, че се готви погребението на народняцитѣ въ Казанлъкъ. Това е, това се вижда, това се констатира, а не се констатира, че народняцитѣ клали овни, че народняцитѣ закупвали тютюнъ, подкупвали хора. И мисля, че за онѣзи, които се борятъ, вмѣсто да правятъ такива ламантации, или да телеграфираатъ такива голѣми думи за прѣдстоящото погребение на народната партия, или да прѣдсказватъ тържеството на демокрацията съ 1.000 противъ 100, по-важно бѣше да уловятъ противницитѣ си за ушитѣ, да съставятъ актове на онѣзи, които сж давали подкупи, и да ги прѣдадатъ на старшитѣ и младши стражари, за да постѣпятъ по закона. Но такова нѣщо нѣма. Защо го нѣма? Защото го нѣма, защото не е съществувало. Азъ мисля, че друго-яче хората, разумнитѣ хора, не могатъ да си обяснятъ това нѣщо.

Добрѣ, дотогазъ нѣмало, но когато се видѣлъ резултатъ, че г. Гешовъ е избранъ, че демокрацията не печели 1.000%, нито пъкъ че социалиститѣ тържествуватъ, защото сж направили отъ Казанлъкъ своя крѣпость — както другитѣ, тѣснитѣ социалисти, направиха крѣпость отъ Самоковъ — когато това се видѣ, тогазъ, разумѣва се, трѣбва да се измисли едно криво обяснение на поражението на правителствената партия, тогава г. Милевъ, който бѣше телеграфиралъ за прѣдстоящия успѣхъ, трѣбваше да намѣри едно обяснение, което да го омива отъ онази слѣпотата, въ която той се е намиралъ два дена прѣди избора, като е прѣдсказалъ поражението на народняцитѣ и тържеството на демократитѣ. Па и за другитѣ изгубили избора, които въ подобно положение

сж твърдѣ опечалени, е било нужно едно оправдание. Но какво става, г. г. народни прѣдставители? Седемъ политически партии се борятъ, отъ щабовѣтъ, отъ виднитѣ хора на тѣзи политически партии нѣма нито единъ, който да е подалъ контестація. Г. г. народни прѣдставители! Какво говори това? Какъ тѣзи седемъ политически партии въ лицето на водачитѣ си не можеха да се събератъ да съставятъ, било заедно, било поотдѣлно, една контестація отъ нѣколко реда и да посочатъ тѣзи страшни факти, на които тѣ не сж могли да не бждатъ свидѣтели? Защо го нѣма това — пита се г. министрътъ на вътрѣшнитѣ работи, пита се г. Мишевъ, питаха се и други. И какво обяснение даватъ? Малодушие, нѣмане на гражданска доблестъ, неумѣние да си защищаватъ правото, нѣмале желание да се борятъ противъ корупцията, и грымъ и молния противъ г. Джидрова, противъ г. Гурко Серафимова, противъ г. Александра Кипровъ, че тѣ цѣмали куражъ да се борятъ. Г-да! Защо обвинявате вие хората, защо вие не обвинявате себе си, защо не искате да разберете, че, ако тѣзи хора не сж подали контестація, то е, защото сж почитали себе си и сж почитали противника си, и защото сж признавали, че побѣдата е спечелена лоялно, че борбата е била лоялна до деня на избора и въ деня на избора? Защо обвинявате г. Джидрова въ малодушие, защо обвинявате г. Кипрова въ нѣмане куражъ, защо обвинявате другитѣ въ желание да покровителствуватъ корупцията въ лицето на народняцитѣ? Защо не щете да разберете самия фактъ, че тия хора, ако имъ поднесѣха тая контестація, щѣха да я хвърлятъ на страна и щѣха да кажатъ: „Не можемъ ние да се изложимъ прѣдъ българския парламентъ, прѣдъ българското общество съ твърдението на факти, които не знаемъ да сж съществували?“

Д. Мишевъ: И вие ги обвинявахте за това въ в. „Миръ“.

Т. Теодоровъ: Азъ Ви отричамъ правото при това положение да хвърляте вие демократически стрѣли, не само противъ народняцитѣ, но и противъ всички тѣхни конкуренти, и да ги обвинявате въ малодушие, въ нѣмане куражъ, въ неумѣние да си защитятъ правата. Азъ Ви отричамъ това право, защото обяснението на факта е друго: Азъ ги похвалявамъ, че не сж направили това нѣщо, това показва, че тѣ сж били почтени хора.

Х. Дограмаджиевъ: А Черковски?

Т. Теодоровъ: Но — ето, г. Дограмаджиевъ, безъ да ще, ми подказа, а, и безъ да ми бѣше подсказалъ, азъ щѣхъ да го кажа — недѣйте забравя, че съ тази стрѣла, която вие готвите, която вие отпрате въ всички направления, издате вътрѣшната си болка. Защо не дойдатъ другитѣ конкуренти на г. Гешова да ви помогнатъ сега да го очерните, защо не си даде авторитета, напр., г. Джидровъ, за да можете съ неговото име да хвърляте калъ въ лицето на народняцитѣ, защо не дойде г. Кипровъ да ви помогне въ една нечиста работа, дѣто вие искате невинния, лоялния вашъ противникъ да опетните? И вие викаете и вашиятъ викъ ще остане безпомощенъ, нѣма да ви дойде тая помощъ отъ нито единъ отъ тия лагери, защото хората, които вие обвинявате въ малодушие, не сж тѣй долни, както онѣзи, що сж подписали или инспирирали тая контестація. А вашиятъ кандидатъ г. Черковски? Той баремъ е демократъ, той трѣбва да е човѣкъ съ принципи, той не ще е малодушенъ, той сигурно трѣбва да възстава противъ корупцията, инакъ не щѣхе да го кандидатираше. Защо той се е сврѣлъ въ черупката си и не е подписалъ контестацията? Да не би да е малограмотенъ, да не би да не знае тѣзи факти? Или, може-би, той прѣдпочита анонимно да стрѣля

отъ тукъ, както нашиятъ колега, утвърденъ вече, г. Милевъ, да остави други да лъжатъ, а той да стои отстрана, да протрива ръцѣ и да чака да види, какъ ние ще тръгнемъ тукъ подиръ лъжата и какъ ние отъ една лъжа ще искаме да направимъ десетъ, а отъ десетъ да направимъ 100 и всичко да стоваримъ върху народняцитѣ. Ако бѣше България само тукъ, дѣто сме ние, тази работа е лесна; за щастие, обаче, тази България не е тъй тѣсна, въ нея нѣма само толкова умъ и съвѣсти, колкото има въ тази ограда, а има и други съвѣсти вънъ отъ нея, които ще сѣдятъ заедно съ насъ.

А. Краевъ: (Нѣщо възразява)

Т. Теодоровъ: За Васъ не се отнася, г. Краевъ, нито се отнася за всички онѣзи, които не сж изказали тѣзи мисли, за които азъ говоря.

Прѣдседателъ: Всѣки народенъ прѣдставителъ има свое убѣждение, което може да изказва.

Т. Теодоровъ: Моето сжждение може да е тежко, може то да боли, но азъ никого не оскърбявамъ, азъ казвамъ, че вънъ отъ тая ограда има други хора и други съвѣсти, които заедно съ насъ ще сѣдятъ.

Е добръ, да прѣминемъ къмъ самата работа. Кои сж, пакъ ще се попитамъ азъ, контестаторитѣ? Нѣма да търся онѣзи, които ги нѣма подписани, нѣма да давамъ обяснение защо ги нѣма, нѣма да ви давамъ утѣшение въ скръбта, която имате, че не виждате нѣкой по-известни и по-познати имена въ контестацията, а ще се спра на онуй, което вие имате и което днесъ ви дава градиво да се занимавате два дена съ този изборъ и чрѣзъ двама ваши прѣдставители да хвърлите незаслужени укори и клевети по адресъ на народната партия и на нейния водачъ. Контестацията е подписана отъ трима души. Единъ отъ тѣзи трима души се е подписалъ Ганю Иванъ Кичевъ, или Кючуковъ или Кючукъ; г. докладчикътъ самъ не знаеше какъ да го прочете, а съ карандашъ нѣкой забѣлѣжилъ отъ страна, че туй трѣбва да е Кючуковъ. Нито Кючуковъ, нито Ганю Иванъ Кичевъ, нито Кючукъ — нѣма такова лице въ Казанлъкъ, но сжществува това лице, и да продължимъ дебатитѣ още двѣ недѣли, мисля, такова лице нѣма да се обади, да го видимъ кое е то, и полицията, ако тръгне да го търси, нѣма да го изнамери, защото и въ избирателнитѣ списъци го нѣма. Г. докладчикътъ каза, че, може-би, той се намира нѣкъдѣ изъ околията; може да се намѣри случайно нѣкое лице съ това име, но сигурно не знаемъ, дали то е туй, което е подписало контестацията. Значи, едното лице трѣбва да махнемъ. Оставатъ контестатори двама. И двама стигатъ, нѣма съмнѣние, и единъ стига, но не е тъй лесно Народното събрание да се поведе по ума на всѣки единъ, който му прати едно писмо съ нѣкакъвъ подписъ, защото има хора слабоумни, има хора умоповрѣдени, има хора лошо настроени, има хора и зевзеци, които искатъ да се подиграватъ съ Събранието, има хора клеветници, има хора, които могатъ да се движатъ отъ всевъзможни чувства, които искатъ да се прѣпорожчатъ на почитаемото правителство за служби и всѣки пътъ могатъ да отправятъ къмъ Събранието едни такива изявления. Вие не сте длъжни, обаче, г. г. народни прѣдставители, на всѣко едно изявление, на всѣка една контестация да дадете внимание, освѣнъ тогава, когато личността, която тамъ фигурира, и даннитѣ, които се посочватъ, могатъ да ви доведатъ до едно убѣждение, че тукъ има дѣйствително нѣщо за провѣряване. Добръ, оставатъ двама: Петъръ Колевъ и Сюлейманъ Т. Беевъ. Не е бей този човѣкъ, г. Мишевъ, па макаръ и бей да бѣше, петъ пари не чини, но той е бейовски синъ, вѣроятно, та се пише беевъ. Петъръ Колевъ е дѣйстви-

телно казанлъшки гражданинъ, записанъ въ списъка, на 37 години, чиновникъ съ IV-класно образование, както това ни доложи и г. докладчикътъ. Има такъвъ човѣкъ въ Казанлъкъ и за тоя Петъръ Колевъ имаме свѣдѣния положителни, че е билъ основенъ учителъ; обаче, понеже има IV-класно образование и не могълъ да бѣде вече такъвъ при новитѣ законоположения, уволнили го отъ учителството и му дали мѣсто въ Замледѣлската банка — една скромна служба — и тамъ той присвоилъ една скромна сума и вслѣдствие на това съ приказъ № 618 отъ 16 януарий мѣсець, ако се не лъжа, т. г. е билъ уволненъ отъ демократическото правителство; не е билъ даденъ подъ сѣдъ, но му е било прѣдоставено да повърне злоупотрѣбената сума; негова милостъ прѣзъ течение на годината е повърналъ тази сума — менъ се струва, че още около 50 л. има да дава — и не е за чудо, че въ юлий мѣсець се намѣрилъ въ това положение да поиска да поугоди малко на мѣстнитѣ правителствени партызани, та дано могатъ да му възвратъ службицата. Има такъвизъ съвѣсти, които въ борбата за хлѣба си, при гладъ си могатъ да пожелаатъ да угодятъ на нѣкого — не го знаемъ, кой е този нѣкой, Черковски ли е, другъ нѣкой ли е — който го е подбудилъ, но сигурно този човѣкъ си е далъ името подъ наемъ, за да сложи то подъ контестацията, защото си е мислилъ, че това може да му донесе полза, а не защото се е възмутилъ отъ подкуп на народняцитѣ. Не е човѣкътъ, който е уволненъ за злоупотрѣбление на известна сума въ януарий мѣсець тая година, който ще се изтъпни стражъ на нравствеността, на политическия моралъ въ Казанлъшката околия и да тури всички задъ грѣба си и да изгѣкне той като блюстителъ на морала и невинността на тая околия. Вие разбирате това, че Казанлъшката околия не може да изпадне до нуждата, щото моралътъ въ нея да сѣ зашицава отъ едно лице, което само е отчислено за злоупотрѣбление отъ вашето правителство. Изглежда, че този човѣкъ не ще се е лъгалъ въ цѣната на услугата, която прави, защото прѣзъ мѣсець септемврий той е назначенъ за учителъ въ Ямболската околия въ едно село, на което името е турско и не мога да го спомна сега, макаръ че нѣма нужния цензъ. Днесъ нѣма да намѣрите този човѣкъ въ Казанлъкъ и когато вие ще пратите анкета и прокурорътъ ще го потърси да си даде доказателствата, той ще се излежава тамъ въ Ямболската околия въ училището, дѣто прѣподава, макаръ да е съ IV-класно образование. Какъ е могълъ той да стане учителъ сега, имайки IV-класно образование, когато хората съ срѣдно и съ висше образование не могатъ да намѣрятъ мѣсто или служба? Азъ не мога да си обясня това, но допускамъ, че онѣзи, които сж го накарали да сложи подписа си на тази контестация, която — ще го повтори още единъ пътъ и ще го докажа — не е, освѣнъ една долна мистификация, сж искали да го възблагодарятъ за тази му жертва. Той ще се прочуе, той ще стане и тази вече известенъ на българската история контестаторъ отъ Казанлъшката околия. Позволете ми да ви дамъ тази подробностъ за личността на Колева да се регистрира въ протоколитъ, за да не кажете, че не сте знаели съ кого сте имали работа и на каква контестация сте се основавали.

Другиятъ, единичтъ, контестаторъ, който остава, е Сюлейманъ Т. Беевъ, турчинъ. Немъ турчинътъ не е човѣкъ, немъ турчинътъ не е избирателъ? Той има еднакви права, качества му сж еднакви; качеството му, слѣдователно, на турчинъ не му врѣди. Но, г. г. народни прѣдставители, погледнете на работата съ очилата на г. Мишева, погледнете на работата и съ този възвишенъ погледъ, съ който той разгѣда вписването на туй име въ тази контестация и си отговорете. Когато она ще бѣде въ Ямболската околия, тамъ нѣйдѣ въ нѣкое училище — той я се яви, я се не яви, може и да се яви, защото вие ще му дадете

отпусък, за да прѣдстави доказателствата си — кой ще води тази анкета против избора на г. Гешова? Сюлейманъ Т. Беевъ.

Министъръ В. Молловъ: Не се безпокойте, г. Теодоровъ, такъвъ отпусък не се дава.

Т. Теодоровъ: Изборътъ на г. Гешова, изборътъ въ Казанлъшката околия ще се напада и атакува, значи, отъ Сюлейманъ Т. Беевъ — единъ ходжа въ Казанлъкъ (Смѣхъ) — и ще се види, че цѣлата Казанлъшка околия включително съ застъпниците на седемъ партии, съ тѣхнитъ водачи, съ тѣхнитъ главни и второстепенни шабове, съ тѣхнитъ мѣстни бюра — всички тѣзи хора ще бждатъ затъкнати на поясъ отъ ходжа Сюлейманъ Т. Беевъ. И азъ съмъ убѣденъ, че Сюлейманъ Т. Беевъ, като го повика слѣдователтъ, ще каже — това е аслъ единичкото и най-доброто заради него, което той ще може да каже: „Азъ, знаете, на български не съмъ грамотенъ; азъ знамъ само да си подписвамъ името, но какво сж писали тамъ въ констестацията не зная“. И всѣки ще го повѣрва, защото Сюлейманъ Т. Беевото име е получено тукъ. Но защо Сюлейманъ Т. Беевъ си е далъ подписа? Защото почитаемото правителство го е избрало за окръженъ съвѣтникъ отъ мюсюлманското население.

Х. Дограмаджиевъ: Знае ли български?

Т. Теодоровъ: Азъ не зная това. Може да знае. — Виждате, г. г. народни прѣдставители, кои сж констестаторитъ: единъ учителъ безъ цензъ въ Ямболската околия, бившъ малъкъ чиновникъ отъ Земледѣлската банка, уволненъ отъ васъ, и Сюлейманъ Т. Беевъ, вашъ окръженъ съвѣтникъ.

Едно Народно събрание най-послѣ може да каже: „Азъ вѣрвамъ на такъвизъ хора. Нищо не значи, че другитъ не сж подписали констестацията — тѣ аслъ сж калпави, малодушни, не си знаятъ правата и не могатъ да ги упражнятъ — но ето че единъ турчинъ се явява и спасява положението, спасява достойнството на изборитъ, и ние на него ще се опремъ. Друго е Людскановъ отъ Балчикъ, друго е д-ръ Радевъ отъ Хасково, друго е Кознички. Тѣ какво сж? Тѣ сж партизани, а ето Сюлейманъ Т. Беевъ не е партизанинъ: макаръ че е напгъ окръженъ съвѣтникъ, той е неутраленъ човѣкъ, той е правъ човѣкъ, отъ мюсюлманско вѣроизповѣданне. И, слѣдователно, турцитъ въ случая ще могатъ при демократическото правителство за пръвъ пътъ да ни послужатъ, за да унищожаваме корупцията въ България, г-да. Българи не останаха да ни помогнатъ, а къмъ турцитъ вече ще прибѣгваме и може-би тамъ е якорътъ на моралното спасение! Г. г. демократи! Дръжте се о този якоръ, (Смѣхъ) дръжте се о този стълбъ, Сюлейманъ Т. Беевъ, той ще ви помогне да изкорените корупцията въ България и да я униожите. И първиятъ, когото ще трѣбва да прѣмахнете, той е г. Гешовъ. Ето корупторътъ! Виждате ли го? Той е, който прѣчи въ България да може да има моралъ, той е, който насажда корупцията, той е, който развращава! Свидѣтели — Сюлейманъ Т. Беевъ и Петъръ Колевъ. Свършена работа, г. Малиновъ! Вие видахте да Ви дадемъ ржка на помощъ да изтрѣбимъ корупцията. Даваме Ви я, ето нѣ, за да почнете отъ г. Гешова. Браво, заповѣдайте, вие налучкахте правия пътъ, вие сигурно ще униожите, вие сигурно ще намалите прѣстъпницитъ въ България, вие сигурно ще намалите корупторитъ! „Г. г. народни прѣдставители — викаше той, г. Малиновъ, патетически онзи день — какво става съ насъ? Ние коруптори, тѣзи народни прѣдставители коруптори, всички прѣстъпници — какво ще каже народътъ заради насъ, какъдъ отиваме ние? Прѣстанете да клеветите, пожалете България!“ и апелираше къмъ насъ да му помогнемъ. Г. Малиновъ! Турете юзда на клеветата, помислете, чо въ България има имена,

че въ България има характери, че въ България има хора, които сж служили непорочно на своето отечество 35 години, и не оставяйте на единъ Сюлейманъ Т. Беевъ и на единъ Петъръ Колевъ безнаказано, на най-високото мѣсто въ Народното събрание да хвърлятъ калъ, при условия, при които вие имате всичката възможность да разберете, че това е една гнусна клевета. И ако вие не можете да го разберете, и ако вие не можете да прѣцѣните стойността на тази констестация подиръ всичко, което Ви се каза, и подиръ всичко, което ще Ви кажемъ, прѣстанете тогава да оплаквате България — тогава тя е нещастна съ Васъ, тя е нещастна отъ Васъ, защото сте мечтатели, недѣйте казва, че ние не идваме да Ви помогнемъ, а разберете, че вие водите една политика на страсти, една политика на вражда, която не знае мѣрка, една политика, която умопомрачава, която потѣпква съвѣстѣта и Ви кара даже да се нахвърляте и върху малкото искрени гласове, които излизатъ отъ Вашата срѣда, да ги критикувате — чутъ ли не обвинихте и тѣхъ, че сж подкупени отъ г. Гешова!

Да вървимъ по-нататъкъ. Едно име, двѣ имена — калпави, но сѣ пакъ имена подъ констестацията. Хайде да минемъ по-нататъкъ и да видимъ какво ни казватъ фактитъ въ констестацията. Азъ не знамъ, г. г. народни прѣдставители, по-капгава констестация между тѣзи, които съмъ чувалъ тукъ, отъ тази. Тази е най-каплавата, не защото е противъ г. Гешова, а защото вие ще видите, че именно е такава, и, ако щете послѣ, анкетирайте. Не съмъ нито азъ, не е нито г. Гешовъ, които ще съжбяваме за вашата анкета. Констестацията съдържа факти. Какви сж тѣзи факти?

Въ с. Срѣднотурово заклани три овна, за да се гощаватъ избирателитъ. Кой е заклалъ тѣзи три овна въ с. Срѣднотурово? Народната партия. Може ли такова обвинение, г. г. народни прѣдставители? Народната партия заклала три овна. Кажете, кой е този, който ги е заклалъ, отъдъ ги е вземалъ? Въ туй село хората цѣла година не виждали месо. Тогава отъдъ се вземаха овнитъ? Народната партия ги заклала. Каква анкета може да се прави върху таквози изявление? Да отидемъ да питае народната партия тукъ заклала ли е 3 овна? (Смѣхъ) Това ли е прецезентъ фактъ? Това сериозно ли е? Бива ли тѣя лекомислено да гледаме на нашитъ избиратели, та да допускаме да ги обвинява единъ Сюлейманъ Т. Беевъ, че въ цѣло едно село хората за три овна се продаватъ, и защото Сюлейманъ Т. Беевъ го казва на българския демократически парламентъ, то трѣбва да отидемъ да направимъ анкета по казаното отъ него? А, не. Едно Народно събрание, което се почита, ще отхвърли съ негодувание единъ така неопрѣдѣлено авансирани фактъ.

„Въ с. Александрово гласоподавали 280 души. Постѣпило се по сжция начинъ“. По кой начинъ? И тамъ ли сж клани овни? Не знамъ, не се казва. „Плюсъ това, оставени били на група избиратели 200 л.“, за да гласоподаватъ въ полза на народняцитъ. Кои сж тѣзи група избиратели, не ги казва; но единъ фактъ знае той: че, като отишълъ цанковистскитъ кандидатъ или агитаторъ да поиска да гласоподаватъ заради него — защото избирателитъ били цанковисти, но народняцитъ ги подкупили — тѣ казаха: „Дайте 200 л. да гласоподаваме заради васъ, защото народняцитъ ни дадоха 200 л.“ Г. г. народни прѣдставители! Ако имаше такъвъ фактъ, устата на цанковиститъ вързани ли сж или тѣ сж малодушни? Хайде, да речемъ, г. Кипровъ е неспособенъ, за да се защити, въ този случай да извади факта наявъ; но този фактъ самъ

по себе си е неопредѣленъ. „Група избиратели“. Коя с тази „група избиратели“? При неуказването ѝ, при неуказването още, кой е този цанковистски агитаторъ, отъ когото поискали 200 л., името му, прѣдъ кого е било казано това нѣщо — всичко това пада, то с недостойно заради насъ да се поведемъ подиръ него и да правимъ анкета. Азъ ви прѣдричамъ, че ако така се правятъ контестации, вие може да имате по веѣки изборъ по 80 подобни контестации.

(Чете) „Въ с. Борисово, агитаторътъ на народната партия, крупниятъ Казанлъшки богаташъ Тодоръ Христовъ, е подкупилъ Мустана Кестеловъ съ единъ наполеонъ, за да гласоподава и агитира между турцитъ за народната партия. Това той е призналъ прѣдъ агитатора на младолибералната партия Стефанъ Ивановъ“. Е добръ, г. Стефанъ Ивановъ, г. г. народни представители, не е нашъ партизанинъ. Това той не може ли да го каже на кандидата на своята партия Гурко Серафимовъ, а този послѣдниятъ да го извади найвъ и да го санкционира съ авторитета си като водачъ на една партия, за да знаемъ, когато отиваме да провѣрваме, какво и чрѣзъ кого да провѣрваме? Е добръ, нищо подобно нѣма. Отъ тамъ нѣма ни гласъ, ни послушание, но има по този прѣдметъ другъ гласъ, който идва въ това Събрание. Той е гласътъ на Георги Юруковъ, който е билъ въ това село и който се визира въ тоя сѣщия пунктъ. Пунктътъ казва: (Чете) „Тамъ пловдивскиятъ адвокатъ Юруковъ е подкупилъ Халилъ Ах. Кестеловъ срѣщу петъ лева, който самъ прѣдъ свидѣтели призналъ“. Кой призналъ — не се разбира, но не ще да е Юруковъ, който е призналъ, а може да е този Халилъ Кестеловъ, който ужъ билъ подкупенъ срѣщу петъ лева. По този въпросъ сме получили въ изборната комисия телеграма отъ Юрукова: (Чете) „Обвинението въ контестацията по казанлъшки изборъ противъ мене, изнесено въ в. „Камбана“, че съмъ далъ петъ лева подкупъ на Халила Кестеловъ, отхвърлямъ съ възмущение; то е клеветническо. Изобщо пѣлата контестация по този изборъ е лъжовна. Георги Юруковъ“. Георги Юруковъ е народнякъ, но той е и адвокатъ при пловдивското баро. Георги Юруковъ, човѣкъ съ висше юридическо образование, е билъ прокуроръ на окръженъ сѣдъ; той има непрѣжжната адвокатска професия въ Пловдивъ, който всички негови колеги сочатъ съ почитание. Никой не ще каже, че Юруковъ може да лъже и никой нѣма да утвърди, че той ще отиде да подкупва. Той е бившъ народенъ прѣдставителъ и ми е лично познатъ. Азъ го атестирамъ тукъ, като мисля, че за пѣлия Пловдивъ и за всички, които го познаватъ, безъ разлика на партия, той е единъ високопочтенъ човѣкъ, който прави честь на адвокатското съсловие съ своята почтеностъ. Ако азъ имамъ свидѣтелството на Юрукова, който ви казва: „Азъ пари не съмъ давалъ“, то вие мислите ли, че нѣкой сѣдъ, че нѣкой слѣдователъ, или нѣкое обществено мѣстие ще дойде да повѣрва на Халила Кестеловъ, ако той се изправи прѣдъ слѣдователя и каже: „Даде ми 5 лева“? И вие ще се спрете сега върху провѣрката на този фактъ и ще отидете да си губите врѣмето и да оставяте висяще утвърдението избора на единъ политически водачъ на една партия въ България, за единъ такъвъ фактъ, толкова ясно изобличенъ още сега прѣдъ васъ и неподкрѣпенъ, освѣтъ съ подписа на незаслужаващи вѣра хора! Направете го, направете го! Нека България знае, че вие сте се спрѣли прѣдъ такова голословие и сте допуснали анкета, защото България знае прѣзъ какви факти вие прѣскачихте, за да утвърдите себе си. Нека узнае за вашето безпристрастие, за вашата съвѣсть на жури.

Но да заблѣжа тукъ, г. г. народни прѣдставители, и това: с. Борисово е дало доста голѣмо число гласове. С. Борисово има процесъ за мера, който води Георги Юруковъ, който водихъ и азъ заедно съ него.

Г. Табурновъ е свидѣтель; той знае, защото е нашъ противникъ въ процеса. Това село, заедно съ Голѣмосело, водятъ единъ процесъ съ Калоферъ отъ 92 години — единичко нѣщо, което е казано право въ тая контестация. На тѣзи двѣ села съмъ защитникъ азъ, който три пѣти ходихъ на балкана, за да прѣкарамъ по 3—4 дена тамъ и на послѣдно врѣме щѣхме да измремъ при една буря. Г. Табурновъ знае. Азъ мога да апелирамъ къмъ борисовци да иматъ довѣрие къмъ нашата партия и да повѣрватъ на моитѣ думи, както и г. Юруковъ ще е направилъ това, безъ да има нужда да даде петъ лева на турчина. Ами че тамъ турцитъ сѣ всичко 10—15 души! Вие не допускате ли, че тѣзи хора, които виждатъ нашитѣ усилия, които правимъ за тѣхна полза, могатъ да гласоподаватъ за насъ отъ уважение, отъ почитание и отъ признателностъ за туй, което сѣ видѣли да правимъ за тѣхъ, за ония лишения, които търпимъ и които тѣ знаятъ, че не се изкупватъ съ пари, които не се изплащатъ, защото ние не вземаме по три хиляди лева за написване на едно прошение? Ще има ли нужда да отидете вие въ с. Борисово, за да увѣрите свѣта, че Георги Юруковъ, защитникътъ на това село, е ималъ нужда да подкупи Халила съ 5 л., за да може да спечели неговия гласъ? Направете го, направете го! Азъ искамъ да го направите.

За с. Шейново и с. Шипка казаха, че г. Димчевъ експлоатиралъ съ единъ процесъ, като казалъ: „Азъ ще ви спечеля процеса, само гласоподавайте за насъ“. Г. Димчевъ даде обяснения. Въ този процесъ азъ не фигурирамъ нито въ едно, нито въ друго сѣдилище, мене той не засѣга, не мога да кажа нищо. Но да допуснемъ, че г. Димчевъ е казалъ на селянитѣ: „Азъ, както знаете, толкова работи за васъ — трѣбва да се подкрѣпи партията ни“, и, ако тѣ, като знаятъ човѣка, сѣ се довѣрили на думитѣ му, това нема трѣбва да опорочи избора? Ами че кои отъ васъ, 60 души отъ които сте адвокати, не разчитате на вашитѣ клиенти, които ви познаватъ? Ами че ако жителитѣ, дѣлата на които вие защитавате и на които вие услугвате, нѣматъ довѣрие въ васъ, тогава какви сте вие адвокати? Ами че когато ще си избира едно село адвокатъ, адвокатъ се избира не като народенъ прѣдставителъ, ами си отварятъ хората очитѣ на четири; селянитѣ, когато се рѣшаватъ да избератъ Ивана или Драгана, треперятъ, защото знаятъ, че тѣхната бѣдѣщностъ, бѣдѣщността на тѣхното село съ дѣцата и женитѣ имъ е въ рѣцѣтъ на този адвокатъ и че, ако той бѣде мързеливъ, ако той бѣде небрѣженъ, ако той бѣде невѣжественъ, а главно, ако не бѣде честенъ, ще ги продаде за една лула тютюнъ! Вие ще откажете ли, че онова довѣрие, което се открива между хората въ слѣдствие земање-даване, ще го изтрѣгнете да не влияе върху политическата борба? Че дѣ е възможно това? Ами че азъ, за да гласоподавамъ за единъ човѣкъ, трѣбва да го познавамъ! И ако азъ познавамъ Ивана, а не Стояна, защото не съмъ го видѣлъ на работа, защото не ми е донесълъ една чаша вода да пия, естествено, азъ ще прѣдпочета да слушамъ Ивана, а не Стояна, защото едното поне познавамъ, а другиятъ за мене е неизвѣстенъ. Трѣбва човѣкъ да бѣде Сюлейманъ Беевъ, за да може на това основание да формира едно оплакване.

Но което е долно, то е, че този човѣкъ мисли, че по сѣщия начинъ г. Димчевъ убѣждавалъ хората и въ с. Шипка и въ с. Шейново. За с. Шейново нека го приемемъ за фактъ; нека допуснемъ, че го е казалъ — правдоподобно е, и азъ нѣмамъ нужда да говоря сега нищо, защото г. Димчевъ ви каза: „Хората сѣ народняци и сѣ апелирали къмъ мене да имъ защитавамъ процеса. Самиятъ фактъ, че идатъ при мене, показва, че довѣрватъ на нашата партия,

а не отиватъ къмъ адвокатъ отъ друга партия. Та нека приемемъ, че казаното отъ г. Димчева въ с. Шейново е вѣрно. Но въ с. Шипка може ли той да каже и на противникитѣ сѣщото? За Бога, една контестація, която ви дава такива лъжовни факти, не се ли опорочава издѣно? Има ли нужда отъ други доказателства за недобросъвѣстността на тия хора? Ами че колко пѣти сѣдната, сѣдебнитѣ заседатели, журитѣ, каквито искате да бѣдете вие, като улови свидѣтеля да лъже въ едно, той вече на тоя свидѣтель не вѣрва? Може другото, което свидѣтельтъ е казалъ, да е истина, по сѣдната, който го е уловилъ, че лъже въ едно, казва: „Азъ не съмъ сигуренъ, че не ме лъже и въ другото“. Но вие можете да искате да имате друга съвѣсть отъ тази, която иматъ журитѣ при подобни обстоятелства. Добрѣ; наложете я, кажете, че ще направите анкета и върху това.

„Въ с. Голѣмо-село билъ агитаторъ пловдивскитѣ адвокатъ Юруковъ и тамъ билъ прѣсналъ неимо- вѣрно голѣми суми за черпня и раздаване пари на избирателитѣ и по кръчмитѣ“. Не е опрѣдѣлено и тукъ кому сѣ били дадени пари. Самъ г. Кжневъ, който гърми огнь и мѣлния противъ насъ, каза, че такива неопрѣдѣлени факти не могатъ да дадатъ поводъ за никаква анкета. И азъ минавамъ по-натѣтъкъ. Ще добавя, че и Голѣмо-село е участникъ въ този голѣмъ процесъ, воденъ отъ 92 години, както се каза, отъ г. Юрукова. Г. Юруковъ не е ималъ нужда да раздава никаква сума; тѣ, селянитѣ, иматъ нужда да му раздаватъ такава сума, а не той да раздава на тѣхъ, защото той имъ е адвокатъ и имъ е заслужилъ.

„Въ с. Мѣглижъ, дѣто е билъ генералниятъ шабъ, въ сѣбота всички папириси, тютюнъ, бира и разни консерви сѣ били откупени; прѣзъ цѣлата нощъ се е яло, пило и гуляло“. Запомнете, че контестаторитѣ твърдятъ, че въ с. Мѣглижъ е билъ закупенъ всичкитѣ тютюнъ и папириси, и втория фактъ, че народняцитѣ подкупили водителя на стамболовиститѣ Рую Атанасовъ, на когото дали голѣма сума и го взели на страната си. Защо мълчатъ стамболовиститѣ? Стамболовиститѣ не сѣ наши приятели, нѣма защо да ни менажиратъ. Ако ние подкупуваме тѣхния водачъ, тѣ имаха най-голѣмъ интересъ да изнесатъ този фактъ съ двѣ цѣли: да накажатъ своя измѣнникъ, да накажатъ и народняцитѣ, които го съблазнили. Стамболовиститѣ, обаче, мълчатъ, а демократитѣ плачатъ, и то демократи отъ породата на г. Колева и на Сюлейманъ Беевъ, но не и на г. Черковски или нѣкой другъ.

Свършихъ съ тѣзи общи и неопрѣдѣлени указания на контестаціята и идвамъ сега въ Казанлъкъ, дѣто се спрѣ прѣимуществено г. Кжневъ и дѣто има посочени конкретни факти. Въ Казанлъкъ сѣ ставали грозни подкупничества. Лицата, които сѣ подписали контестаціята, сѣ отъ Казанлъкъ и разказватъ за работи, които ставатъ въ цѣлата околия, въ различнитѣ села. Какъ сѣ могли тѣ, бидейки въ Казанлъкъ, да знаятъ всички тѣзи нѣща, кога сѣ почерпнали всички тѣзи свѣдѣния? Ние нѣмаме отъ мѣстото контестації, ние нѣмаме отъ всѣка секція указания на факти, а имаме отъ хора, които стоятъ въ Казанлъкъ и които отъ тамъ всичко виждатъ и всичко знаятъ, дѣ какво става. Това не ви ли внушава недовѣрие, г. г. народни прѣдставители? Но ще кажете: не, не ни внушава недовѣрие; тѣ сѣ могли всичко да знаятъ, понеже сѣ демократи.

Сега въ Казанлъкъ. (Чете) „Петъръ Христовъ Боровъ, народняшки агитаторъ, е подкупилъ маса казанлъшки избиратели, между които далъ: на Ради Неновъ 5 л., С. Ивановъ 4 л., Христо Игнатовъ 7 л., Стоянъ Христовъ 2 л., Дончо Д. Долапчиевъ 10 л., Христо Илчевъ 5 л., Димитъръ Драгневъ 5 л., Георги Стояновъ 3 л., Киро Добревъ 5 л., на Добря Казаковъ и Христа Кушаджиевъ пари по за нѣкое и друго

кило месо“. Грозни подкупничества, г-да! Грозни, които не могатъ да не накаратъ нашия уважаемъ подпрѣдседателъ да иска да стане една анкета. Е добръ, но да видимъ, какво казватъ най-напрѣдъ лицата, които се визиратъ въ тѣзи пунктове. Най-напрѣдъ не лицата, а да видимъ, какво казва общината. Общинското управление въ Казанлъкъ сѣ писмено удостоавѣрение № 6.059 отъ 22 октомврий 1910 г. ни казва, че отъ тѣзи лица, които тукъ сѣ наброени, Ради Неновъ, Дончо Долапчиевъ, Христо Илчевъ, Киро Добревъ и Димитъръ Драгневъ не фигуриратъ като избиратели въ списъка на града Казанлъкъ. Такива лица тамъ нѣма, а пѣкъ контестаторитѣ ви казватъ, че ние сме ги подкупили. Въ Казанлъкъ такива лица не сѣ познати, въ избирателния списъкъ ги нѣма, а народняшкитѣ агитаторъ Петъръ Христовъ Боровъ ги подкупилъ съ по 2—3—4 л. Какъ ще помирите туй, г. г. народни прѣдставители? Кой лъже, общинскитѣ кметъ ли, който дади официални бѣлѣжки отъ списъка, почтенитѣ г. Бозвелиевъ, социалистъ и главенъ помощникъ на г. Джидрова въ борбата му противъ народняцитѣ и нашитѣ политически противници? Той ли говори истината, той, въ почтеността на когото и г. Мухановъ заяви, че не се съмнѣва, или говорятъ истината Сюлейманъ Беевъ и Петъръ Колевъ, които казватъ, че таквизъ избиратели има и че народняцитѣ ги подкупили? Кметътъ ви казва: „Въ нашия градъ такива хора нѣма“. Но ще кажете вие: „Петъръ Колевъ има право, народняцитѣ могатъ и умрѣли хора да подкупватъ, тѣ могатъ да подкупватъ и несъществуещи лица“; защото въ този родъ на мисли ще ви кажа, че азъ четохъ въ единъ вѣстникъ слѣдната шега: Питатъ се двама, единъ малко дебелъ и единъ сухъ: „Кой направи революцията въ Португалия?“ — „Народняцитѣ я направиха“. Народняцитѣ не могатъ да не направятъ революцията. Какво значи за васъ общинското удостоавѣрение, че такива хора нѣма; ами Петъръ Колевъ на-ли ви казва, че има подкупничества. Вървете сега вие, XIV Народно събрание, да откривате корупцията въ Казанлъкъ! Открихме корупцията! Умрѣлитѣ се подкупватъ; на несъществуещи хора сѣ давали пари! Докждъ сме дошли, докждъ сме изпаднали! Дръжте народната партия! Дръжте Гешова! Сигурно ще ви похвалятъ. Азъ пакъ ще ви кажа: искайте анкета, постановете я, идете въ Казанлъкъ да ровите въ гробищата; може-би тамъ да намѣрите такива имена, защото между живитѣ нѣма да ги намѣрите. Може-би умрѣлитѣ да ви помогнатъ, за да откриете и докажете корупцията, защото въ живитѣ нѣма вече надежда подиръ общинското удостоавѣрение.

С. Савовъ: Вие сте прибѣгнали до умрѣлитѣ, г. Теодоровъ; вие сте агитирали съ портретитѣ на умрѣлитѣ.

Т. Теодоровъ: За портретитѣ на убититѣ въ Русе ли?

С. Савовъ: Да.

Т. Теодоровъ: Моля да ми напомните, ако забравя. Ще ви кажа и за тѣхъ по-сетнѣ.

Г-да! Между тѣзи, които сѣ посочени, освѣтъ несъществуещитѣ, има посочени и нѣколцина живи, които казватъ, че това е лъжа, и не ние ги ка- раме да казватъ това, ами тѣ, като чели въ в. „Камбана“ обнародвана контестаціята и като се възмущаватъ отъ подлостта и лъжливостта на контестаторитѣ, телеграфиратъ: (Чете) „До прѣдсе- дателя на Народното събрание. Копие „Миръ“, „Денъ“, „Рѣчь“, „Камбана“, „Вечерна поща“. Откъв- рямъ съ прѣзрѣние и възмущение клеветитѣ, помѣ- стени въ контестаціята по казанлъшкия изборъ, об- народвана въ бр. 1.067 на в. „Камбана“, че съмъ под- купвалъ избиратели. Изброенитѣ 14 души не позна- вамъ, нито има такива избиратели“. Това казва

пото събрание — този Слави Славовъ заслужва, г-да, както ще заслужите и вие единъ денъ въ XV-то или XVI-то Събрание, да се помене съ името на честенъ човѣкъ, заслужва да му се повѣрва, когато той ви казва: „Азъ не съмъ далъ 13 или 15 л., за да подкупвамъ“. И за мене нека това не бѣде Слави Славовъ, нека бѣде г. Тишевъ, нека бѣде г. Мишевъ, нека бѣде г. Дѣяновъ — мога да ви наброя 50 имена — и азъ ще повѣрвамъ и ще хвърля на страна авторитета на Беева и на Петра Колевъ, и ще кажа: „Казва ли тоя почтенъ човѣкъ това нѣщо, азъ му вѣрвамъ.“ Азъ казахъ оня денъ за г. Сарафова. Нека той декларира тукъ, че нѣма никакво участие въ прѣдприятието, и азъ ще му повѣрвамъ. Азъ не съмъ отъ онѣзи, които мислятъ, че въ България всички сж станали разбойници; азъ вѣрвамъ въ това, че въ нашата земя има честни хора; вѣрвамъ, въ това, че въ България има почтеностъ, и вѣрвамъ, че има още сили, за да се борятъ съ корупцията тамъ, дѣто тя съществува, и ще я смажатъ. Азъ още не съмъ дошълъ до убѣждението, че, щомъ единъ човѣкъ е демократъ, е лъжецъ и прѣстѣпникъ или афераджия, или щомъ е стамболовистъ, той непрѣмѣнно трѣбва да бѣде прѣстѣпникъ — и тамъ азъ правя разлика. Е добръ, азъ позовавамъ името на Слави Славовъ, на когото вие подадохте рѣка, за да се боримъ заедно, и съ когото заедно побѣдихме, да му повѣрвате. Но вие не щете да му повѣрвате. Хубаво; не дѣйте вѣрва на Слави Славовъ. Да видимъ, какво казва Дочо Ангеловъ. Ама той е взелъ пари 16 л. — може да не ни каже право. Хайде да вземемъ Бостанджиева и да видимъ какво казва той, защото въ контестацията е казано „свидѣтелъ на това е Христо Бостанджиевъ“. И какво ще правите, като стидете да правите анкета? На-ли ще питате Бостанджиева. Ето какво каза той: (Чете) „Прѣдседателю Народното събрание. Въ контестацията по казанлъшкия изборъ, подадена отъ Петра Колевъ, Г. П. Канчевъ и Сюлейманъ Беевъ, съмъ посоченъ за свидѣтелъ, азъ Слави Славовъ далъ 16 л. Дочо Ангелову да гласоподава за кандидата на народняцитѣ. На 11 юний, въ деня на избора, бѣхъ с. Мъглижъ. Подобно нѣщо не зная и не познавамъ лице Дочо Ангеловъ. Това е лъжа и клевета.“ Иса да каже, както се види, че Дочо Ангеловъ не познава и че това тоже е лъжа и клевета. Струва ми се, че и Дочо Ангеловъ е отъ несъществуващите избиратели, отъ мрътвитѣ души, но да не се бавя да търся това, защото имамъ още доста работа. Достатъчно е, че свидѣтелъ, който се посочва въ контестацията, казва: „Лъжа е, не бѣхъ въ Казанлъкъ него денъ, а бѣхъ въ с. Мъглижъ и не съмъ могълъ да подкупвамъ.“ Е, какво искате да анкетирате? Кажете! Ето и подписа му — да не мислите че е лъжа — той, подписа му, е завѣренъ отъ I-ия казанлъшки мирови съдия и е регистриранъ подъ № 2.028; завѣрката обгербована“. Анкетирайте! (Чете) „Тодоръ Старчоолу, народнякъ, далъ на Юда Берахъ отъ Казанлъкъ 2 л.“

Ха, г-да, извинете ме. Дѣто казватъ, че Дочо Ангеловъ съществува, то не е вѣрно: има го въ удостоверението на Казанлъшкото общинско управление подъ № 6.059. Сега го намѣрихъ тукъ, че съмъ го забѣлжилъ между измисленитѣ, несъществуващите лица, че и той е въ първия пунктъ на 15-тъ лица, които не съществуватъ въ избирателния списѣкъ. И г. министъръ на вътрѣшнитѣ работи имаше грѣшка, когато обвини г. Димчева, че невѣрно казвалъ за тѣзи 15 лица, че ги имало въ контестацията; истината е, че осемъ души отъ тѣхъ сж поменати въ първия пунктъ на контестацията, а другитѣ сж поменати като свидѣтели въ слѣдующитѣ пунктове. И нито г. Мушановъ, нито г. Каневъ сж имали достатъчно врѣме да прѣгледатъ цѣлата контестація натагъкъ, за да видятъ, че ги има въ контестацията всичкитѣ, но ги нѣма въ живота. Тѣзи

хора затуй сж взели туй удостоверение, защото нѣкои сж прочели имената си въ в. „Камбана“, и не е имало смисълъ да отиватъ да искатъ удостоверение за хора, които не сж били вписани въ контестацията. Самиятъ фактъ, че сж взели удостоверение, показва, че трѣбва да има имената имъ въ контестацията, и затуй се обажда. (Чете) „Старчоолу, народнякъ, далъ на Юда Берахъ отъ Казанлъкъ 2 л., за да иде да гласува за Гешова“. Старчоолу се поменава и на друго мѣсто, че давалъ на други тютюнъ или друго нѣщо — не знамъ какво. Г. г. народни прѣдставители! Слѣдъ избора, когато въ в. „Камбана“ започнаха да пишатъ, че народната партия си е служила съ подкупъ, бюрото на народната партия въ Казанлъкъ отправи на два пѣти депешни до всички вѣстници, за да извика в. „Камбана“ да каже имената, защото, ако не ги каже, ще считатъ, че тя лъже и клевети. В. „Камбана“ слѣдъ двукратни сомации излѣзе и каза едно име — „Старчоолу е, казва, който е подкупилъ еди-кого си“. Ще ме извините, ако не ви нося свидетелството на окръжния съдъ, за да ви го прочета — изгубилъ съмъ го тия дни; но ще ми повѣрвате, ако ви кажа какво е писано въ него. Старчоолу веднага е завелъ дѣло въ окръжния съдъ противъ в. „Камбана“. Съжалявамъ, че съмъ изгубилъ удостоверението — не можамъ да го намѣря въ книгата си. Това дѣло се насрочи прѣзъ миналия мѣсецъ. Г. Кръстю Станчевъ, призванъ да отговаря, не посочи никакви доказателства, за да установи, че Старчоолу е подкупувалъ нѣкого. Дѣлото се отложи, защото нито той, нито защитникътъ му се яви, и съдътъ постанови да се доведе подъ стража. Когато в. „Миръ“ писа по този фактъ на отклонения отъ съда, в. „Камбана“ отговори: „Не е истина това“. Когато имъ посочиха нумера на дѣлото и датата на разглеждането въ съда, казваха: „Ще направимъ справка да видимъ какво е станало“ — ужъ забравили. Но дѣлото съществува. Ще видимъ, да-ли доведени чрѣзъ полицията ще прѣдставятъ доказателства въ съда; досега нѣма прѣдставени таквизъ, а, по закона, въ тридневенъ срокъ трѣбваше да ги прѣдставятъ; тѣ сж пропустили да сторятъ това, значи, тѣ сж твърдѣли нѣщо, безъ да иматъ доказателства. И като е въпросъ да се характеризира какъ могатъ хора журналисти да лъжатъ, или да клеветятъ съзнателно и несъзнателно, азъ ще ви посоча едно дѣло, което бѣше на разглеждане вчера пакъ прѣдъ тукашния окръженъ съдъ подъ № 1.881 отъ 1910 г. въ III-то углавно отделение, по което пакъ сжиятъ в. „Камбана“ бѣше обвинилъ Иванъ Цанковъ, отъ Русе, че билъ подкупилъ трима души апаша — имената имъ споменаваме — които да отидатъ да направятъ скандала съ момичето Саафетъ, и по този начинъ, понеже Иванъ Цанковъ подкупилъ тѣзи трима души, кой е виновецъ за русенската случка? Народняцитѣ! В. „Камбана“ се мъчеше по едно врѣме — вие си спомняте това — да убѣди обществото върху тази тема, че за русенската случка никой не е виновенъ, освѣнъ народняцитѣ; тѣ сж курдисали тази работа, защото знае се, че тѣ направиха и революцията въ Португалия. Иванъ Цанковъ подкупилъ трима души, тѣзи трима души отишли, направили гюрюлтия, прѣвзели участъка и освободили момичето. Послѣ, Каназирски рекълъ: „Трѣбваше да ги избиятъ“. И щомъ рекълъ Каназирски: „Трѣбваше да ги избиятъ“, паднаха 80 или 100 души убити и ранени. Народняцитѣ сж виновати, защото Каназирски казалъ да ги избиятъ. Това не е лека работа! Нѣма защо да обвинявате правителството. Каназирски на-ли е вашъ човѣкъ? Той като е казалъ — свършено. Е добръ, Иванъ Цанковъ, младъ човѣкъ, русенски търговецъ, който държи за честта си, даде въ съдъ в. „Камбана“ за клевета. Вчера бѣ насрочено дѣлото; явихме се съ г. д-ръ Александъръ Радевъ, който донесе пълномощието отъ Русе, когато Цанковъ молилъ да вземе съ мене

участие въ дѣлото; отидохме да видимъ какъ ще докаже в. „Камбана“, че народняцитѣ сж подкупили тия апаша. Нѣмаше Кръстю Станчевъ да прѣдстави доказателства, отъ които да се види, отъ кого сж викани тия апаша да имъ дава пари. Сждѣтъ постанови пакъ да се докара съ стража за слѣдующето заседание. Така се доказватъ съ официални документи, съ посочване имена тия работи, усвоени отъ единъ водачъ на общественото мнѣние, отъ единъ органъ на печата, който ни чете сѣ за моралъ, учи буржоазията сѣ на акълъ и разумъ и спомага на почитаемото правителство, за да му отворятъ пѣтъ срѣщу нѣкои полици, разумѣва се.

Министъръ Н. Мушановъ: Азъ протестирамъ, че правителството срѣщу полици е искало да отвори пѣтъ на редактора на в. „Камбана“. Да се забѣлѣжи, че Вие казвате туй по адресъ на правителството.

К. Мирски: Вземете, г. Теодоровъ, прѣдъ видъ нашата пословица: „голѣма ханка лапни, голѣма дума не казвай.“

Т. Теодоровъ: Не го твърдя, . . .

К. Мирски: На върѣме си оттеглете думата.

Т. Теодоровъ: . . . но знамъ, че е фактъ, че е изплатена една полица за 31.000 л. на в. „Камбана“.

К. Мирски: Това не е истина.

С. Бабаджановъ: Г. Теодоровъ! Слѣдъ удостовѣрението на Народната банка и слѣдъ удостовѣрението на съдебния приставъ, срамота е да поддържате туй.

Т. Теодоровъ: Оттеглямъ го, за да не се прѣпираме.

С. Бабаджановъ: И грѣхота е по адресъ на тия хора да хвърляте обвинения, каквито въ сжщностъ нѣма.

К. Мирски: Г. Теодоровъ! Позволете ми да Ви кажа, че тази работа за 30-тѣ хиляди лева е роднинска работа: Кръстю Станчевъ ми е сестринъ синъ. Какво бъркате тукъ демократитѣ?

Т. Теодоровъ: Много съжалявамъ, че г. Мирски не е казалъ това по-рано, защото, ако г. Мирски ми казва това сега, азъ го вземамъ безъ резерва и безъ провѣрка. (Нѣкои ржкоплѣскатъ) Г. Мирски е единъ архипочтенъ човѣкъ въ вашата партия, . . .

Отъ мнозинството: А-а-а!

С. Бабаджановъ: А другитѣ не сж ли почтени?

Т. Теодоровъ: . . . искренъ и честенъ винаги. Може да е грѣшилъ.

Прѣдседателъ: Моля, на прѣдмета, г. Теодоровъ.

Министъръ Н. Мушановъ: И оттеглянето не важи, щомъ човѣкъ има куража да клевети.

Т. Теодоровъ: Г. Мирски! Трѣбва да бждете доволни, че това се откачи отъ езика ми така, за да Ви даде възможностъ да го опровергавате тукъ. Трѣбваше да изнесете това въ печата, за да не се заблуждаватъ и другитѣ хора.

К. Мирски: Оттеглете ли го?

Т. Теодоровъ: Оттеглямъ го. Щомъ Вие свидѣтелствувате това, за менъ е фактъ. Приемемъ думитѣ Ви за съвършено вѣрни.

Г. г. народни прѣдставители! Чета по-нататѣкъ: „Теодосий Калчовъ е получилъ отъ клуба на народната партия 1350 л., за да заведе извѣстно число избиратели да гласуватъ за народната партия; той е купувалъ на нѣкои отъ тѣхъ чорапи, вино, хлѣбъ и госба“. Съ 13 л. водилъ избиратели, купилъ чорапи, вино, хлѣбъ и госба — идете и му повѣрвайте; идете и провѣрете, за 13 л. на колко хора е купилъ чорапи, хлѣбъ, вино и госба. И свидѣтели имало за това нѣщо. Свидѣтели сж Колю Ибришимовъ, Георги Казанджиевъ, Петъръ Колевъ и Стефанъ Узунъ, гостилничаръ, отъ Казанлъкъ. Обаче, Стефанъ Узунъ, гостилничаръ, отъ Казанлъкъ, не отива както въ балчишкия изборъ при старшия стражаръ да каже, че това е вѣрно, че дѣйствително 13 л. сж похарчени, и да се направи едно дознание, което да се донесе тукъ въ подкрѣпление на констатацията, не, ами Стефанъ Узунъ — той сжществува, не е умрѣлъ — казва тѣй: (Чете) „Прѣдседателю Народно събрание. Копие „Денъ“, „Вечерна Пошта“ и пр. Въ бр. 1.067 на в. „Камбана“ по констатацията казанлъшкия изборъ се визирамъ, че зная какво Теодосий Калчовъ получилъ отъ народняцитѣ 1350 л. за водене избиратели да гласуватъ народняшки кандидатъ. Това е клевета. Ст. К. Узунъ. Подписътъ завѣренъ отъ първия казанлъшки мирови сдия подъ регистъръ № 2.032, квитанция № 1.873; завѣрката обгербована“ и пр. — Какво ще кажете на този човѣкъ, на този констататоръ, който ви казва: „Ето свидѣтелътъ“, а пѣкъ свидѣтелътъ му отговаря, че това е лъжа, не е истина. Асж самата лъжа не стои на краката си, защото 13 л. за чорапи, хлѣбъ, госба и пр. на нѣколко избиратели не могатъ да стигнатъ. И вие, XIV обикновено Народно събрание, за тия 13 л. ще назначите анкета! Назначете!

(Чете) „Михалъ Дечевъ, отъ Казанлъкъ, казалъ въ дюкяна на Слави Славовъ прѣдъ Василъ Ярѣмовъ Кидовъ и Петъръ Хаджията, отъ сжщия градъ, че взелъ отъ народняцитѣ 4 л. да гласува, и гласувалъ за тѣхъ.“

„Стефанъ Танинъ казалъ прѣдъ Никола х. Стефановъ, че взелъ 7 л. отъ народняцитѣ да гласува за тѣхъ и гласувалъ.“ Отъ кого, не казва, не може да се провѣри, но може-би ще излѣзе нѣкой народнякъ, ще го кажатъ подирѣ. Добрѣ, ето по този пунктъ каква телеграма имаме: (Чете) „Прѣдседателю Народното събрание. Протестирамъ за казаното констатацията казанлъшкия изборъ, че Стефанъ Танинъ ми билъ казалъ, че получилъ 7 л. да гласува за народняцитѣ. — Това е клевета. Никола х. Стефановъ. Подписътъ завѣренъ отъ I казанлъшки мирови сдия подъ регистъръ № 2.033, квитанция № 1.874, завѣрката обгербована“ и пр. А интересно е, че Стефанъ Танинъ, който ужъ билъ казалъ това прѣдъ Никола х. Стефановъ, го нѣмало въ избирателнитѣ списъци; въ първия пунктъ на удостовѣрението фигурира и той като несжществующъ. Прѣдънете тогава фактитѣ. Свидѣтелътъ казва, че такова нѣщо гѣма, посоченото подкупено лице не сжществува, а вие можете да си направите анкета, защото, нѣма съмнѣние, г. Гешовъ е виновенъ; народняцитѣ не могатъ да се избераатъ безъ подкупъ. Това нѣщо се каза тукъ отъ нѣкои като аксиома. Само либерали, демократи и други могатъ да се избераатъ безъ подкупъ, а народнякъ — не е възможно.

Д-ръ Л. Дѣяновъ: Г. Теодоровъ! Защо се адресирате къмъ цѣлото болшинство, когато всички не сме на едно мнѣние?

Т. Теодоровъ: Тѣй се казва, г. Дѣяновъ, но то се знае, че не се разбирате всички.

Д-ръ Л. Дѣяновъ: Значи, не разбирате всички.

Т. Теодоровъ: Резултатътъ отъ гласуването ще покаже.

(Чете). „Сякшният видѣль Петко Чешмеджиевъ въ дюкяна на Мерджановъ отъ Казанлъкъ да черпи Стоилъ умопобъркания съ 100 драма вино, взелъ избирателното му тефтерче отъ джеба и ниянъ го завелъ да гласоподава за Гешова“. Удостоверение № 4591 казва, г. г. народни прѣдставители, че Стоилъ . . . умопобърканиятъ не фигурира въ списъциътъ като избирателъ, нѣма такова лице; аслж бащиното му име не е казано, оставено е така Стоилъ . . . умопобъркания. Та такова лице избирателъ нѣма, а констататорътъ ви казва: „Ние сме го подкупили съ 100 драма вино“. Трѣбва ние да бждемъ умопобъркани да отиваме да подкупуваме умопобъркани, да ги черпимъ съ вино, за да гласуватъ за насъ въ деня на избора. Това се опровергава официално съ удостоверение отъ общинското управление, подписано отъ кмета-социалистъ Возвелиевъ, а не отъ Слави Славовъ.

(Чете) „Слави Гоговъ, слабоумень“ — съ слабо-
умниѣтѣ ви занимаватъ слабоумни хора — „подъ на-
стойничество, отъ Казанлъкъ, завелъ го Ст. Кара-
лиевъ да гласува за Гешова. Свидѣтель Христо
Пинтевъ отъ Казанлъкъ.“ Какво искате? — Факти
прецизни: Христо Пинтевъ свидѣтель, ще ви каже,
че Ст. Каралиевъ завелъ този умопобърканъ да
гласува, казва контастацията.

(Чете). „Прѣседателю Народното събрание. Въ констатацията по избора на Гешова въ Казанлъкъ съмъ посоченъ свидѣтель. Въ изборния день отъ-
сѣстествувахъ града. Нищо не знамъ, даже визираното лице не познавамъ. Хр. Пинтевъ.“ За този, който разбира, и за този, който иска да разбере, нѣма нужда да се спирамъ повече.

(Чете). „Мохмедъ Тосалия отъ Казанлъкъ е билъ условенъ да кара споме срѣзъ 20 л. въ избирния день. Теню Старчевъ му казаль: „Азъ ще ти дамъ 30 л., ела да гласувашъ за Геншова“, и гласува за Геншова; това Тосалията изповѣда прѣдъ Коста-дина Рапшевъ, отъ Казанлъкъ.“ Казахъ въ по-рано за Старчоолу, че, щомъ го обвиниха, човѣкътъ завелъ дѣло въ съда, но не прѣдставиха никакви доказа-телства.

Сега ще ви прочета телеграмата, съ която Теню Старчевъ протестира срѣщу това и казва, че това е измислица, но нѣма да я чета, защото не остава време.

минавамъ на слѣдующия: (Чете) „Иванъ Костовъ, отъ с. Енина, далъ на десетъ души по единъ грошъ да гласуватъ за Гешова.“ По единъ грошъ — много естиво, много естиви избиратели, много естиво нѣщо! Азъ се чудя, че, ако се подкупуватъ така съ единъ грошъ, защо да не могатъ да ги купятъ и социалиститѣ; нѣма пужда г. Гешовъ да работи съ милионитѣ си. (Смѣхъ) Не се смѣйте, г. г. народни прѣдставители. Въ XIII-то обикновено Народно събрание имаше една констестация противъ г. г. Бобчева, Згурева и Найдена Беневъ, избрани отъ втората софийска избирателна околия — тогава бѣше първа избирателна околия — въ които се казваше: „За да се избере народняцитѣ въ нашата околия, похарчиха за подкупъ и черпня три милиона лева“. (Очудване) Това го имаше въ една констестация. Та не сж само Петъръ Колевъ и Сюлейманъ Т. Беевъ, които могатъ да стъпняватъ такава констестация; вие виждате, че и нашитѣ близки до София могатъ да пишатъ такава нѣщо: „три милиона похарчиха г. г. Беневъ, Згуревъ и Бобчевъ въ нашата околия“. Ако струватъ по единъ грошъ избирателитѣ, казвамъ си азъ, не струва да се прави анкета, защото, щомъ захванатъ избирателитѣ да се продаватъ по единъ грошъ, и социалиститѣ и всѣки може да ги купи. Но да видимъ, това нѣщо сериозно ли е, може ли да се върва.

има ли каквото и да е основание. (Чете) „Това видѣлъ Христо Демировъ, което послѣдниятъ изповѣдалъ прѣдъ Ивана Торлаковъ и Христа Матевъ.“ Иванъ Костовъ телеграфира: (Чете) „Прѣдседателю Народното събрание. Въ констестацията по Гешовия изборъ на 11 юлий за народенъ прѣдставителъ било посочено, че съмъ подкупувалъ избирателитѣ на с. Енина по 20 ст. да гласоподаватъ за него. Това е гнуснава лъжа, достойна за авторитѣ на констестацията. Клеветниците давамъ подъ съждъ. Иванъ Костовъ“. Дали ги е далъ подъ съждъ, не знамъ. Свиѣтелството № 1.778, което на нѣколко пѣти цитирамъ, по не мога да го намѣря, за да го цитирамъ буквално — ще го потърся пакъ — то тоже служи за изобличение на констестаторитѣ. Това е свиѣтелството на кмета отъ с. Енина, другото свиѣтелство подъ № 1.778, въ което се казва, че нѣма въ избирателнитѣ списъци ни едно отъ лицата, които фигуриратъ въ този пунктъ на констестацията. Това свиѣтелство не сме го искали ние, но хората, които четатъ наредъ туй, което говоримъ тукъ, и онуй, съ което лъжатъ вѣстникитѣ всѣки день и приематъ, за жалость, много отъ лъжитъ за истински. Тѣ сж чели констестацията и тѣ сж си направили този трудъ да взематъ общинско удостовѣрение. Вие мислите, може-би, че тѣзи хора сж безъ съзнание, че се подкупуватъ съ единъ грошъ, както мисли Сюлейманъ Тефикъ Беевъ и Петъръ Колевъ, които иматъ нужда отъ службица? Не. Ето какво казва кметътъ — той не се бои, че може да направи неприятностъ на околнитѣсѣ началникъ тамъ: (Чете) „Удостовѣрение № 1.778 отъ 24 октомврий, дадено отъ Енииското селско общинско управление на мѣстния жителъ Д. Д. Миревъ“ — да-ли е той спомнатиятъ въ констестацията Демировъ или не, не зная, но тукъ е казано Д. Д. Миревъ, а въ констестацията излѣзло Демировъ; може-би, не се е разбрало и писали, че Д. Д. Миревъ правилъ това, че той давалъ рушветъ по единъ грошъ, но човѣкътъ има честь, отива и взема удостовѣрение отъ общината, и кметътъ какво казва — „дава се настоящето удостовѣрение на Д. Д. Миревъ, помощникъ-адвокатъ, въ удостовѣрение на това, че въ общината не сжществуватъ лица на имена: Христо Демировъ, Иванъ Торлаковъ и Христо Матевъ.“ А нѣкъ тукъ, въ констестацията, се казва: (Чете) „Иванъ Костовъ отъ с. Енина, далъ на 10 души по единъ грошъ да гласуватъ за Гешова. Това видѣлъ Христо Демировъ, което послѣдниятъ изповѣдалъ прѣдъ Ивана Торлаковъ и Христо Матевъ“. Е добръ, нѣма такива лица Иванъ Торлаковъ и Христо Матевъ. Сега, може да се намѣри и тукъ нѣкой да каже, че има Иванъ Торлаковъ и Христо Матевъ въ Казанлъкъ — или въ друго нѣкое село — правете анкета; по този човѣкъ не е могълъ да изповѣда такова нѣщо прѣдъ тия лица въ туй село, защото такива лица тамъ нѣма. Ето защо е това удостовѣрение: заинтересованитѣ избиратели сж искали не да лъжатъ нѣкого съ него, а да освѣтлятъ Народното събрание.

Моля, извинете ме, г. г. народни представители за отегчението, но остават още два обвинения, които ще прочета набърже. (Чете) „Марко Станкинъ, отъ Казанлъкъ, въ присъствието на Христа Воденичаровъ, Дечко Драгиевъ и Ст. Булашевъ, отъ сщия градъ, е казалъ, че въ негово присъствие извѣстни на него лица отъ пародната партия дали на Христа Царя и братя Каучулови, отъ сщия градъ, по 5 л., за да гласуватъ за Гелова.“ Лица Христо Царя и Каучулови има, но не сж така имената имъ, а малко по-други. Това е казано въ втория пунктъ на удостоверение № 6.059. (Чете)

Печчо Паламудовъ казва: „Народняцитѣ раздали три овена на избирателитѣ“. Кждѣ сж раздадени, на кои избиратели, и отъ кого, нищо не се казва. Единкой си казалъ това, и вървете провѣрвайте, че единкой си го казалъ.

Свършвамъ, г. г. народни прѣдставители, съ тѣзи данни и резюмирамъ, че контестацията не само че е подадена отъ несериозни хора . . .

Н. Козаревъ: За отворенитѣ бюлетини кажете.

Т. Теодоровъ: Ще кажа, само че г. прѣдседателятъ да не каже, че сж се изминали двата часа. — . . . контестацията не само че не заслужава сама по себе си никакво довѣрие, не само че не заслужава да се занимаваме съ нея, като подадена отъ несериозни хора, но съ телеграмитѣ, които се получиха въ Народното събрание досега, съ удостоверенията на двѣ общини, които ви се прочетоха сега и които изхождатъ отъ официални власти, се доказва, че контестаторитѣ сж вулгарни лъжци, вулгарни клеветници, които сж насипали въ контестацията нещаствующи лица, въображавани лица, и които се избличаватъ отъ $\frac{2}{3}$ отъ визиранитѣ живи лица. Мислите ли вие, че остава още макаръ частица истина въ тази контестація, за да оправдае една ваша анкета? Азъ не допускамъ това. Ако вие сте сждин по законъ, ако сте жури, ако сте обикновени хора съ здравъ смисълъ, вие не можете да направите това, безъ рискъ поне да се опозорите. Ако утрѣ г. Малиновъ бжде опозиционеръ и азъ бжда съ него на това мѣсто, ще възстана съ сжщия жаръ, ако се намѣрятъ подли хора, като тѣзи тукъ, да го обвинятъ, че той си е служилъ въ изборитѣ съ такива срѣдства, че подкупувалъ избирателитѣ съ по единъ грошъ, и ако г. Малиновъ бжде въ състояние да ми извади такива факти, за да ме убѣди въ несериозността на лицата въ недостоверността на фактитѣ, азъ нѣма нито една минута да се поколѣбая да повѣрвамъ, че той е паклеветенъ, защото азъ ще унизя себе си, ако помисля, че това е вѣрно, вѣнъ отъ това, че ще унизя единъ човѣкъ, който току-тъй не може да застане начело на една партия, току-тъй не може да застане на най-високото мѣсто, което самото общество не съ прикази и укази дава на заслужилитѣ изъ срѣдата му и което не всѣки може да заеме току-така, помъ пожелае.

Не на мене се пада да хваля г. Гешова и не е тази моята задача, но ще си позволя да изтъкна, какво влияние има уважаемиотъ г. Гешовъ въ Казанлъкъ, какво значение има народната партия въ Казанлъкъ, и ще ви кажа съ двѣ думи, какво нѣщо е Казанлъкъ за България, какво нѣщо е розовата долина, съ която се слави нашето отечество, какви граждани тамъ живѣятъ, какви характери тамъ се култивиратъ, за да поискамъ отъ васъ съ възмущение да отхвърлите клеветата на тѣзи двама контестатори. Г. Гешовъ, г. г. народни прѣдставители, не влѣзе прѣзъ коминя тукъ, сега за пръвъ пътъ, въ тази свещена ограда. Въ 1902 г. въ XII-то обикновено Народно събрание г. Гешовъ си постави кандидатурата въ Казанлъкъ противъ кандидатурата на г. д-ръ Данева, министъръ-прѣдседателъ, и — нека това служи за честь на двамата — г. Гешовъ надви и се избра заедно съ г. Антона Геновъ и съ г. Слави Славовъ, ако не се лъжа, а г. д-ръ Даневъ, бидейки министъръ-прѣдседателъ, пропадна. За да може да се избере единъ човѣкъ въ една околия противъ министъръ-прѣдседателя, това значи, че той трѣбва да е ималъ едно голѣмо влияние, а за да може да пропадне единъ министъръ-прѣдседателъ тамъ, това значи, че той е билъ коректенъ и не е прибѣгвалъ до безчестни срѣдства, за да спечели по всѣкакъвъ начинъ унищожението на своя противникъ. Нѣма да ви чета нашитѣ гласове, но тамъ тѣ сж съ 400 по-много отъ тѣзи на правителството. Съжалявамъ, че ми липсва врѣме, за да ви чета по-подробно гласоветѣ въ тѣзи избори, . . .

П. Пешевъ: Ще продължимъ засѣданието.

Т. Теодоровъ: . . . по ще ви кажа, че, когато нашитѣ кандидати сж имали 2.800 гласа, а правителственитѣ 2.400, социалиститѣ сж имали — извинете ме, ако не сж точни гласоветѣ съ десетки, защото не искамъ да ги чета единъ по единъ — социалиститѣ сж имали 1.100, демократитѣ не сж имали нито единъ гласъ въ Казанлъшката околия, земледѣлцитѣ сж имали 600 гласа. Въ 1902 г. въ Казанлъкъ се избира опозиционенъ, чисто народняшки градски съвѣтъ, прѣдседателъ на който е билъ покойниятъ Христо Христовъ, баща на Тодоръ Христовъ. Нема мислите, че това малко значи, че една партия печели два избора — прѣдставителски и общински, и то не когато сме на властъ, а когато сме въ опозиция? Ние не сме току-тъй случайно стѣпили въ Казанлъкъ, дѣто никой не ни познава, за да печелимъ съ подкупни. Идватъ въ 1903 г. изборитѣ на Рача Петровъ и на Петкова. Тогазъ, когато опозиционнитѣ водачи бѣха разпрѣснати въ Търново, въ Стара Загора и другадъ, подъ рискъ да бждатъ избити, и когато ние тукъ останахме обезглавени съ една нищожна опозиция, и никой отъ васъ не можа да намѣри мѣсто въ Народното събрание, . . .

Министъръ Н. Мушановъ: Помогнахме тогава на народняцитѣ да дойдатъ тѣ тукъ.

Т. Теодоровъ: Помагате ни, но ние ви изнесохме на гърба си, г. Мушановъ. — . . . тогава въ Казанлъкъ въ тѣзи избори се избраха Слави Славовъ, Иванъ Саллабашевъ и Тодоръ Шипковъ въ коалиция. Скромността ме задължава да кажа, че всички коалирани сж имали еднакво значение, макаръ че Слави Славовъ е получилъ 20—30 гласа повече. Не мога да не отбѣлѣжа този фактъ, не за да повдигна народната партия, а за да ви покажа, че този изборъ е най-естественото изражение на народната воля и че всѣки другъ, който отива тамъ да се кандидатира, се мжи да фалшифицира тая воля; азъ ще прибавя, че демократи въ Казанлъшко до 1903 г. нѣмаше нито единъ. Г. Шипкова по врѣме на изборитѣ го нѣмаше въ Казанлъкъ — той бѣше въ Лондонъ. Г. Саллабашевъ, който и по характеръ и по положение е неподвиженъ, си седѣше въ Казанлъкъ, а тичаше по избора Слави Славовъ, и той изнесе борбата и повѣдата противъ стамболовиститѣ, а не г. Саллабашевъ или г. Шипковъ. Ние бѣхме въ компромисъ, наистина, но ние опрѣдѣлихме тримата кандидати тогава, отъ тукъ, отъ София; отъ централното бюро прѣдписаме на Слави Славовъ: „Ще вземешъ единъ демократически кандидатъ“, както прѣдписаме и другадъ, защото направихме това по общо споразумѣние, на четиритѣ партии въ компромисъ, кой въ кое мѣсто трѣбва да се кандидатира. Значи, и тогазъ ние надвихме въ Казанлъкъ и тогава градътъ Казанлъкъ се прояви като силенъ народняшки и опозиционенъ центъръ. Но оставете този резултатъ на 1903 г.

Идвамъ подиръ туй на 1908 г. — тукъ ще съкратя, подробноститѣ за резултатитѣ въ другитѣ промежутъчни избори. Въ 1908 г. въ казанлъшкитѣ избори се бориха г. Иванъ Евстратиевъ Гешовъ начело на листата и министърътъ на финанситѣ г. Саллабашевъ. Министърътъ на финанситѣ г. Саллабашевъ стоя на мѣстото, дѣто се произвежда изборътъ, спечели го наистина, но народната партия, въ името на г. Гешова, излѣзе първа подиръ правителството. Ако вие въ него врѣме можахте да спечелите тамъ, както спечелихте и въ много други мѣста, не можете да откажете нашето значение, което ние сме имали, да бждемъ първата партия подиръ правителството въ тази мѣстностъ. Вие знаете какви бѣха тогавашнитѣ обстоятелства и какви сж сегашнитѣ и можете да прѣдвидите, че, ако сега се повтори този опитъ, това политическо състезание, резултатътъ може да бжде твърдъ лесно другъ.

Въ 1908 г., г. г. народни прѣдставители, ставатъ градски избори въ Казанлъкъ и тѣзи градски избори ги вземаме по взаимно съгласие между партиитѣ — самитѣ партии се съгласяватъ да опрѣдѣлятъ цѣпната си така: петима народняци, четирма прогресисти, четирма социалисти и единъ радикалъ. Отъ този компромисъ излиза една **опозиционна листа** противъ демократическата — Казанлъкъ е пакъ оппозиционенъ, народняцитѣ сѣ пакъ първата партия въ Казанлъкъ, призната за такава и отъ другитѣ партии при съставянето на листата. Пакъ скромността ме задължава да приема тѣзи цифри като положителни, макаръ да имамъ основание да твърдя, че нашето мѣсто бѣше да имаме деветъ съвѣтника въ листата, а не петъ, но ние, понеже искахме да достигнемъ съгласение, отстъпихме на други, само да не дадемъ избора на правителството. Значи, и въ 1908 г. и въ градскитѣ, и въ общитѣ избори ние стоимъ много добръ, на първо мѣсто, въ Казанлъкъ. Отъ 1902 до 1908 г. Казанлъкъ е систематически оппозиционенъ градъ и въ този оппозиционенъ градъ систематически изпъкватъ народняцитѣ на първо мѣсто.

Сега да дойда на допълнителнитѣ избори прѣзъ 1909 г. За допълнителнитѣ избори срѣщу вашия кандидатъ г. Дончо Велевъ ние противопоставихме г. Митко Паназовъ. Както знаете, г. Саллабашевъ си бѣше далъ оставката отъ казанлъшкия изборъ, и затуй тука имаше допълнителенъ изборъ. Ние излъзохме съ 300—400 гласа по-малко отъ правителствения кандидатъ — но пакъ първи измежду оппозицията. Но защо? Защото нашиятъ кандидатъ бѣше г. Митко Паназовъ — не бѣше г. Гешовъ. За г. Митко Паназовъ не се мобилизира цѣлата партия да отиде да го избира, както направи това за г. Гешова, като водачъ на партията. Това е естествено: името на единия не може да влияе толкова на народняцитѣ-избиратели, колкото името на другия. Ясно е, слѣдователно, че ние сме силни тамъ.

Явява се този изборъ. Вие не ни давате вече единъ г. Иванъ Саллабашевъ, за да го противопоставите на г. Гешова; вие ни давате едно лице, г. Черковски, за когото ще кажа една добра дума, помъ виждамъ, че не си е сложилъ подписа въ тая долна литературна творба, контестацията. Г. Черковски, обаче, не можа да събере гласоветѣ даже на вашитѣ демократи — имаше мнозина, които бѣха противъ него. Защо се очудвате тогава, че г. Гешовъ е спечелилъ? Ами че когато вие имате г. Гешова, отъ една страна, и имате, отъ друга страна, г. Черковски, когото самитѣ ваши демократи не го знаятъ, чудно ли е, тогава, че г. Гешовъ се избира? Може ли да бѣде, аслъ, друго-яче? И когато, *nota bene*, стамболовиститѣ излъзоха съ самостоятелна листа и не щатъ да ви продаватъ гласоветѣ си, както по-напрѣдъ правѣха, когато нѣмаха листа, макаръ че ги молѣха отъ тукъ, като имъ телеграфираха: „Присъединете се къмъ правителствения кандидатъ, защото ще излъзатъ народняцитѣ“; когато младолибералитѣ, макаръ и малочислени, излъзоха съ особена листа, естествено е, че ние, които сме най-силната партия тамъ, таквъ резултатъ ще имаме. Защо се прѣструвате, тогава, че се очудвате, задѣто г. Гешовъ се е избралъ? Ако въ тази страна има логика, ако има нѣкаква смисълъ политическата борба, ако въ тази страна има хора съ доблестъ, съ политическо убѣждение, другъ резултатъ вие не можехте да очаквате. Защо, тогава, г-да, се прѣструвате, че това ви очудва, и търсите обяснението на това съвършено естествено събитие въ подкупитѣ съ по два-три лева? Съ почтениа г. Стамболийски — туй лѣто, два мѣсеца прѣди изборитѣ — пжтувахъ случайно отъ Пловдивъ до тукъ; въ сѣщото купе бѣше и г. Драгиевъ. Между другото, като говорѣхме, той ми каза: „Г. Теодоровъ, въ сегашнитѣ допълнителни из-

бори дръжте Казанлъкъ; вие тамъ ще спечелите; вие тамъ сте силни. Ние нѣма да дѣйствуваме въ Казанлъкъ, както и другадѣ; ние ще съсрѣдоточимъ силитѣ си въ Свищовъ; вие дръжте Казанлъкъ, азъ съмъ убѣденъ, че вие тамъ сте силни и ще спечелите.“ Азъ зная, че г. Стамболийски не е забравилъ днесъ това нѣщо, и г. Драгиевъ, вѣроятно, ще го помни.

А. Стамболийски и Д. Драгиевъ: Вѣрно!

Т. Теодоровъ: То е едно съзнание на политическото положение въ извѣстно мѣсто, което хората го знаятъ, и може да очудва само онѣзи отъ васъ, които не знаятъ, какво е тамъ положението, защо се е избралъ г. Гешовъ. И, г-да, позволете ми да изкажа една горчивина, която недостойно е да ни иде отъ васъ, защото азъ все таки мисля, че може да разчитамъ повече на едно сравнително, относително безпристрастие у васъ, отколкото у другитѣ наши противници — не ще ги назова — които виждатъ въ насъ своитѣ смъртни врагове. Вие не можете да не отречете този фактъ, вие нѣмате право да казвате, като другитѣ, че народняцитѣ печелѣли изборитѣ сѣ съ подкупъ. Разбирамъ това да казва в. „Камбана“ — тя е въ ролята си — но не трѣбва тя да ви води, ако ви служи, а трѣбва вие да я водите.

Прѣдседателъ: Оставете настрана в. „Камбана“, г. Теодоровъ. Два часа минаха, и споредъ правилника, трѣбва да спрете.

Т. Теодоровъ: Азъ ще свърша много скоро, г. прѣдседателю. — Азъ мисля, вие трѣбва да допуснете, че и ние можемъ да се изберемъ лоялно, че и ние имаме привърженици въ народа. Азъ се избрахъ въ Цариградъ въ 1901 г. Тукъ имаше ваши приятели, които казаха: „Теодоровъ съ подкупъ се е избралъ“; като-че-ли азъ не мога да бѣда избранъ; и всѣки други може да бѣде избранъ, но азъ не бѣда да се избирамъ. Покойниятъ Каравеловъ стана — нека му отдадемъ справедливостъ въ това отношение — и каза: „Азъ не виждамъ нищо сериозно въ тази контестація; азъ съмъ чисто и просто за утвърдението на този изборъ. Намъ г. Теодоровъ ни трѣбва, оппозицията е една скъпа стока тукъ, и изборътъ трѣбва да се утвърди“. Сѣщо когато бѣхъ избранъ и въ стамболовистско врѣме въ двѣ околии като оппозиционеръ — и тукъ, въ Софийско, и въ Цариградъ, и тогава се намѣриха контестатори да казватъ: „Г. Теодоровъ не може да се избере безъ подкупъ“. Назначиха ми стамболовиститѣ анкета, направиха тѣй, както нѣкои отъ васъ желаятъ тукъ — по омраза, по страсть, по клеветническа злоба. Ходиха, гледаха, изпитваха, върнаха се и заключиха да се утвърди изборътъ. Но защо бѣше тая клевета, защо бѣше тази омраза, защо бѣше тази несправедливостъ тогава? И сега защо вие мислите, че нашата партия не може да се избере въ една точка на България. За нея нѣма ли мѣсто въ България, бе джанъмъ, да се избере и тя като васъ безъ подкупъ и безъ нечисти сръдства? Ами че тогазъ въ какво трѣбва да върваме ние? Ние тогазъ ще почнемъ да върваме само въ силата на властѣта, въ всемогъществото на властѣта и въ овчедушнето на избирателитѣ, които винаги вървятъ подиръ кметове, подиръ полиция, подиръ горскитѣ стражари, управителитѣ и създаватъ по този начинъ непризвани и импровизирани болшинства.

Свършвамъ — една дума още, защото г. прѣдседателъ ми каза, че минало вече два часа.

М. Златановъ: Да.

Т. Теодоровъ: Искамъ да отговоря само на нѣкои отъ обясненията, които се изискваха. Защо сте си служили, казватъ, съ фотографии на русенския

случка. А, дойде ми на умъ за купуването на тютюна. Знайте, че днесъ получихме телеграми отъ всичкитъ тютюнопродавци отъ Казанлъкъ, безъ разлика на партия, които казватъ, че въ него врѣме — въ врѣме на избора — папиреси нѣмаше поради стачка. На народняцитъ никакъвъ тютюнъ не сме продавали. Ето тия двѣ телеграми, които получихме днесъ, но които нѣма врѣме да ви прочета.

С. Савовъ: Тѣ сж пакъ отъ народняци.

Т. Теодоровъ: Защо сме си служили съ фотографинтъ на русенската случка? Най-напрѣдъ трѣбва да ви кажа, че ние не сме си служили съ тѣзи фотографии. Тѣзи фотографически клишета ги иматъ въ редакцията на в „Народни права“, иматъ ги и въ онаи на в. „Дневникъ“. Сигурно сж ги заимствували отъ тамъ, защото и тѣ — двѣтѣ партии: радославистската и тончевистската — участвуваха въ изборитѣ. Но азъ не осмѣждамъ това. Ние нѣмахме тѣзи клишета, нито 100 нито 200 парчета, за да ги раздаваме, но хората, които сж ги имали, сж ги раздавали. Споредъ мене, хубаво сж направили: това не е безцелна агитация. Азъ мога да ви приведа примѣръ за ваши агитации противъ мене, които, въ сравнение съ това, не издържатъ никакво оправдание и заслужаватъ пълно порицание, но азъ не ща ви кажа, за да не ви дразня и да не губимъ врѣме. Но въ този случай, г-да, русенската случка не може да не се използва отъ политическитѣ партии въ агитациинтъ имъ противъ правителството.

Прѣдседателъ: Г. Теодоровъ! Прѣди малко се отклонихте отъ прѣдмета, и сега втори пътъ, като правите сравнение. Оставете тоза.

Т. Теодоровъ: Съ този примѣръ свършвамъ, не че нѣма още какво да кажа.

Прѣдседателъ: Зная.

Т. Теодоровъ: Но свършвамъ сега. — Русенската случка, г-да, дава право на всѣки да ви я противопостави като единъ пасивъ и днешъ, и утрѣ, и винаги, и вие нѣмате право да се сърдите, дѣто ви критикуватъ. И за да ви докажа, че сж прави онѣзи, които ви критикуватъ, азъ ще ви посоча избора на г. Стоимена Сарафовъ. Въ нговия изборъ не бѣше ли г. Кознички, който обвиняваше г. Славейкова, защо е писалъ въ възванието си: „Вие, жители на с. Долно-уйно, забравихте ли кръвта на седемтъ хора, невинно избити?“ Азъ не казахъ ли на туй мѣсто, че г. Славейковъ имаше право да инвокира това? Ами какъ, нема ние нѣма да спомнимъ на избирателитѣ тази ужасна катастрофа, която стана въ Кюстендилъ въ врѣме на изборитѣ, дѣто дѣйствително убиха седемъ души. Ами че ако това нѣщо не спомнимъ на избиратели, ако нѣмаме право да използваме такъвиз прѣстѣпления противъ противника, на какво основание ние ще го цѣнимъ? Нема кръвта на роднитѣ ни братя и сестри не е толкова скъпа, щото да искаме едно какво-годѣ изкупление поне тамъ, дѣто тя е била пролѣна. И, ако вие можете да правите това въ вапнитѣ възвания, защо да не могатъ да го правятъ въ своитѣ агитации и други хора? Прави сж били радославиститѣ и тончевиститѣ, че сж си служили съ тия възвания. Ако сж ви клеветили...

С. Савовъ: Вие не сте ли си служили съ тѣхъ?

Т. Теодоровъ: Не сме си служили. Когато нѣма да кажемъ, г. Савовъ, нѣщо духовито, недѣй прѣсича. — Казва се, че сме подкупвали избиратели съ по 1—2 л. Азъ ще кажа, че г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи отпусна прѣди избора 610 л. на мюсюлманскитѣ училнища въ Казанлъкката околия за помощъ. Намѣрихъ врѣме въ навечерието на избора да ги от-

пуска. Ако 10—20 ст., дадени на хора, вие наричате подкупъ, то това какъ ще го наречете? Ще дадете държавни помощи — дайте ги по-рано. Защо ги държите да ги давате въ врѣме на избора?

Прѣдседателъ: Г. Теодоровъ! Изкажете се, че врѣмето, което правилникътъ Ви опрѣдѣля, измина.

Т. Теодоровъ: На три турски села въ Казанлъкката околия е дадена нарична помощъ и въ тия села правителството има голѣмо болшинство на гласовѣтѣ.

Призовавамъ XIV-то Народно събрание да си изпълни дълга на едно Събрание, каквото то трѣбва да бѣде въ очитѣ на българския народъ, прѣдъ свършеницитѣ и прѣдъ историята. Ако мислите, че има мѣсто да се изкоренява корупцията, да се насочимъ противъ г. Гешова — заповѣдайте; ако има мѣсто да се поведемъ по ума на тѣзи клеветници, на които клеветническата контестація е до очевидностъ доказана, вървете подирѣ имъ. Но мисля, че не е този пътътъ за славата на вашата партия, не е този пътътъ, който ще ви създаде активъ: то е дѣло, което хората вършатъ само на умирање.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи.

Нѣкои отъ прѣдставителитѣ: Молимъ отиди, г. прѣдседателю.

Министъръ Н. Мушановъ: Моля ви, г. г. прѣдстатели! Азъ ще говоря много малко, ще направя само една бѣлѣжка. Г. Теодоровъ, съ своето говорене, като че иска да обвини насъ, правителството, и вастъ — болшинството, че ние сме избрали като прицѣлна точка г. Гешова, да анкетираме избора му, или отъ нѣкаква неприязнь спрѣмо него, да го изпждимъ изъ срѣдата на Народното събрание. Азъ дължа да заявя, че отъ устата на г. Теодора Теодоровъ такъвъ свикъ не трѣбва да се държи, защото, напротивъ, азъ самъ, като министъръ на вътрѣшнитѣ работи, още по отговора на тронната рѣчь, говорихъ не само, че сж нужни шефовѣтѣ на политическитѣ партии да бѣдатъ тукъ, ами, напротивъ, възнамѣряваме да измѣнимъ избирателния законъ въ смисълъ, винаги тѣ да сж въ Народното събрание. Нѣма защо тогава да смѣтате, че ние, отъ нѣкако озлобление спрѣме партията, искаме да изпждимъ шефа ѝ, виденъ шефъ отъ нашитѣ политически партии. Но, г. Теодоръ Теодоровъ — специално за туй вземамъ думата — ако има нѣщо, което да ми прави впечатление, то е, че ние създаваме единъ лошъ прецедентъ, много лошъ прецедентъ за провѣрката на изборитѣ, който прецедентъ, ми се чини, че нѣкога може да падне по-тежко на гърба на демократитѣ и народняцитѣ, ако наистина вие усвоите начина на дебатиране по провѣрката на изборитѣ, както г. Теодоровъ го усвои. Вие виждате, и менъ ми направи впечатление, че днесъ сж дошли нови телеграми отъ Казанлъкъ, въ които телеграми г. г. тютюнопродавцитѣ искатъ да дадатъ своитѣ показания по единъ алегиранъ фактъ въ контестацията, че се е раздавалъ тютюнъ. И ако ли се продължеха още нѣколко дена дебатитѣ, навѣрно, утрѣ, други день ще дойдатъ още телеграми, за да опровергаятъ извѣстни факти, които се алегирагъ въ контестацията. И какво прави г. Теодоровъ? Чете всички телеграми, днешъ, които цѣлятъ да установятъ, че извѣстни хора, посочени като свидѣтели, или като такива, които сж подкупвали въ изборитѣ, че тѣ не сж съществували, че то било лъжа, и то възъ основа на телеграмитѣ, които идатъ отъ тамъ. Въ какво се свежда въ краи на крайщата провѣрката на тоя изборъ? Свежда се къмъ туй, че една отъ заинтересованитѣ страни си прави анкетата прѣдъ народното прѣдставителство: тй изважда писмени доказателства, които могатъ да дойдатъ днесъ и утрѣ, за да ви убѣждава

въ вѣрността на своите твърдения. Но Беевъ има ли възможност да ви представи и той своите доказателства, че повечето от свидетелите тамъ говорятъ противното на фактите, които се алегираатъ? Има, г. г. народни представители. И въ какво, тогава, обръщаме проверката на избора? Едната от страните, която е по-опитна — нека го кажа — може да събира сега доказателства, да ви сезира съ тяхъ, за да може да влияе на вашата съвестъ, а она — да го кажа — глупакъ, неграмотникъ, както каза г. Теодоровъ, той стои тамъ и какво чака? Чака Народното събрание да каже: туй, което е казалъ, истина ли е или не. А други денъ, когато азъ съмъ избранъ тукъ, и има една контестация противъ мене, туй, което прави сега опозиционната партия, може да направи властта. Нема г. Теодоровъ не е такъвъ партизанинъ, по-голямъ отъ мене, за да знае, че азъ, като министъръ на вътрешните работи, ако искахъ, можехъ отъ три дена да събирамъ данни и телеграми, за да установя, че е истина противното на това, което говорятъ телеграмите?

Т. Теодоровъ: Не можете — да се разчекнете на думи, не сте въ състояние да докажете, че лъжата е истина.

Министъръ Н. Мушановъ: Вие да твърдите, че азъ не съмъ въ състояние да донеса 10—12 телеграми отъ тези хора! Ако ли, както по вашата логика, това е нагласено, толкова по-лесно може да бъде за властта да ви изирне отъ тукъ чрезъ нагласени телеграми.

Т. Теодоровъ: Не истински, а лъжовни работи ще установите съ такива нагласени телеграми.

Министъръ Н. Мушановъ: И ако азъ съ такива нагласени телеграми . . .

Н. Козаровъ: Не сж нагласени.

С. Савовъ: Скроени, тогава.

Прѣседателъ: Моля, г. Козаровъ.

Т. Теодоровъ: То се вижда, че не сж нагласени.

Министъръ Н. Мушановъ: Допуснете, че тая работа може да бъде: тя е много ясна. Защо споримъ за работи, които сж много очевидни? — И ако азъ днесъ ви представя тези телеграми, ако ви доставя 20 души свидетели, които могатъ писмено прѣдъ васъ да подкрѣпятъ заявлението си, че тия работи, въ които се обвиняватъ, сж истински, тогава какво ще стане? Вие ще рѣшите въпроса по съвестъ, въз основа на тези данни, които сж събрани? Не, тъй не трѣбва да става проверката, защото и самиятъ избирателенъ законъ има умъ и мисль и казва, че такива документи не могатъ да се лансиратъ и четатъ въ Народното събрание, а трѣбва да се проверятъ или отъ една анкетна комисия, както бѣше по-рано или отъ съдебенъ органъ, както казва сегашниятъ избирателенъ законъ. Ето защо, азъ пакъ казвамъ на г. Теодора Теодоровъ: начинътъ, по който той избра да дебатира тоя изборъ, е съвършено неудаченъ, той е опасенъ, и азъ, като министъръ на вътрешните работи, искахъ да обърна вниманието ви тукъ върху тая опасностъ отъ начина на дебатирание, който избра г. Теодоровъ.

К. Мирски: Това трѣбва да ви даде поводъ да корегирате избирателния законъ.

Министъръ Н. Мушановъ: И то е много вѣрно. Може-би, никакви частни документи, непроверени въ комисията, не трѣбва никога да се четатъ тукъ, защото какво правимъ ние тукъ въ този изборъ? Удоволствието, въз основа на което се дебатира най-много и което обърна съвестта на мнозина хора, не

е прочетено отъ докладчика прѣдъ васъ, г. г. народни представители.

Т. Теодоровъ: Защо не го прочете?

Министъръ Н. Мушановъ: Ами защото го е нѣмало.

Т. Теодоровъ: Ами кой е виноватъ?

Министъръ Н. Мушановъ: Вие сте виновати, защото не сте го дали.

Т. Теодоровъ: Ами отъ дѣ да знаемъ?

Министъръ Н. Мушановъ: Азъ съмъ много честитъ за себе си, че обръщамъ вниманието на този фактъ. Може да съмъ кривъ, но може да дойдатъ врѣмена, когато ще се потвърдятъ, може-би, моите думи.

Азъ пакъ свършвамъ на края съ думите: оставете настрана всичко, което се чете тукъ, г. г. народни представители; тези телеграми, дѣто еди-кой си свидетел ви казва: „Азъ не съмъ подкупвалъ“, защото това много лесно може да се каже; който е подкупвалъ, ще каже ли: „Азъ подкупвахъ?“ Тѣ сж тъй елементарни работи, че, ако поставите тоя въпросъ да се дебатира както въ процеса, азъ ще ви кажа, че той има правото да не говори, защото се самообвинява въ прѣстѣпление. Вие вървате на 1—2 свидетели, ами ако имате 50 души, отъ които само двама-трима ви казватъ това, какво значение има, ако вие поставите тоя въпросъ да се дебатира, както въ процеса? Ще трѣбва противникътъ ви да излѣзе съ данни, щомъ има 30 души свидетели, да ви доказва, че тѣ сж толкова достовѣрни, колкото и вашите, за да ви убѣди, че тѣ иматъ по-голяма доказателствена сила, за да опрѣдѣлятъ вашата съвестъ въ друга смисль. Азъ не съмъ искалъ да поставя избора на г. Гешова тъй и ви казахъ, ако това е вѣрно, смѣтнете прѣдъ вашата съвестъ, има ли значение тази работа за резултата на избора, дѣто г. Гешовъ е избранъ съ близо 8—900 гласа повече отъ тия на нашия кандидатъ. Този е съществениятъ въпросъ, по който ще се произнесете, и изборътъ ще се свърши.

Прѣседателъ: Има думата г. Инджовъ, който отстъпва реда си на г. Краева.

Отъ всички страни: Дайте малко отиди, г. прѣседателю.

Прѣседателъ: Моля, понеже г. Краевъ има думата втори пътъ, той ще говори само 15 минути.

А. Краевъ: (Отъ трибуната) Понеже азъ говорихъ по-рано, ще бѣда съвършено лакониченъ.

Прѣседателъ: Напомнямъ ви, г. Краевъ, че имате на разположение само 15 минути.

А. Краевъ: Зная правилника, г. прѣседателю, нѣма нужда да ми напомняте.

А. Екимовъ: Г. прѣседателю! Азъ се записахъ по-рано отъ г. Краева. Той е говорилъ.

Прѣседателъ: Азъ ви обяснихъ, г. Екимовъ, че г. Инджовъ отстъпва реда си на г. Краева.

Д. Мишевъ: За обяснение само?

Прѣседателъ: Да, за обяснение само.

А. Краевъ: Г. г. народни представители! Съжалявамъ, че злѣ е била разбрана мисльта ми, която изказахъ она денъ въ кратката, произнесена прѣдъ васъ, рѣчь въ полза на станалия въ Казанлъшката околия изборъ.

Азъ не отrescoхъ значението на фактитѣ, изложени въ контестацията; азъ не се явихъ тукъ закрилникъ на корупцията, чрѣзъ която се претендира да е билъ добитъ дадениятъ резултатъ; азъ казахъ, че не сме сигурни, нѣмаме достатъчни данни, за да придадемъ пълна достовѣрностъ на лицата и тѣхнитѣ увѣрениа, изложени въ контестацията, нито пъкъ сме гарантирани, че, ако отредимъ анкета, бихме могли да добиемъ очаквания отъ контестаторитѣ резултатъ. Азъ, обаче, привлѣкохъ просвѣтеното внимание на народното прѣдставителство върху пунктъ пети на чл. 49 отъ избирателния законъ и казахъ, че, ако съ съдебна присъда се установи, че чрѣзъ подкупъ г. Иванъ Евстатиевъ Гешовъ е добилъ депутатски мандатъ, по силата на закона, ipso jure, той ще изгуби този мандатъ.

Г. г. народни прѣдставители! Позволете ми да използвамъ случая, за да изкажа впечатлѣнието, което добихъ отъ рѣчта, що изслушахъ прѣди малко. Г. Теодоръ Теодоровъ едва-ли не третира членовѣтѣ на болшинството, като курдисани кукли, които иматъ отъ по-рано получена заповѣдь и които пристрастно, а не по убѣждението на своята съвѣсть, ще вотира въ казанлъшкия изборъ! Г. Теодоръ Теодоровъ като-че-ли искаше да каже, не, той имъ смѣлостта да го каже отъ тази трибуна, че правителството, ако не спре болшинството въ желанието на нѣкои да отреди анкета по този изборъ, губи моралното право да се явява като борецъ противъ корупцията въ страната, губи моралното право да иска съдѣйствието на почетната оппозиция въ тази борба. Съгласете се, уважаеми г. Теодоровъ, Вие отидохте много далечъ. Ако Вие претендирате да сте и въ дѣйствителностъ сте почетенъ човѣкъ, който се явявате тукъ, заявявате и искате да Вл вѣрваме, че Вие обективно, без-страстно, безпристрастно обсъждате фактитѣ и изказвате своето убѣждение, зачитайте и противника си! Не, у Васъ смѣстествува прѣдубѣждение, че въпросътъ е прѣдрѣшенъ въ нашитѣ интимни съзѣщания; че правителството желае, че неговото болшинство е нагласено непрѣменно, сойте же сойте, да анкетира избора на г. Гешова. — Вие, тогава, оскърбявате и правителството, и болшинството, и лично мене. Ами азъ Ви заявихъ онзи день, г. Теодоровъ, че въ палата срѣда въпросътъ не е обсъжданъ, не е прѣдрѣшаванъ: всѣки отъ членовѣтѣ на болшинството има пълна свобода на своето мислене, на мнѣнието си, на своята съвѣсть.

Д. Драгиевъ: Напомнямъ Ви чл. 15 отъ правилника.

Прѣдседателятъ: Моля, г. Драгиевъ, азъ имамъ часовникъ и зная, че втори пътъ има право да говори 15 минути.

Д. Драгиевъ: Само за лично обяснение.

А. Краевъ: Г. Теодоровъ каза — азъ ще свърша съ двѣ-три думи — г. Теодоровъ каза, че народняшката партия е силна въ Казанлъкъ — центра на прѣлесната розова долина въ България. Той изпусна изъ прѣдъ видъ, обаче, че въ тоя важенъ културенъ центъръ на България общинскиятъ съвѣтъ е въ рѣцѣтъ на социалъ-демократическата партия.

Т. Теодоровъ: Не е вѣрно: помощникъ-кметътъ и петъ души съвѣтници сж народняци.

А. Краевъ: Бозвелиевъ не е ли социалистъ?

Министъръ Н. Мушановъ: Въ коалиция сж.

А. Краевъ: А-а-а, въ коалиция — то е друга работа, не е важно. — Г. Теодоровъ питае: „Дѣ бѣше демократическата партия въ 1901 и 1903 г.?“ Ами ние бихме могли да попитае: дѣ бѣше народняшката

партия прѣвъ 1898 и даже въ 1894 г., прѣди изборитѣ?!

Т. Теодоровъ: Тя е много стара история.

А. Краевъ: Народната партия се роди, когато ние имаме властта. А демократическата партия окончателно се организира прѣвъ зимата на 1903 г., когато формулира своитѣ принципи, слѣдъ което от-всѣждѣ всичко младо, интеллигентно, безкористно и неопорочено се притече подъ вдигнатото отъ почтени рѣцѣ демократическо знаме. Прочее, недѣйте хули, недѣйте оскърбява.

Д. Мишевъ: Демократическата партия се организира много по-отрано, г. Краевъ.

А. Краевъ: Г-да! Ще свърша, като кажа, че добива правдоподобностъ подозрѣнието на единъ отъ нашитѣ другари оппозиционери, че тази контестація е нагласена, за да даде поводъ лесно да се опровергае, та да се защити народната партия. Но да оставимъ това. Азъ съмъ сигуренъ, че, ако дѣйствително народната партия е похарчила 5, 50, 100 хиляди лева, а кандидатътъ е г. Гешовъ, милионитѣ на когото г. Теодоровъ подхвърли тукъ, убѣденъ съмъ, че при една анкета народната партия е въ състояние да похарчи тройно количество, и срѣщу единъ свидѣтель да противопостави трима и да парализира анкетата!

Т. Теодоровъ: Ние сме неспособни да направимъ това.

А. Краевъ: Азъ не говоря лично за Васъ, а за членовѣтѣ на Вашата партия. Азъ зная какво раг excellence свързва толкова тѣсно съставнитѣ елементи на тая партия въ страната и зная на какви крайности сж способни нѣкои отъ членовѣтѣ на народната партия.

Б. Токевъ: Това е вѣрно.

А. Краевъ: Азъ съмъ водилъ борба противъ стамболовската тирания, и моятъ животъ никога не бѣше изложенъ на явенъ рискъ; обаче три пѣти отъ явна смъртъ се спасявахъ случайно въ врѣмето на вашето управление, г. Теодоровъ! (Ржкоплѣскане отъ мнозинството) Недѣйте ми позира!

Т. Теодоровъ: Това сега чувамъ. Добрѣ, че останахте живъ!

А. Краевъ: Е добрѣ, г. г. народни прѣдставители! Слѣдъ всичко това, което се каза тукъ, още повече се утвърждавамъ въ убѣждението, че ние, които по прѣвѣрката на изборитѣ се ограничаваме обективно да обсъждаме фактитѣ и доказателствата конкретно, не се абстрахираме, не разширяваме, не се вираме въ миналото или въ моралнитѣ качества на личноститѣ, нито въ моралната мощъ на тази или онази партия; сѣдимъ и се произнасяме по изборъ, а не по партии и за партии — дохождамъ още повече да се утвърди въ убѣждението си, г. г. народни прѣдставители, и повторно ви моля да отхвърлите идеята за нѣкаква анкета, да утвърдите избора, . . .

В. Милевъ: Анкета!

А. Краевъ: . . . да рѣшите да се утвърди изборътъ направо, безъ никаква анкета. Уважаеми г. Милевъ, въпрѣки почитанието, което имамъ къмъ Вашата личностъ, въпрѣки убѣждението ми, че Вашето мнѣние е искрено, еднакво, както е искрено и моето, както допушамъ, че е искрено и на мнозина почтени наши другари отъ оппозицията, азъ и Васъ моля да възприемете това мнѣние, за да не дадемъ възможностъ на оппозицията — главно на народната партия — още единъ пътъ да се изложи и да става прѣдметъ на такива обширни и злѣчни, безъ абсолютно никаква

полза за моралното повдигане на страната, прѣния.
(Ржкоплѣскане отъ мнозинството)

Прѣдседателъ: Давамъ 15 минути отидиъ.

(Слѣдъ отидиъ)

Прѣдседателъ: (Звъни) Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Манолъ Златановъ.

Понеже отсъствува, слѣдъ него има думата г. Никола Кжневъ.

Н. Кжневъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Повръщамъ се да говоря по този изборъ главно по това съображение, че както г. Стамболийски, тъй и г. Теодоровъ, или невѣрно сж схванали моятъ мисли, или пъкъ ги изопачаватъ. Дълженъ съмъ да ви дамъ нѣкои обяснения.

Прѣди всичко, обаче, дължа да подчертая своето голѣмо възмущение отъ онзи езикъ, който се държа тукъ отъ г. Теодорова. При първото си говорене още казахъ, че нѣма защо, при разискването въпроса за провъзгласяването на единъ изборъ, да вливаме една струя на раздражение, да си правимъ подмѣтания, да засѣгаме честта на избраника, да засѣгаме силата на тая или оная партия, защото тукъ не е нито „Нова-Америка“, нито пъкъ нѣкакъвъ салонъ, нито стѣга, дѣто могатъ да бждатъ третираны подобни въпроси и дѣто може да се държи такъвъ езикъ. Парламентътъ, казахъ ви, когато има да изпълнява своята обязаностъ, прѣдвидена въ чл. 125 отъ избирателния законъ, играе ролята на единъ съдъ съ съдебни заседатели, на единъ жури. Прочее, ние ще трѣбва да се ръководимъ отъ онзи же принципъ, отъ ония правила, отъ които се ръководи всѣки съдъ, когато има да разглежда извѣстно обвинение, съ което той е сезиранъ. Много ясно. И да се правятъ, слѣдователно, каквато и да било подмѣтания, да се засѣга съвѣстътъ, честта и достойнството било на отделенъ членъ на парламента, било на една група отъ парламента, е непростено, е недостойлно за единъ народенъ прѣдставителъ. Е добръ, г. Теодоровъ въ своето говорене, макаръ и отъ началото да ви е заявилъ тукъ — азъ отсъствувахъ — че ще се държи обективно, наруши една първа своя обязаностъ — да бжде коректенъ. Той ви държа една нота, той ви държа единъ езикъ, какъвто би могълъ да държи вънъ, на улицата; но тамъ ние не ще го оставимъ да държи този езикъ, ще го смъкнемъ и ще му докажемъ, че никому не е простено да оскърбява, ще му докажемъ, че този езикъ е езикъ на единъ човѣкъ, който не уважава своето лично достойнство. Защото само она може да оскърбява другитъ, който нѣма ясна прѣдстава за човѣшко достойнство; онзи, който има съзнание за своята честъ, скжии честта на другитъ. Е добръ, г. Теодоровъ нѣма съзнание за своята честъ, поради което той не скжнѣше и нашата честъ. Той говорѣше такива гадни и мерзки подмѣтания, които могатъ да се търпятъ само въ нашия демократически парламентъ; другъ парламентъ, друго болшинство, би го изгонило позорно отъ вашата срѣда, за да не злоупотребява повече съ нашето търпѣние. Трѣбва да разбере той, че ние, болшинството, изходяще отъ демократическата партия, сме дали достатъчно доказателства на зачитане правата на всѣки народенъ прѣдставителъ тукъ, въ парламента, на уважение личното достойнство на всѣки народенъ прѣдставителъ. Но, нека си вземе добра бѣлѣжка г. Теодоровъ, който сега дойде, че ние не ще позволимъ никому нито да ограничава нашитъ права, нито пъкъ да ни оскърбява. Чашата на търпѣнието ще се прѣпълни, г. Теодоровъ, и тогава трѣбва да разберете, че ние ще играемъ ролята на лица, които се самозащипаватъ. Ние имаме право и дългъ да реагираме противъ тѣзи мерзки инсинуации, които Вие хвърляте по адресъ на противницитъ си.

Т. Теодоровъ: Мерзки инсинуации можете да хвърляте само Вие!

Н. Кжневъ: Азъ ще Ви докажа, че по-недостоеенъ езикъ отъ онзи, що държахте Вие, не сме слушали. Ние се държимъ коректно, Вие ни прѣсичате, Вие ни оскърбявате, Вие си позволите да наречете нашия другаръ г. Милевъ подлецъ, и помнете, че ще се сгромоляса върху вашата глава нашето негодуване, и тогава оплаквайте се, ако щете и на Господа.

Т. Теодоровъ: Добръ, то ще прави честъ на българската камара и на васъ.

Н. Кжневъ: Прави честъ на всѣка камара.

Т. Теодоровъ: Ако си позволите да клеветите, съ това име ще нарека и Васъ.

Н. Кжневъ: Ако ме наречете, азъ ще кажа, че Вие сте най-голѣмиятъ подлецъ — долна личностъ. (Ржкоплѣскане отъ мнозинството)

Т. Теодоровъ: Ако азъ анонимно клеветя, ще имате право да ме наречете.

Н. Кжневъ: Азъ моля г. прѣдседателя да му даде да разбере, че той е въ парламентъ, а не въ народнишко събрание.

Т. Теодоровъ: Азъ това знаа.

Н. Кжневъ: Стига буйствувате, г-не!

Прѣдседателъ: Моля продължавайте, г. Кжневъ.

Н. Кжневъ: И тъй, ликвидирахъ съ онѣзи недостойлни подмѣтания, които почитаниятъ — ще кажа сега — г. Теодоровъ правѣше.

Т. Теодоровъ: Азъ ще Ви говоря за онѣй исково прошение, съ което Ви искатъ 835 л., които Вие сте обѣщали за избора, защото азъ го имамъ на рѣка, макаръ че не Ви го прочетохъ.

Прѣдседателъ: Моля Ви се, г. Теодоровъ, не смущавайте Събранието, не изчерпвайте неговото търпѣние. Всички имаха добрината да Ви изслушатъ.

Т. Теодоровъ: Азъ го моля да отговори на това. Инсинуации не права, но цитирамъ единъ фактъ и искамъ да ми отговори. Който ще ми чете моралъ, самъ трѣбва да го има. (Глътка)

Н. Кжневъ: Моля, тишина, г-да! Крайно благодаря на г. Теодорова, дѣто ми дава поводъ да отбѣсна една мерзка измислица, съчинена отъ стамболовиститъ.

Прѣдседателъ: Г. Кжневъ! Имайте прѣдъ видъ, че можете да говорите само 15 минути.

Н. Кжневъ: Искамъ да отговоря, защото той ме оскърби.

Прѣдседателъ: По другъ случай ще му отговорите.

Н. Кжневъ: По този случай ще му отговоря. Моля Ви се, г. прѣдседателю, той ме оскърби, и азъ трѣбва да кажа двѣ думи. — Вѣрнѣ е фактътъ, че една стамболовистка котерийка е нагласила срѣщу мене въ мое отсъствие единъ процесъ, който не е рѣшонъ. Да ви кажа работата. Нѣкой си Ненко Узунновъ въ Каварна, подбутнатъ отъ стамболовиститъ, които толкова обичамъ, колкото и народняцитъ, нагласилъ едно дѣло въ смисълъ, че Кжневъ да въ заподѣлъ да се черпи. Това е безчестна лъжа. И когато

сега, прѣди нѣколко дена, отидохъ въ Каварна, видѣхъ Ненка Узуновъ и го запитахъ, той се изчерви и каза: „Азъ ще си оттегля процеса“. Не желая да го оттегли, искамъ да се гледа, за да Ви докажа, г. Теодоровъ, че Вие не ще намѣрите ни най-малко петно на моята дѣйностъ и на онази на демократическата партия. Азъ ще Ви дамъ доказателство, какъ е това нагласено. Минавамъ.

Т. Теодоровъ: Той не е стамболовистъ, а е демократъ.

Н. Кжневъ: Ненко Узуновъ, ханджията, е стамболовистъ. Азъ бѣхъ въ неговия ханъ, когато се произвеждаше допълнителниятъ изборъ.

Т. Теодоровъ: Да, ама се посочва въ контекстацията.

Прѣдседателъ: Г. Теодоровъ! Оставете оратора да се изкаже.

Н. Кжневъ: И тѣй, г-да, да мина къмъ другия въпросъ, и веднага атмосферата ще се промѣни.

Г. Теодоровъ, както и другитѣ господа, които се противопоставиха на искането ми да се анкетира изборътъ въ Казанлъшката околия,...

Т. Теодоровъ: Защо му се дава думата два пѣти, г. прѣдседателю?

Прѣдседателъ: За обяснение.

Т. Теодоровъ: И азъ искамъ думата за лично обяснение; моля, запишете ме.

Прѣдседателъ: Въ правилника е казано, че думата се дава втори пѣтъ за лично обяснение или пояснение.

Т. Теодоровъ: Азъ моля да ме запишете за лично обяснение и пояснение и да ми дадете думата, както я дадохте вече на г. Краева и сега на г. Кжнева.

Прѣдседателъ: Продължавайте, г. Кжневъ.

Н. Кжневъ: Какъ ще продължавамъ, когато Вие оставяте да ме прѣкъсватъ? — И тѣй, г-да, дължа да ви спомна онова, що азъ казахъ въ двѣ-три мисли, за да се разберемъ, защото по всичко се вижда, че или нѣкои не ме разбиратъ — азъ говоря за г. Теодорова — или, разбирайки ме, желаятъ да дѣйствуватъ по начинъ угоденъ тѣмъ. Трѣбва да констатирамъ, че отъ освобождението на България до днесъ отъ справката, която правихъ въ дневницитѣ, не намѣрихъ установени правила или установена парламентарна практика по въпроса: какво има да върши Народното събрание, когато провѣрва изборитѣ, или, както се изразяватъ писателитѣ по парламентарно право, какво е естеството и какви сж прѣдѣлитѣ на властѣта на парламента, когато той дѣйствува по провѣрката на изборитѣ. У насъ този въпросъ се е разрѣшавалъ по единъ примитивенъ начинъ, безъ никакви установени правила — всѣки е дѣйствувалъ тѣй, както е намиралъ за добръ. За-вчера, като взехъ думата, нѣмахъ намѣрение да атакувамъ избора на г. Гешова; моята главна мисль бѣше тази: врѣме е вече нашиятъ младъ парламентъ да си уясни своитѣ обязанности и права, когато дѣйствува по провѣрка на изборитѣ. Съ други думи, да създаде правила за оная процедура, която френцитѣ наричатъ *vérification des pouvoirs*.

Т. Теодоровъ: Et des élections.

Н. Кжневъ: Като констатирахъ, че българскиятъ парламентаренъ животъ не ни е далъ никакъвъ критерий, никакъвъ аршинъ, никакъви указания, никаква процедура, която трѣбва да слѣдва този сѣдъ съ сѣдебни заседатели, защото всѣки сѣдъ трѣбва да има една процедура, обърнахъ се къмъ чуждитѣ парламентарни практики. Справихъ се въ *Pandectes françaises*, Жюль Пудра и Еженъ Пиеръ, които третиратъ въпроса не само теоретически, но и на основание на практиката. Ориентирахъ се, доколкото можахъ, и излѣзохъ прѣдъ васъ не съ свой собственъ възгледъ, защото мѣчно е човѣкъ да има свой собственъ възгледъ по тѣзи въпроси, а излѣзохъ прѣдъ васъ съ възгледитѣ на чуждитѣ парламенти — австрийски, английски, френски и пр. — и ви молихъ да възприемете вие тази же процедура, сжщитѣ же правила, които сж възприели старитѣ парламенти, защото България е вчера родена, ние не познаваме маса въпроси. Какво ви молихъ азъ, какво, по-добръ, ви съобщихъ? Азъ по-скоро играехъ прѣдъ васъ ролята на единъ съобщителъ, отколкото на човѣкъ, който изказва свои лични възгледи. Казахъ ви така: практиката на френския и на други парламенти тѣй разрѣшава въпроса за прѣдѣлитѣ на властѣта на парламента. Позволете ми, г-да, отъ всички политически партии, да ви спомена или, по-добръ, да ви цитувамъ двѣ думи.

Прѣдседателъ: Моля Ви, г. Кжневъ, 15 минути минаха.

Н. Кжневъ: Ще свърша. Нѣма врѣда отъ туй, че 5—10 минути повече съмъ приказвалъ.

Т. Теодоровъ: Има врѣда, защото сме гладни.

Н. Кжневъ: Въ *Traité de droit politique, électoral et parlementaire* отъ Пиера, стр. 356, ще намѣрите слѣдующето, г. Теодоровъ, въ прѣводъ: (Чете) „Правото на камарата, когато тя има да се произнася по валидността на избора, се заключава въ слѣдующето: първо, камарата трѣбва да провѣри, е ли избираемъ прогласениятъ кандидатъ; второ, трѣбва да провѣри, има ли морална стойностъ произведениятъ изборъ, и трето, получилъ ли е кандидатътъ най-много гласове“.

Т. Теодоровъ: Вие и вчера казахте това.

Н. Кжневъ: Но трѣбва да ви го напомня, затуй, защото тукъ се говори съ часове по работи, които не сж отъ компетентността на нашия парламентъ.

А. Димитровъ: За повторение дава ли се думата, г. прѣдседателю?

Д. Драгиевъ: Ние не искаме да слѣзе г. Кжневъ отъ трибуната, нека той продължава, но съобразно съ правилника.

Прѣдседателъ: Не може да продължава съобразно съ правилника, щомъ го прѣкъсватъ.

Н. Сидеровъ: И азъ желая г. Кжневъ да говори, защото той изглежда да бѣде интересенъ и полезенъ съ туй, което ще каже; но чл. 15 отъ правилника не позволява да продължава.

Прѣдседателъ: Г. Сидеровъ! Азъ не съмъ по-малко отъ Васъ чувствителенъ въ изпълнение волята на Събранието, написана въ правилника. Гледамъ на часовника и ще спра г. Кжнева, когато той наруши правилника.

Д. Драгиевъ: Ние само напомняме.

К. Мирски: Вие не стоите на правилника.

Н. Кжневъ: Ще свърша, но извадете минутитъ на прѣкъсванията, г. прѣдседателю. (Глъчка) Моля Ви се, г. прѣдседателю, извадете минутитъ на прѣкъсванията, за да свърша. (Глъчка) Азъ мисля, че правилникътъ трѣбва да се тълкува разумно, а не буквално. Заявявамъ, че г. прѣдседателътъ прилага буквата на правилника.

Г. Гроздановъ: Не е кривъ той, а сж криви тѣзи, които прѣсичатъ. (Глъчката продължава)

Н. Кжневъ: Но той три пѣти ми напомня правилника.

Прѣдседателътъ: Г. Кжневъ! Азъ Ви моля да уважавате най-високата воля въ туй събрание — правилника.

Н. Кжневъ: Да, но азъ Ви моля да кажете на господата да не ме прѣкъсватъ, защото Вие не смѣтате минутитъ на прѣкъсването. Азъ въ 10 минути щѣхъ да свърша.

Прѣдседателътъ: Моля, г. Кжневъ! На основание правилника, отнемамъ Ви думата.

Н. Кжневъ: Добрѣ, и азъ ще се подчиня веднага, но дължа да протестирамъ противъ този начинъ на дѣйствиe. Той не е парламентаренъ, а е полицейски, г. прѣдседателю. Съ подобно тълкуване правилника, Вие можете да ръководите полицейско събрание, а не това — демократическото.

Прѣдседателътъ: Азъ Ви моля да се въздържате.

Н. Кжневъ: Нѣма какво да ме молите. Азъ съмъ народенъ прѣдставителъ, и Вие не можете да ми заповѣдате. (Разсърденъ слиза отъ трибуната и напуска залата)

Прѣдседателътъ: Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи.

Министъръ Н. Мушановъ: Г. г. народни прѣдставители! Правилникътъ има смисълъ, но менъ ми се чини, че не искаме да го разберемъ.

Думата, се дава на народния прѣдставителъ за пояснение, защото той трѣбва да мълчи, когато неговиятъ противникъ говори. Когато вие правите тѣй, че всѣки, който говори, се прѣкъсва, вие изключвате правото на човѣка да даде пояснението си. И сега, г. Сидеровъ и г. Драгиевъ, вие прѣкъсвахте човѣка, 15 минути минаха, и го лишавате отъ правото да се изкаже. Г. Теодоровъ онзи день правилно се оплака.

Г. Теодоровъ: И мене постоянно ме прѣкъсваха Вашитѣ приятели.

Министъръ Н. Мушановъ: И заради туй, г. Теодоровъ, става два пѣти, какъ г. прѣдседателътъ Ви остави да говорите по 15 минути.

М. Златановъ: Моля, г. прѣдседателю, азъ съмъ записанъ прѣди г. Кжнева. Искамъ да си кажа пробата. Казаха ми, че той искалъ думата за лично обяснение. Азъ желая, понеже съмъ на друго мнѣние, да говоря слѣдъ като го изслушамъ. Искамъ думата, ще говоря не десетъ, а само осемъ минути. Какъвъ правилникъ позволява да се издѣбне депутатътъ, който е казалъ прѣдъ други депутати, че ще говори противъ?

Министъръ Н. Мушановъ: Г. прѣдседателю! Моля, дайте думата на онзи, който слѣдва по редъ, защото тѣзи работи не могатъ да ставатъ въ единъ парламентъ. Трѣбва да бждете тукъ, като сте искали думата.

М. Златановъ: Азъ бѣхъ при г. прѣдседателя и му казахъ, че ще говоря. И понеже г. Кжневъ искаше да даде лични обяснения, искахъ да ги даде прѣди мене, да ги чуя, защото ще говоря противъ неговия възгледъ.

Прѣдседателътъ: Г. Златановъ! Азъ не мога да постѣпя иначе.

М. Златановъ: Вие имате депутатъ, който ще прѣдложи прѣкращение на дебатитѣ.

Прѣдседателътъ: Г. Златановъ! Съ викане не става нищо.

Г. г. народни прѣдставители! Или трѣбва да се изтълпява правилникътъ, или не е възможно да се водятъ дебатитѣ. Азъ викахъ г. Златанова — вие бѣхте свидѣтели — но той отсъствуваше. Подиръ него слѣдваше г. Кжневъ, и понеже той отказва да говори повече, има думата г. Екимовъ.

А. Екимовъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Въ нѣколко засѣдания наредъ, ние имаме търпѣнието да слушае дебатитѣ по избора на нашия другаръ, народенъ прѣдставителъ г. Иванъ Евстатиевъ Гешовъ. Нѣкои отъ г. г. ораторитѣ се изказаха, че ние трѣбва да имаме прѣдъ видъ личността на народния прѣдставителъ, върху избора на когото трѣбва да се произнасяме, както и неговото положение въ една политическа партия, и само по тѣзи съображения трѣбвало да го утвърдимъ. Други отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които имаха честта да говорятъ отъ тази трибуна, се произнесоха, че ние трѣбвало да утвърдимъ избора, даже и ако той не е редовенъ, само затова, за да не се каже, че отъ високото мѣсто ни е дадено да разберемъ, че този изборъ трѣбва да се касира. Ще ми позволите да не одобря всички тѣзи нѣща и да ви кажа, че слѣдъ два дена азъ бихъ могълъ да ви кажа даже, че ние трѣбва да касираме избора, за да не кажатъ, че отъ високото мѣсто ни е заповѣдано да го утвърдимъ, защото г. Гешовъ имъ честта да бжде приетъ отъ двореца. Прочее, азъ мисля, че ние при разрѣшението на въпроса, да-ли да утвърдимъ или не избора на единъ народенъ прѣдставителъ, не можемъ по никой начинъ да се водимъ отъ такива или тѣмъ подобни съображения. За насъ всѣки единъ народенъ прѣдставителъ е еднакъвъ, и неговитѣ качества могатъ да опрѣдѣлятъ само лицата, които сж го кандидатирали въ избора.

Ще дойда сега върху самата контестация. Азъ намирамъ, че контестацията е несерioзна затова, защото тя може-би да съдържа нѣкои важни факти, но, ако ние я приемемъ за сериозна, ние ще издадемъ единъ лошъ атестатъ за всички избиратели отъ Казанлъшката околия, именно, че тѣ сж изпаднали до туй дередже, че, когато се борятъ деветъ политически партии, въ лицето на своитѣ най-видни политически застъпници, оставатъ да подаватъ до българския парламентъ контестация единъ изпѣденъ чиновникъ и единъ турчинъ. Тази контестация е несериозна, още и затова, защото вие още отъ началото ѝ ще видите, че това не може да го пише единъ сериозенъ човѣкъ. Казва се, че ще се изброяватъ факти, които съставлявали само една хилядна частъ отъ това, което е извършено. Това е смѣшно, защото се казва, че само въ едно село сж заклани десетъ овни; значи, всичко сж заклани десетъ хиляди овни, защото десетъ е една хилядна частъ отъ десетъ хиляди.

Относително въпроса, да-ли да се касира изборът или да се утвърди, азъ очаквахъ отъ двучасовата рѣчь на г. Теодорова да чуя мотиви, съ които да ни разубѣди отъ рѣшението, което ние сме взели, именно да не утвърдимъ избора, а да го анкетираме, защото на 1 ноемврий г. Теодоровъ тукъ, въ заседанието, удари съ юмрукъ на трибуната и каза: „Анкетирайте избора!“ Вижда се, че г. Драгиевъ е далъ добъръ съветъ на г. Теодорова, защото когато се анкетира единъ изборъ, може-би, по вина на кандидата, който се избира, ще изпъкнатъ некрасиви работи и ще се опорочи изборътъ. Г. Теодоровъ въ цѣла двучасова рѣчь, вмѣсто да настоява на това, ви анализира цѣлата контестация, изтъкна ви купъ данни, за да ви убѣди, че изборътъ е правиленъ и редовенъ и че ние трѣбва да го утвърдимъ. Той настояваше на туй нѣщо, и азъ ще моля г. г. народнитѣ представители да утвърдятъ избора, не за друго, а затуй, защото отъ даннитѣ, които се намиратъ въ контестацията, ние не можемъ напълно да се убѣдимъ, че има такова опорочване на избора, което да даде възможност да се анкетира или касира той.

И понеже вѣрвамъ, че по този въпросъ вече сме доста освѣтлени и че има да се вършатъ още други работи, за които трѣбва да губимъ часоветъ си въ заседания, то азъ правя предложение да се прекратятъ дебатитѣ.

Обажда въ се: А-а-а!

Председателъ: Понеже има предложение за прекращение на дебатитѣ, моля ония отъ г. г. народнитѣ представители, които сж съгласни да се прекратятъ дебатитѣ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приема се.

Т. Теодоровъ: Малцинство бѣше.

И. Гешовъ: Менѣ нѣма ли да дадете думата?

Председателъ: Г. Гешовъ! Не мога да ви дамъ думата, защото дебатитѣ сж прекратени.

Обажда въ се: А-а-а!

А. Димитровъ: Това е чисто по демократически!

Председателъ: Това не зависи отъ мене, а зависи отъ правилника, който е законъ надъ законитѣ, както казвахъ и на г. Теодорова. Ако ние ми посочите, че азъ нарушавамъ правилника, като не давамъ думата слѣдъ прекращение на дебатитѣ, азъ ще призная грѣшката; но понеже подобно нѣщо не можете да докажете, менѣ ми се вижда, че ще направя насилие върху този законъ надъ законитѣ.

Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи.

Министъръ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Ако е станало даже грѣшка да се не допусне г. Гешовъ да говори, Народното събрание е властно сега да гласува да допусне да говори г. Гешовъ и да се смѣта, че дебатитѣ сж прекратени; но на г. Гешова непрѣмѣнно трѣбва да се даде думата.

Г. Гроздановъ: Чл. 103 отъ правилника не позволява, г. министре!

Т. Теодоровъ: Искамъ да кажа двѣ думи по този въпросъ.

Председателъ: Наистина, случаятъ е изключителенъ. Съзнавамъ, че трѣбва да се даде думата на г. Гешова, защото казвамъ, изключително е положението, въ което той сега се намира; обаче, такова

изключение въ правилника не е прѣдвидѣно и, ако Събранието иска да даде такова тълкуване, азъ нѣма да бѣда противъ.

А. Христовъ: Правя предложение да се даде думата на г. Гешова.

Министъръ Н. Мушановъ: Чакайте, бе джанъмъ! Ние го направихме прѣди Васъ.

Председателъ: Има предложение да се даде, като изключение, думата на народния представителъ г. Гешовъ. Който е съгласенъ, моля, да си вдигне ржката. (Мнозинство) Събранието приема. Има думата г. Гешовъ.

И. Гешовъ: Г. г. народни представители! Благодаря ви, прѣди всичко, че ми дадохте възможност да кажа само нѣколко думи по тоя изборъ. Азъ нѣма да злоупотрѣбя съ вашата добрина, ще кажа дѣйствително само нѣколко думи.

И прѣди всичко, г. г. народни представители, отегчителнитѣ дебати станали и скжното врѣме прѣкарано при тѣзи дебати ще се изкупятъ напълно, ако отъ тѣхъ ние извлѣчемъ единъ-два урока. Първиятъ урокъ е, че тая практика, която ние досега слѣдваме по изборитѣ, не е добра. Скжното врѣме на народнитѣ представители се употребява въ разни страстни нападки на една партия върху друга, никаква полезна работа не се върши.

Нѣкомъ отъ мнозинството: На г. Теодорова посочете това.

И. Гешовъ: Моля, г-да, ако е думата за г. Теодорова, ще ви напомня, че завчера до отидна дебатитѣ отиваха доста тихо; г. Милевъ, за жалостъ, внесе въ тѣхъ оная струя на страстностъ, която виждате да се продължава и до днесъ. Но, както и да е, азъ казвамъ, че дѣйствително скжното врѣме ще се изкупи, ако можемъ да изнесемъ единъ-два урока. Първиятъ урокъ е, да-ли не ще бѣде по-добъръ да дадемъ провѣрката на изборитѣ, както това става въ други страни, както става въ Англия, както ставаше едно врѣме въ Източна-Румелия, на сѣдебната властъ, дѣто можемъ да имаме всичкитѣ граници, че едно безпристрастно правосѣдие ще рѣшава, да-ли изборътъ е правиленъ или не. Това, разбира се, сега не може да бѣде прѣдметъ на разискване, и азъ само мимоходомъ го подхвърлямъ. Другиятъ урокъ, който можемъ да извлѣчемъ отъ тѣзи дебати, той е, че нашиятъ избирателенъ законъ и нашиятъ правилникъ съдържатъ много празнини, които непрѣмѣнно трѣбва да се попълнятъ. Азъ нѣма да се простирамъ и върху тоя въпросъ, но ще ви напомня само онова, което г. министъръ Мушановъ повдигна и завчера и днесъ, а именно, че не трѣбвало тукъ да се четатъ нови документи по избора. Но, г. министре, ако нови документи не трѣбва да се четатъ, тогава и нови обвинения не трѣбва да се хвърлятъ. Днесъ Вие особено въразихте на г. Теодорова, защо да чете тия депешы отъ тютюнофабрикантитѣ по обвиненията, подхвърлени завчера отъ г. Милева, че всичкитѣ тютюнъ въ Казанлъкъ билъ изкупенъ. Това обвинение, разбира се, ние трѣбваше да отблъснемъ. Какъ друго-яче? Голословно ли, както г. Милевъ го хвърли? Менѣ ми се струва, че не е достойно за Събранието тѣй голословно обвинения да се хвърлятъ и голословно да се отблъсватъ. Г. Козаревъ, който отпреди тая депеша до казанлъшкитѣ тютюнофабриканти, помисли, че добръ ще бѣде за освѣтление на Народното събрание да изпрати една телеграма и да ги помоли да отговорятъ, фактъ ли е това или не, и г. Теодоровъ не направи погрѣшка, като прочете отговора имъ. Казвате, че това не ставало, че това не трѣбвало да става. Съгласете се,

г-да, че трѣбва или въ правилника или въ нашия избирателен законъ да прѣдвидимъ тия работи единъ пътъ завинаги, та да се избавимъ отъ тѣзи недостойни прѣнния по провѣрката на изборитѣ.

Завчера г. министъръ Мушановъ, като стана, за да направи нѣколко бѣлѣжки въ отговоръ на г. Димчева, забѣлѣжи, че кабинетътъ, въ който той съставя частъ, никога не е вземалъ участие въ дебатирането на тѣзи избори, да се произнася, да-ли трѣбва да се утвърди единъ изборъ или не. Съжалявамъ, че по тази точка трѣбва да опровергая г. Мушанова, защото въ 1908 г., при провѣрката на изборитѣ, често тогавашниятъ министъръ на вътрѣшнитѣ работи вземаше участие и даваше мнѣнието си, кои избори трѣбва да се утвърдятъ и кои да се анкетиратъ. После ще имамъ случай за единъ отъ тѣзи избори да ви цитирамъ неговитѣ думи. Та въ дадения случай, за казанлъшкия изборъ, г. министъръ Мушановъ, като казва, че никогашъ министерството не се е произнасяло, не ни казва това, което е вѣрно, а освѣнъ това, отъ тона на неговитѣ бѣлѣжки и завчера и днесъ, като-че-ли това заключение всѣки народенъ прѣдставителъ си вадѣше, че кабинетътъ е рѣшилъ да се анкетира тоя изборъ.

Отъ мнозинството: А-а-а! Напротивъ.

И. Гешовъ: Г-да! Съгласете се, че днесъ особено възраженията му противъ прочитането на тѣзи документи, които сега слушамъ, че г. Теодоровъ не ги билъ и челъ клонѣха татъкъ, като-че-ли министерството не иска да се утвърди този изборъ, а иска да се анкетира. Анкетирайте го, г-да! Както каза и г. Теодоровъ, ние не сме противъ анкетата на избора, и ако азъ станяхъ да кажа нѣколко думи, станяхъ прѣди всичко, за да изкажа моето възмущение отъ тѣзи обвинения, които се хвърлятъ въ тая голословна контестація, и да ви кажа, че не само азъ — всички знаете, че азъ не съмъ билъ въ Казанлъкъ — не съмъ далъ подкупни, но строго съмъ запрѣтилъ и на моитѣ приятели да прибѣгватъ до такива срѣдства. И, г-да, това го направихъ не само, защото най-елементарната честностъ го изисква, защото не съмъ азъ, който бихъ желалъ въ България съ подкупни да се избирамъ, не само защото моето минало ви доказва, че никога не съмъ прибѣгвалъ до подкупни — толкозъ пѣти съмъ се избиралъ, имало ли е контестации, че моитѣ приятели сж употребявали подкупни за моитѣ избори? — казвамъ, не само затова, но и защото азъ трѣбва да съмъ глупавъ, идиотъ, да давамъ пари при сегашната система на тайно гласоподаване. Ами, г-да, кой гарантира, че тѣзи пари, които се даватъ за гласуване, дѣйствително ще помогнатъ да се гласува за мене? Сега, както знаете, гласоподаването е абсолютно скрито, абсолютно тайно. На-ли тѣй? Както завчера г. Кжневъ казваше, сега вече не може, сега вече е странно даже да се говори за подкупничество при тази система на гласоподаване. Има подкупни въ страни като Унгария, дѣто има явно гласоподаване, а въ страни съ тайно гласоподаване, почти никога не може да се докаже, че подкупътъ е дѣйствително повлиялъ и че, слѣдователно, трѣбва да се касира изборътъ.

Сега, подиръ като имате изявлението на покойния и непрѣжалимъ въ нѣкои отношения Каравеловъ, че опозиционнитѣ депутати сж скѣпа стока и че не трѣбва тѣй лесно да ги жертвувате, подиръ като имате тоя неговъ свѣтъ тукъ, болшинството — азъ нѣма да говоря за васъ, г-да отъ болшинството — но болшинството отъ комисията, и нѣкои оратори искатъ анкетирането на този изборъ и, както чухте отъ г. Кжнева, искатъ тази анкета, за да се установи единъ пътъ за всѣкогашъ доктрината. И той ви цитира, какви сж били правата на Народнитѣ събрания по провѣрката на изборитѣ въ странство. Той ви цитира всичко, г-да, но не ви цитира това, което

тамъ е установено относително анкетата на изборитѣ. Азъ ще ви цитирамъ това нѣщо. Азъ го намѣрихъ въ единъ юридически сборникъ, твърдѣ цѣненъ и по-новъ отъ ония, отъ които г. Кжневъ ви цитира, а именно отъ Répertoire général du droit français, tome XIX, стр. 907 на Fuzier-Herman. Въ това съчинение, въ тоя сборникъ, който се издаде прѣди десетина години, има една дълга глава по провѣрката на изборитѣ и въ нея е казано, че практиката на френския парламентъ е: (Чете) „L'enquête, retardant pour longtemps la solution à intervenir, n'est accueillie que si elle est absolument nécessaire; il faut que les faits allégués soient précis, pertinents, probants ou appuyés d'un commencement de preuve; il faut que, s'ils sont prouvés, ils entraînent l'invalidation du candidat proclamé“. На български: „Тѣй като анкетата закѣнѣва разрѣшенето на въпроса за избора, тя не се приема, освѣнъ ако е абсолютно нужна. Трѣбва алегиранитѣ факти да бѣдатъ точни, дѣлни, убѣдителни или подкрѣпени отъ едно начало на доказателство; трѣбва, ако сж доказани, да повличатъ инвалидирането на прогласения кандидатъ“. Г. г. народни прѣдставители! Имаме ли такива факти въ тая контестація? Менѣ ми се струва, че ще ме освободите отъ нуждата да говоря азъ по тѣхъ, слѣдъ като толкозъ народни прѣдставители говориха и не само измежду моитѣ приятели, а и измежду васъ, г-да членове на болшинството.

Въ това отношение, г. г. народни прѣдставители, вие вече имате не само една практика, но имате, може да се каже, и една доктрина, дадена отъ бившия министъръ на вътрѣшнитѣ работи г. Такевъ. При провѣрката на бѣлоградчишкия изборъ, прѣди двѣ години, г. Такевъ, като е говорилъ по дадената за него контестація, е казалъ: (Чете) „Никаква честъ не прави на този, който, като види едно прѣстѣпление, крие го, прѣди да види какъвъ ще бѣде резултатътъ на избора, и само когато вижда, че пропадла, тогава прави контестація“. И слѣдъ като е казалъ тия думи по бѣлоградчишкия изборъ, той е прѣдложилъ да го утвърдите. Сега ще кажете: „Като вие сте толкозъ сигуренъ, че анкетата нѣма да ви поврѣди, защо не искате анкета?“ Казахъ и повтарямъ, че азъ не съмъ противъ анкетата, но, прѣди да я гласувате, позволете ми да ви цитирамъ и това, което г. Малиновъ е казалъ въ 1901 г. по тия анкети. Дебатираше се тогава изборътъ на Царибродската околия; имаше дадена контестація, подписана отъ 528 избиратели, които контестираха избора на г. Теодорова, който бѣше спечелилъ тоя изборъ съ 54 гласа.

Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Съ 53 гласа.

И. Гешовъ: Или съ 53. — Г. Малиновъ, като е говорилъ тогава за подкупа и като е намекналъ на думитѣ на нѣкои отъ ораторитѣ, че самъ г. Теодоровъ трѣбва да излѣзе и да иска анкета, казалъ е слѣднитѣ думи: че не разбира да се губи врѣмето на народното прѣдставителство, на Народното събрание съ такива анкети, ако нѣкои отъ самитѣ тия избрани, на които изборътъ се иска да се анкетира, поискатъ анкета. (Чете) „Народното събрание — казалъ г. Малиновъ — има право да имъ каже: г-да! За вапитѣ лични дертове, за вапитѣ лични амбиции и за вапата докачена честъ вие можете да искате удовлетворение, а не да разтакате пѣло Народно събрание, вмѣсто да се занимава съ по-сериозна работа, да внася вашия изборъ, да-ли има основание за анкета, и втори пътъ — какво е констатираа анкетата; вмѣсто да върши тия работи, за които сж ни пратили избирателитѣ, да се занимаваме съ безкрайна провѣрка на изборитѣ. Миналата сесия похарчихме 1/4 отъ врѣмето, та е желателно да не правимъ сега така, и по тоя начинъ ще оправдаемъ довѣрието на избирателитѣ си“.

И подиръ тия думи, г-да, азъ оставямъ вамъ да рѣшите въпроса, трѣбва ли да се анкетира казанлъшкиятъ изборъ или не. Ако рѣшите, че трѣбва да се анкетира, бждете увѣрени, че не съмъ цито азъ, нито моитѣ приятели, които ще загубятъ отъ това.

Прѣседателъ: Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи.

Министъръ Н. Мушановъ: Г. г. народни прѣдставители! Г. Гешовъ лансира едно тежко обвинение спрѣмо менъ лично, както и спрѣмо кабинета. Г. Гешовъ като че-ли иска да каже, какво азъ специално по провѣрката на неговия изборъ правя изключение отъ традицията, която ние имаме като кабинетъ, да не даваме мнѣние за утвърждение или касиране на изборитѣ. Той каза, че г. Такевъ вече въ нѣколко случаи, въ миналитѣ сесии, отъ името на кабинета е говорилъ, да се касира ли, да се утвърди ли, или да се анкетира извѣстенъ изборъ. Г. Гешовъ, поне откогато е въ Народното събрание, бѣше тукъ, и той видѣ какъ ние се държахме по дебатитѣ за провѣрка избора на г. Сарафова. Тамъ азъ сжщо не дадохъ, отъ името на кабинета, мнѣние за утвърждението или касирането на избора. Азъ говорихъ върху фактитѣ и върху извѣстни тълкувания на закона. Това направихъ и сега, г. Гешовъ. И, напротивъ, всѣки единъ измежду вашата срѣда, който искрено сѣди, ще види, че азъ изказахъ много дебело моето мнѣние, защото казахъ: ваша длъжностъ е, г. г. народни прѣдставители, ако се даже убѣдите, че има такава корупция, да се попитате: тя може ли да има влияние за резултата на избора, когато г. Гешовъ има 900 гласа повече отъ другия кандидатъ? Ами че това бѣше много очевидна работа. Но, г. г. народни прѣдставители, азъ бихъ желалъ да направя грѣхъ спрѣмо себе си и спрѣмо кабинета, който азъ прѣдставлявамъ въ този случай, бихъ желалъ, казвамъ, да направя грѣхъ, само да не остане обвинението, което прави единъ човѣкъ, като г. Гешова, на мене лично и на кабинета, че ние желаемъ да се анкетира неговиятъ изборъ. Заради туй азъ ще направя сега изключение, и моля болшинството да утвърди избора на г. Гешова.

Нѣкой отъ мнозинството: Нѣма да го утвърдимъ. (Вълнение)

Прѣседателъ: Д-ръ П. Ораховацъ.

Н. Кжневъ: Ние сме сжлии.

Прѣседателъ: Ще туря на гласуване най-напрѣдъ прѣдложението на комисията, която е на мнѣние, както чухте, че допълнителниятъ изборъ въ Казанлъшката околия трѣбва да се анкетира. И моля ония г. г. народни прѣдставители, които сж за анкетиранието на този изборъ, да си вдигнатъ ржката. (Малцинство) Не се приема. (Оспоряване)

К. Мирски и М. Златановъ: Очевидно меншество.

Прѣседателъ: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които намиратъ допълнителния Казанлъшки изборъ за правиленъ, признаватъ го за такъвъ и го утвърждаватъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Изборътъ се утвърждава.

Д-ръ Л. Дѣяновъ: Явно болшинство.

Прѣседателъ: Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи.

Министъръ Н. Мушановъ: Г. г. народни прѣдставители! Ще моля утрѣ да имаме засѣдание и да се продължи днешниятъ дневенъ редъ.

А. Стамболийски: Г. министре! Утрѣ имаме на дневенъ редъ интерпелации.

Министъръ В. Молловъ: Г. Стамболийски! Съгласно правилника, въ двѣ седмици единъ пътъ разглеждаме интерпелации.

Министъръ Н. Мушановъ: По правилника, г. Стамболийски, всѣка втора седмица се разглеждатъ интерпелации.

Прѣседателъ: Г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи прѣдлага да имаме утрѣ засѣдание и да се продължи днешниятъ дневенъ редъ. Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приема се.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 8 ч. 20 м. вечеръта)

Секретаръ: В. Александровъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гълъбовъ.